

RADU TEODORESCU

EUHARISTIA: SACRUL CAMUFLAT ȘI DESLUȘIT ÎN MATERIE

CUPRINS

Introducere

1. De la pâinea ca motor al lăcomiei și războaielor la pâinea euharistică
2. De la vinul beției zeilor (demonilor) Bacchus și Dionisie la vinul euharistic
3. De la jertfele antice aduse zeilor (demonilor) la jertfa euharistică
4. Transformarea materiei (sursă a patimilor) în har la liturghie
5. De la banalitatea mâncării zilnice la mâncarea trupului și sângelui lui Hristos
6. Euharistia: sacralul lui Hristos în mijlocul lumii profane

Concluzii

INTRODUCERE

“Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu are viață veșnică, și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi.”

Ioan 6, 54

Cartea aceasta este o carte despre euharistie (împărtășania) creștin ortodoxă privită din două puncte de vedere:

1. euharistia ca un sacrificiu
2. și euharistia ca un lucru sacru.

Aceasta fiindcă este bine să știm că euharistia este un sacrificiu pe care preotul în numele comunității creștin ortodoxe adunate în biserică îl aduce în fața lui Dumnezeu.¹

Voim să aducem aminte prin această carte la cât mai mulți creștini ortodocși și nu numai că liturghia este un sacrificiu de pâine și vin pe care noi creștinii ortodocși îl aducem în fața lui Dumnezeu. De fapt este bine să știm că etimologia termenului de *sacrificiu* provine din latină din două cuvinte *sacrum* și *facere* deci a face sacru sau a face sfânt.

Despre dimensiunea sfințeniei liturghiei din biserică gândirea Anca Tuică spunea: “așa cum scria Mircea Eliade în lucrarea „Sacru și profanul”, pentru omul religios biserica este un spațiu sacru în interiorul căruia și timpul este sacru. Odată cu pășirea în acest spațiu se produce o ruptură în existența omului, care îl desparte pe acesta de spațiul profan. Omul areligios trăiește în spațiul și timpul profan adică omogen, relativ, neutru, deși nici el nu își poate duce existența nestructurat. Investește emoțional anumite spații și își creează totuși secvențe de timp sacru, însă de natură diferită decât cele experimentate de omul religios.”²

Este evident că în cadrul liturghiei sunt aduse mai multe rugăciuni lui Dumnezeu:

- de cerere,
- de mulțumire
- și de laudă

dar în ansamblu liturghia este un sacrificiu.

În această carte vom arăta că sacrificii au adus oamenii din cele mai vechi timpuri în fața zeilor. În acest sens această carte va avea și o viziune a istoriei religiilor asupra liturghiei creștin ortodoxe. De ce? Fiindcă este bine să știm că și în antichitate păgânii jertfeau zeilor. Templele păgâne antice în cinstea lui

- Zeus,
- Artemis
- Amun-Ra,
- Jupiter,
- Wotan
- sau Odin

erau locuri nu numai de rugăciune aduse zeilor ci la fel de bine și de aducere de sacrificii. De cele mai multe ori aceste sacrificii erau de natură animală:

- viței,
- miei
- sau păsări (porumbi, turturele) etc.

În acest sens în această carte ne propunem să vedem care este diferența dintre sacrificiul altor religii și sacrificiul euharistic creștin ortodox. Aceasta fiindcă mai toate religiile au sub o formă sau alta ideea de sacrificiu în cadrul lor. “Dar, dincolo de explicarea erudită a conceptelor lui Mircea Eliade, să vedem care sunt semnificațiile sacruului și profanului din perspectiva omului religios. Mai exact, ce înseamnă pentru viața creștinului demarcarea atât a spațiului cât și a timpului în sacru și profan și ce impact are aceasta asupra existenței sale și, de ce nu, asupra trăirilor sale.”³

Problema jertfelor aduse în cinstea zeilor – pe care creștinismul ortodox o denumeste demonolatrie – a fost soluționată încă de pe vremea Sfântului apostol Pavel. Iată ce spunea el despre cei care aduceau jertfe idolilor zeilor:

¹ A se vedea Olimp. N. Căciulă, *Euharistia ca jertfă* (Sibiu, 2016).

² Anca Tuică, Ziarul Lumina <https://ziarulumina.ro/educatie-si-cultura/cultura/intre-sacru-si-profan-128056.html> (accesat pe 28.09.2025).

³ Idem.

“ci (zic) că cele ce jertfesc neamurile, jertfesc demonilor și nu lui Dumnezeu. Și nu voiesc ca voi să fiți părtași ai demonilor. Nu puteți să beți paharul Domnului și paharul demonilor; nu puteți să vă împărtășiți din masa Domnului și din masa demonilor” (1 Corinteni 10, 20-21).

Prin urmare se poate vedea că nu numai Domnul Iisus a cerut jertfă ci la fel de bine și demonii. De ce vor oamenii să aducă jertfe în fața lui Dumnezeu? Este o întrebare complexă. Răspunsul este că oamenii cu bun simț din cele mai vechi vremuri au voit să facă ceva pentru ca relația lor cu Dumnezeu să fie una

- bună,
- pozitivă,
- intimă
- și prietenoasă.⁴

Omul jertfește în fața lui Dumnezeu pentru a își arăta recunoștința față de El. Aceasta fiindcă în cele din urmă este Dumnezeu cel care ne-a dat viață și ne menține în viață.

Iată ce spunea tot gânditoare Anca Tuică despre spațiul sacru al bisericii: „pentru omul religios creștin, spațiul nu este niciodată omogen și relativ. Desigur, el experimentează și existența zilnică profană, care cunoaște o ruptură în momentul întâlnirii lui cu spațiul bisericii, cu „Centrul”, „punctul fix”, cu „hierofania”. Biserica este un spațiu diferit de realitatea fizică înconjurătoare. Ruptura între sacru și profan este marcată de ușa pe care o deschide, trecând pragul sau granița dintre lumea profană și lumea sacră. Odată ce a pătruns în incintă, aerul se schimbă, profanul este depășit și omul are posibilitatea de a se întâlni, prin ritualuri, cu Dumnezeu. Sfintele slujbe și Sfintele Taine la care participă de la naștere și până la moarte, de la început și până la sfârșit, au menirea de a-i transfigura existența, de a-l transforma ca persoană și de a-l situa pe Cale, în Adevăr și în Viață. Mircea Eliade spune că pentru omul religios spațiul sacru este centru, adică reper. Extrapolând, pentru noi, creștinii, bise-rica este reper pentru că în ea ne întâlnim prin Sfintele Taine și slujbe cu Iisus Hristos, adevăratul model de urmat, învățătura Sa fiind punctul de orientare al nostru, în existența pe care o avem.”⁵

Prin urmare liturghia este pătrunderea într-un spațiu sau într-o dimensiune sacră. Cum știm acest lucru? Totul merge înapoi la Cina cea de Taină a lui Iisus. Știm că acolo Iisus în fața celor 12 apostoli a luat pâine și vin și le-a spus: “iar pe când mâncau ei, Iisus, luând pâine și binecuvântând, a frânt și, dând ucenicilor, a zis: “Luați, mâncați, acesta este trupul Meu. Și luând paharul și mulțumind, le-a dat, zicând: Beți dintru acesta toți, Că acesta este Sângele Meu, al Legii celei noi, care pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor. Și vă spun vouă că nu voi mai bea de acum din acest rod al viței până în ziua aceea când îl voi bea cu voi, nou, întru împărăția Tatălui Meu”(Matei 26, 26-29).

Prin urmare euharistia a fost întemeiată de Domnul Hristos la Cina cea de taină. Evident că a trecut multă vreme de atunci dar ea este valabilă și în zilele noastre. Știm că jertfele se practicau și în Vechiul Testament:

- tauri,
- berbeci,
- capre (țapi),
- păsări (în special porumbei și turturele)
- pâine coaptă sau o turtă din grăunțe,
- făină,
- ulei
- sare.

Știm că problema jertfei aduse în fața lui Dumnezeu merge până la primii frați din lume Abel și Cain care au voit să aducă jertfe în fața lui Dumnezeu. Știm ce s-a întâmplat: Abel a adus jertfe din ceea ce a avut mai bun și Cain din ceea ce i-a prisosit. Dumnezeu se uită că plăcere la jertfa lui Abel și ignoră jertfa lui Cain. Cain devine invidios și îl ucide pe Abel.

„În biserică, deschiderea spre înalt este maximă și tot ceea ce se petrece este pătruns de sacru. Icoanele sunt sfințite, atenția ne este îndreptată spre Altar - locul privilegiat de unde încep toate Tainele, mișcarea și conduita în

⁴ A se vedea Alexander Schmemmann, *Euharistia* (București, 1993).

⁵ Anca Tuică, Ziarul Lumina <https://ziarulumina.ro/educatie-si-cultura/cultura/intre-sacru-si-profan-128056.html> (accesat pe 28.09.2025).

biserică poartă o notă de sfială, de silențiozitate. Ce este profan rămâne dincolo de pragul ușii sau măcar își atenuează pe cât posibil manifestarea în spațiul sacru.”⁶

Ceea ce trebuie să știm prin urmare este că și păgânii practicau jertfele și la fel de bine și în zilele noastre sunt mai multe religii care o practică dar care nu jertfesc în numele lui Iisus ci mai bine spus în numele zeilor.

- Hinduismul,
- budismul,
- șintoismul
- zoroastrianismul⁷

sunt cu toate religii care practică sacrificiul.

„Riturile, cu alte cuvinte sfintele slujbe care se desfășoară în biserică, poartă responsabilitatea scindării timpului în sacru și profan și prin ele se face trecerea în timpul sacru. În privința timpului sacru, Mircea Eliade aduce în discuție câteva noțiuni: timpul mitic, timpul ontologic și timpul liturgic care stau sub semnul reversibilității. Timpul sacru este un „Timp mitic primordial readus în prezent” sau „un Timp ontologic (...)mereu egal cu sine însuși, (care) nu se schimbă și nici nu ia sfârșit”. Timpul liturgic este „Timpul mitic actualizat de o sărbătoare”. Sărbătoarea religioasă este cea care consfințește prima apariție a Timpului sacru, așa cum s-a petrecut ea inițial, în Timpul ori-gi-nii. Timpul sacru este același la fiecare sărbătoare, deci el este circular. Atributul său de a fi ne-schimbat ne duce cu gândul la veșnicie. În consecință, pentru omul religios, timpul este și el discontinuu, nu doar spațiul.”⁸

Un tânăr creștin ortodox a venit la părintele lui duhovnic.

- Părinte aș vrea să știu ceva.
- Ce anume?
- De ce la liturghie de împărtășim cu pâine și vin?
- Fiindcă așa a voit Hristos.
- La Cina cea de Taină?
- Da.
- Știam de acest lucru.
- Și atunci de ce întreb?
- Fiindcă nu înțeleg.
- Ce anume?
- Ce este împărtășania?
- Este o jertfă pe care o aducem în fața lui Dumnezeu.
- Și de unde știm că Dumnezeu o primește?
- Fiindcă așa a fost voia lui Iisus.
- Da?
- Da.
- La Cina cea de Taină?
- Da.
- Înțeleg.
- Mă bucur.
- Dar și alte religii jertfesc.
- Așa este.
- Dar de ce nu o fac cu noi creștinii ortodocși?
- Știi de ce?
- Nu.
- Fiindcă demonii vor să Îl imite pe Iisus.
- Cum?
- Iisus a întemeiat euharistia.

⁶ Idem.

⁷ Sacrificiul zoroastrian este un foc care arde pe altar pe care preotul trebuie să îl mențină nestins.

⁸ Anca Tuică, Ziarul Lumina <https://ziarulumina.ro/educatie-si-cultura/cultura/intre-sacru-si-profan-128056.html> (accesat pe 28.09.2025).

- Da.
- Demonii au și ei jertfele lor.
- Aduse cui?
- Lui Buda, Krișna, Confucius, zeilor etc.
- Înțeleg.
- Foarte bine.
- Deci nevoia de sacrificiu este universală în istoria religiilor?
- Da.
- Am auzit de mai multe minuni făcute în timpul liturghiei.
- Așa este.
- Cum se poate?
- Fiindcă Dumnezeu lucră.
- Credeți?
- Da.
- De ce?
- O să îți spun o poveste.
- Vă ascult.
- Un pictor renumit povestește în memoriile sale.
- Ce anume?
- În anul 1821 stabilindu-mă la Paris pentru un timp mai îndelungat, rătăcea pe bulevardele orașului amețit de splendoarea vieții, ce se desfășura în jurul lui.
- Cred.
- Dar ademenirile multiple, cărora mulți nu le putea rezista, n-au avut nici o putere asupra lui.
- Cum?
- Era ocrotit de un însoțitor, care nu l-a părăsit încă timp îndelungat în viață, deși eu nu l-a căutat și s-ar fi scăpat cu plăcere de el, dar în cazul acesta nea adus servicii neprețuite.
- Ce însoțitor?
- Acesta a fost sărăcia.⁹
- Uau.
- Ești umit?
- Da.
- De ce?
- Nu m-aș fi gândit la acest lucru.
- La fel este și liturghia pentru noi creștinii ortodocși.
- Adică?
- Ne ajută să stăm la un loc.
- Și să nu fim distrași de deșertăciunile din jur?
- Da.
- Nu m-am gândit la acest lucru.
- Să o fac.
- O să o fac.
- Sunt mai multe întâmplări adevărate despre faptul că de exemplu 40 de liturghii creștin ortodox pot să scoată suflete din iad.
- Chiar?
- Da.
- Sunt impresionat.
- Să nu fi?
- De ce?
- Fiindcă liturghia nu este numai un sacrificiu.

⁹ Din Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

- Dar ce mai este?
- Și rugăciune.
- Așa este.
- Mă bucură că ți-ai dat seama.

Fiindcă a fost întemeiată de Mântuitorul Hristos ei bine trebuie să știm că liturghia este un lucru sfânt, sacru. Au fost mai mulți care au ieșit în căutarea sacrului și poate unul dintre cei mai proeminenți a fost în secolul XX istoricul religiilor Mircea Eliade. Iată ce spunea în acest sens părintele Nicolae Cojocaru: „abordarea conceptelor de sacru și religios din perspectiva istoriei culturii a fost la Mircea Eliade o preocupare constantă, căreia el i-a dedicat aproape întreaga sa activitate. Faptul este marcat de o pasiune savantă și o devoțiune exemplară. Sacru și religios înseamnă, ca elemente de concepție, două repere de importanță fundamentală pentru existența în istorie, un mod de a fi caracteristic civilizațiilor arhaice, care poate fi accesibil și omului modern în păstrarea identității sale spirituale.

Pentru Eliade, descoperirea și studierea prezenței sacrului în diferite categorii ale culturii și civilizației universale au însemnat un fundament pe care și-a întemeiat o laborioasă cercetare a fenomenelor spirituale ale omenirii.”¹⁰

CAPITOLUL 1

DE LA PÂINEA CA MOTOR AL RĂZBOAIELOR ȘI A LĂCOMIEI LA PÂINEA EUHARISTICĂ

Am spus în titlul acestei cărți că euharistia este sacrul deslușit în materie fiindcă sunt mulți care de-a lungul timpului au acuzat Biserica Creștin Ortodoxă că este împotriva materiei. Totuși este bine să știm că ortodoxia nu este encratică. Ce este encratismul? Encratismul a fost „o doctrină ascetică radicală din secolul al II-lea, practică de o sectă creștină (encratiți), care promova renunțarea totală la plăcerile lumești pentru a atinge puritatea spirituală. Aceștia susțineau celibatul, abținerea de la carne și vin, considerând materia rea. Tașian este adesea menționat ca un susținător cheie al acestor idei, adesea considerate gnostice.”¹¹

Prin urmare cei care cred că creștinismul ortodox nu pune nici un preț pe materie trebuie să știm că se înșală. Aceasta fiindcă euharistia este un lucru care este făcut cu pâine și vin. Pâinea este un lucru fără de care nu putem trăii. Acest lucru a fost știut de Iisus și evident că El a venit să sfințească materia. Aceasta fiindcă este bine să știm că la liturghie preotul rostește mai multe rugăciuni de sfințire a pâinii și vinului. Materia prin urmare poate să fie sfințită. În acest sens se poate spune că prin rugăciunile de sfințire euharistia devine o formă de manifestare a sacrului în lumea noastră. Iată ce spunea despre sacru părintele Nicolae Cojocaru urmând lui Mircea Eliade: “savantul definește sacrul prin prisma reprezentării religioase a lumii și pune frecvent în legătură două dimensiuni spirituale: sacru și profan. Citându-l pe Roger Caillois, din “L’homme et le sacré”, Eliade spune despre sacru că este opus profanului, mai precis, “sacru se manifestă întotdeauna ca o realitate de un cu totul alt ordin decât realitățile “naturale”, “Le Sacré et le Profane” (Gallimard, 1965, p. 14). Prezența sa în lume și manifestarea se fac printr-o hierofanie (“hieros” - sacru și “faneia” - descoperire), o revelație a unei realități absolute, care se opune nonrealității uniforme înconjurătoare.”¹²

Evident că sunt cunoscute mai multe minuni legate de împărtășania creștin ortodoxă. Se știe de o astfel de întâmplare din timpul Sfântului Ioan Gură de Aur când o femeie care a trecut la o biserică eretică a fost dusă de soțul ei să primească împărtășania de la Sfântul Ioan Gură de Aur. Femeia a luat împărtășania în care nu credea ca să o țină în gură și pentru ca mai apoi să o verse jos. Doar că în timp ce ținea împărtășania în gură a simțit că ea s-a preschimbat într-o pietricică.¹³

Vom da în această carte mai multe exemple cu minuni care au avut loc cu împărtășania creștin ortodoxă. Aceasta fiindcă după cum am spus în termenii lui Mircea Eliade ei bine euharistia este o ierofanie sau mai bine spus o

¹⁰ Preot Nicolae Cojocaru, Ziarul Lumina <https://ziarullumina.ro/educatie-si-cultura/cultura/sacru-si-religios-la-mircea-eliade-17283.html> (accesat pe 28.09.2025).

¹¹ După internet definiție online.

¹² Preot Nicolae Cojocaru, Ziarul Lumina <https://ziarullumina.ro/educatie-si-cultura/cultura/sacru-si-religios-la-mircea-eliade-17283.html> (accesat pe 28.09.2025).

¹³ Din *Minuni și descoperiri din timpul Sfintei Liturghii* (Galați, 2010).

manifestare a sacrului în materie. Aceasta fiindcă trebuie să știm că ortodoxia nu respinge materia ci din contră prin rugăciune ajunge să o transfigureze și să o spiritualizeze.

„Prezența sacrului la nivel uman este, după Eliade, un dat de conștiință. Iată ce spune scriitorul în "La nostalgie des origines", 1969, p. 7: "Conștiința unei lumi reale și semnificative este strâns legată de descoperirea sacrului. Prin experiența sacrului, spiritul uman a sesizat diferența între ceea ce se relevă ca fiind real, puternic, bogat și semnificativ și ceea ce este lipsit de aceste calități, adică curgerea haotică și periculoasă a lucrurilor, aparițiile și disparițiile lor fortuite și vide de sens." Deci, "sacrul este un element în structura conștiinței, și nu un stadiu în istoria acestei conștiințe."¹⁴

Pâinea este un element fără de care omul nu poate trăi. Este adevărat că pentru popoarele asiatice orezul ocupă locul pâinii. Ceea ce trebuie să știm este că pâinea este cauza la mai multe dispute care de mai multe ori s-au sfârșit în războaie. Aceasta fiindcă oamenii au devenit lacomi de pâine și au ajuns să îi ucidă pe semenii lor.

Nevoia de pâine trebuie să știm că este însă una rațională. Omul nu consumă mai mult decât are nevoie. În acest sens știm că una dintre sintagmele favorite ale unui filosof ateu pe nume Feuserbach a fost că *omul este ceea ce mănâncă*. Într-un alt sens trebuie să știm că acest lucru este adevărat fiindcă suntem definiți de ceea ce mâncăm. Se pare că Iisus a fost conștient de acest lucru când a instituit taina euharistiei. Aceasta fiindcă el a voit ca sacrul, sfințenia să se comunice către noi prin ceva obișnuit, prin mâncare.¹⁵

Iată ce spunea tot părintele Ioan Cojocaru pe linia lui Mircea Eliade citându-l pe Mircea Eliade: „de remarcat că Eliade discută, în general, dialectica sacrului, structura și morfologia acestuia, nu face doar o prezentare hermeneutică, la nivel conceptual, pur teoretic. El se referă la modul de prezență a sacrului în universal, vorbind de categoriile spațiului sacru, timpului sacru, despre fenomenele sacre ale vieții sau susceptibile de a fi consacrate. De pildă, pentru ultima categorie afirmă că există o mulțime de modalități de a consacra viața. Și aici aduce o serie de mărturii dintre cele mai diferite de sacralizare rituală, religioasă etc. Despre sacralizarea prin botez, citează pe scriitorul creștin Tertullian ("De Baptismo"), pe Sfântul Ioan Gură de Aur, care spun că prin botez omul vechi moare prin imersiunea în apă și renaște ca o ființă nouă, regenerată spiritual. Acest fapt se armonizează și cu simbolismul acvatic: după unele teorii cosmogonice, din apele primordiale a apărut lumea; în miturile vechi, unii zei s-au născut din ape; lumea a fost pedepsită, după referatul biblic, prin potopul de apă și tot cu apă se purifică omul prin botez, practică menționată la Sfântul Ioan Botezătorul care boteza la Iordan, ca și la acea grupare sau sectă a esenienilor, dinaintea de Hristos, și apoi în botezul creștin.”¹⁶

Pentru mai multă lume ar putea să pară

- banal
- și ridicol

ca sacrul să ajungă să se manifeste prin pâine și vin. Aceasta fiindcă oamenii sunt unii care vor minuni și lucruri ieșite din comun. Ei bine trebuie să știm că de multe ori Dumnezeu vine la nivelul nostru de

- înțelegere,
- asimilare
- și comprehensiune.

Sfințenia nu trebuie să fie căutată dincolo de ceea ce suntem noi ca ființe umane ci mai mult ea ajunge să vină la noi într-un chip obișnuit.

Spunem aceste lucruri fiindcă este bine să știm că euharistia prin rugăciunile care se citesc de preot pentru sfințirea ei ajunge să fie plină de har.

Mai mult decât atât, chiar Iisus a voit să ca noi să facem taina euharistiei când a spus cuvintele după ce a dat pâinea și vinul apostolilor: faceți aceasta întru pomenirea Mea (Luca 22, 19).

Prin urmare este bine să ne dăm seama că sacrul de mai multe ori vine la noi pe o cale

- simplă,
- bună,
- frumoasă
- și edificatoare.

¹⁴Preot Nicolae Cojocaru, Ziarul Lumina <https://ziarullumina.ro/educatie-si-cultura/cultura/sacru-si-religios-la-mircea-eliade-17283.html> (accesat pe 28.09.2025).

¹⁵ A se vedea Rubem A. Alves, *Cartea cuvintelor bune de mâncat sau Bucătăria ca parabolă teologică* (Sibiu, 2007 reeditare).

¹⁶Preot Nicolae Cojocaru, Ziarul Lumina <https://ziarullumina.ro/educatie-si-cultura/cultura/sacru-si-religios-la-mircea-eliade-17283.html> (accesat pe 28.09.2025).

A fost Mircea Eliade care a spus că în sine a fi om înseamnă în ultimă instanță să fi religios: „despre sacralizarea vieții putem spune că Eliade o găsește peste tot în perioadele vechi ale omenirii. Ea era necesară și reprezenta un mod de a fi religios. "La nivelurile cele mai arhaice ale culturii, a trăi ca ființă umană este în sine un act religios, căci alimentația, viața sexuală și munca au o valoare sacramentală. Altfel spus, a fi sau mai degrabă a deveni om înseamnă a fi religios." ("La nostalgie des origines", 1969, p. 7).¹⁷

Omul religios trebuie să știm că este unul care vrea să simtă sfințenia în tot ceea ce

- face,
- întreprinde,
- realizează,
- produce
- și lucrează.

Ei bine Iisus a venit în întâmpinarea acestei nevoi a omului de a găsi sacru și de a se împlini prin sacru. Aceasta fiindcă trebuie să știm că – după cum spunea Mircea Eliade – sacru este cea mai profundă și cea mai intimă nevoie a omului.

Când omul nu are contact cu sacru – deci cu sfințenia – ei bine el este nefericit și nemulțumit. De ce? Fiindcă trebuie să știm că în cele din urmă numai sacru în poate face fericit pe om. De ce? Fiindcă omul fiind creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu

- tinde,
- tânjește
- și dorește

sfințenia în viața lui.¹⁸

Mircea Eliade ca istoric al religiilor trebuie să știm că a excelat ca unul care a fost în căutarea unei definiții a sacru în viața omului. „Mircea Eliade face primele analize morfologice și concluzii metodologice de cercetare a conceptelor de sacru și religios la cursurile de istorie a religiilor ținute la Universitatea din București și în seria de prelegeri de la Școala de Înalte Studii de la Paris. Acestea vor fi urmate de lucrările deja cunoscute asupra cercetării sacru: "Traité d'histoire des religions" (Paris, Payot, 1949), "Le Sacré et le Profane" (Gallimard, 1965), "Images et Symboles" (Gallimard, 1952), "La nostalgie des origines" (Gallimard, 1970) ș.a.”¹⁹

După cum am spus sunt mai multe mărturii în creștinismul ortodox care ne spun că cu adevărat Hristos este prezent haric în euharistie. Aceasta fiindcă Hristos se comunică pe Sine din cer atunci când sunt făcute mai multe rugăciuni pentru sfințirea pâinii și vinului de pe masa sfântului altar. Știm că o astfel de întâmplare a avut loc cu un preot din Tesalonic Grecia: “un profesor de la Seminarul Teologic din Tesalonic, prin anul 1959, le predă elevilor săi faptul că Sfânta Împărtășanie nu este cu adevărat Trupul și Sângele lui Hristos, ci doar niște simboluri.

Îndată au apărut reacții hotărâte din partea elevilor față de aceste învățături eretice ale profesorului lor și la scurtă vreme a fost demis. Unul dintre elevii de atunci a rămas însă influențat de această opinie total greșită. A trecut vremea și a fost hirotonit preot. După trei ani de slujire, s-a îmbolnăvit și o perioadă nu a mai putut sluji. Apoi s-a făcut bine și a revenit la altar.

Într-o duminică în care se împărtășiseră aproape toți credincioșii, a ezitat să consume la sfârșit Sfintele Daruri rămase în potir. Se gândea, ispitit de diavol, că ar putea să se îmbolnăvească din nou. Atunci l-a îndemnat satana să arunce cele sfinte, că doar nu erau decât niște simple simboluri. Nimic nu-i dovedise că ar putea fi chiar Sângele și Trupul lui Hristos. S-a dezbrăcat de veșmintele preoțești și, pentru că nu era nimeni în altar care să-l vadă, a aruncat cele sfinte la chiuveță! Atunci s-a trezit în fața unei priveri cutremurătoare. În chiuveță a văzut o bucată mare de carne crudă! A intrat în panică și nu știa ce să facă. În cele din urmă, a luat bucata de carne, a pus-o din nou în potir și l-a acoperit cu procovățul. S-a spălat pe mâini și a plecat îngrozit acasă, fără să spună nimănui nimic. După-amiază, a venit să săvârșească Vecernia și a citit-o de pe analog, în biserică, deoarece îi era frică să mai intre în Sfântul Altar.

În duminica următoare a trebuit să săvârșească din nou Sfânta Liturghie. S-a apropiat să privească în Sfântul Potir. I-a mai trecut spaima când a văzut că Sfintele se transformaseră din nou în pâine și vin. A luat un alt rând de

¹⁷Idem.

¹⁸ A se vedea Nichifor Crainic, *Sfințenia: împlinirea umanului* (Iași, 1993).

¹⁹ Preot Nicolae Cojocaru, Ziarul Lumina <https://ziarullumina.ro/educatie-si-cultura/cultura/sacru-si-religios-la-mircea-eliade-17283.html> (accesat pe 28.09.2025).

Sfinte Vase și a săvârșit Sfânta Liturghie cu frică și cu cutremur. La sfârșit a consumat ambele potire. După câteva zile a mers la duhovnicul său, s-a spovedit și i-a povestit toate cele întâmplate. A primit de la acesta un canon aspru de pocăință și așa și-a întărit credința ortodoxă, care învață că Sfintele Daruri se transformă cu adevărat în Trupul și Sângele lui Hristos.”²⁰

Un copil l-a întrebat pe tatăl lui.

- Tată?
- Da?
- De ce trebuie să mă împărtășesc la biserică?
- Fiindcă în acest mod suntem plăcuți lui Iisus.
- Dar Iisus nu mă place așa cum sunt?
- Ba da.
- Și atunci?
- Vezi tu Iisus vrea să vină să locuiască în noi.
- Cum?
- Prin pâine și vin.
- Dar cum poate intra Iisus în noi?
- Iisus este Fiul lui Dumnezeu.
- Știu.
- El poate orice.
- Da?
- Da.
- Și El vrea să vină să locuiască în noi?
- Da.
- Ce frumos.
- Așa este.
- Nu știam.
- Iisus nu vrea să stea departe de noi.
- Și El este în împărtășanie?
- Da.
- Dar eu nu L-am văzut niciodată acolo.
- Inima din tine ai văzut-o?
- Nu.
- Dar o simți cum bate?
- Da.
- Așa este și cu Iisus.
- Înțeleg.
- Mă bucur.
- Și mai este ceva.
- Ce?
- Iisus este tot timpul cu noi.
- Și de ce nu îl vedem?
- Fiindcă avem puțină credință.
- Aș vrea să am mai multă credință.
- Dacă vrei o să ai.
- Când vei fi mare.
- Crezi?
- Da.
- De ce?

²⁰ Părintele Damaschin Grigoriatul, Minunile - mărturie a dreptei credințe, Traducere de părintele Grigore Konispoliatis, Editura Areopag, București, 2012, pp. 61-62 apud <https://doxologia.ro/trupul-sangele-domnului-s-au-transformat-carne> (accesat pe 02.03.2026).

- Fiindcă știu multe despre tine.
- Mă bucur.
- Și eu.
- Și cum este prezent Iisus în împărtașanie?
- Îți voi spune.
- Te ascultă tată.
- O familie binevăzută ajunsese odată în nenorocire și trebui să se acomodeze împrejurărilor celor mai sărăcăcioase.
- Vai de mine tată.
- Mama plângea în disperarea ei, iar când băiețelul ei o întrebă de ce plânge, ea răspunse.
- Ce?
- Vai, trebuia să ne mutăm din locuința noastră frumoasă și de aci înainte vom locui într-o casă veche și urâtă, unde locuiesc numai oameni săraci.
- Dar, mamă, nu este Dumnezeu și în casa cea urâtă? întrebă băiețelul.
- Mamă nu răspunse nimic, ci își îmbrățișa mișcată și rușinată copilul.²¹
- deci Dumnezeu este și acolo unde sunt săraci?
- Da.
- Nu este numai cu bogații?
- Nu.
- Ce frumos.
- Așa este fiul meu.
- Mă bucur să aud ceea ce mi-ai spus tată.
- Da?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă nici noi nu suntem prea bogați.
- Se poate spune.
- Dar Iisus este cu noi nu?
- Da.
- Dar de ce?
- Fiind Iisus este bun.
- Și cel rău este rău?
- Da.
- Știam eu că este așa.
- Ești un băiețel isteț.
- Chiar?
- Da.
- Vai ce mă bucur.
- Numai să nu fi îngâmfat.
- De ce tati?
- Fiindcă nu este bine să fi îngâmfat.
- Fiindcă dai dovadă de răutate?
- Da.
- Știam eu.
- Mă bucur.
- Deci Iisus este cu noi?
- Da.
- Chiar dacă suntem mai săraci?
- Da.

²¹ Din Grigorie Comșa, *1000 de pilde despre viața creștină* (Arad, 1929).

- Ce mă bucur.

Ceea ce Mircea Eliade a concluzionat este că chemarea spre sacru, spre sfințenie este prezentă în toate marile religii ale lumii: „înzestrat cu vaste cunoștințe și o experiență metodologică proprie, Eliade a abordat toate sistemele religioase ale lumii în perspectiva lor istorică și mitologică. Eliade nu s-a vrut un teolog, ci un cercetător al religiilor. Ca urmare, opera sa adună ca un conglomerat mărturii impresionante, din cele mai diverse aspecte de cultură religioasă. Autorul valorifică în acest scop și un imens fond de tradiție spirituală. El aduce pentru documentare mereu mărturii din istoria culturilor primitive, din etnografia popoarelor lumii, din mitologia, folclorul și credințele populare. Din acest punct de vedere, se poate spune că Eliade este întemeietorul unei discipline noi - Etnoreligia, pe care o ilustrează atât în spațiul românesc, cât mai ales în cel universal, cu date multiple și variate.”²²

Este adevărat că euharistia nu ne face trupul nemuritor dar ceea ce trebuie să știm este că ea poate să fie o comunicare de har fiindcă după cum am spus a fost Iisus cel care a voit să euharistia să fie făcută. Pâinea este un lucru

- esențial,
- existențial,
- fundamental
- și important

din viața noastră. Iată de ce ea este una care ajunge să fie sfințită dimpreună cu vinul la liturghie. S-a spus de mai multe ori că euharistia este o jertfă nesângeroasă. Aceasta fiindcă după cum am spus mai sus

- iudaismul
- și păgânismul

în antichitate au fost unele care au practicat jertfa sângeroasă despre care am vorbit mai sus.²³

„Un oarecare cântăreț de la strană nu voia să accepte că Sfânta Pâine, cu care ne împărtășim, este cu adevărat Trupul Domnului. Când au aflat, bătrânii schitului l-au chemat și l-au catehizat (l-au învățat dogmele religiei creștine) în dreapta credință a bisericii despre Nemuritoarele Taine. Acela însă insista în erezie. Părinții l-au lăsat dar s-au rugat să-l lumineze Dumnezeu, încât să înțeleagă adevărul. Într-o duminică, acel cântăreț participa la Slujba Sfintei Liturghii. În momentul în care preotul a luat în mâinile sale prescura pentru proscomidie, cântărețul a văzut, uimit, un prunc întins pe Sfânta Masă. Și, când a început să taie prescura, s-a arătat un înger sfânt deasupra Sfintei Mese, ținând în mână un cuțit și, în același timp cu preotul, tăia Sfântul Prunc și turna Sângele Lui în Sfântul Potir. Cântărețul s-a cutremurat dar, după puțin timp, când s-au dus spre a se împărtăși, s-a întâmplat ceva și mai minunat. A văzut în Sfântul Potir carne omenească în sânge. Plângând atunci, a mărturisit erezia lui, rugând pe Domnul să acopere cu harul lui Sfintele Taine, vrând a se împărtăși. Într-adevăr, în Sfântul Potir a văzut iar pâine și vin, din care s-a împărtășit, mulțumind lui Dumnezeu.”²⁴

Se poate vedea din întâmplarea de mai sus că împărtășania nu este o slujbă în van și că cu adevărat Hristos este prezent în ea.

Pâinea – după cum am spus – este un element fundamental din viața omului și ea este în acest sens prezentă pe altar pentru a fi sfințită.

În ortodoxie prin urmare sunt mai multe vedenii care ne certifică faptul că împărtășania nu este ceva departe și care este distant ci Hristos este prezentă în ea.

Știm în acest sens că în catolicism a apărut așa zisă doctrină a transsubstanțierii în care catolicii au ajuns să pună împărtășania sub microscop pentru a analiza componenta ei la nivel de microparticule. Ei bine, această abordare este departe a fi una creștin ortodoxă. De ce? Fiindcă este bine să știm că în cele din urmă împărtășania este o realitate harică ce nu ține de elementele materiale ale acestei lumi.

Aceasta fiindcă este bine să știm că harul nu este o realitate din această lume. Sufletul poate simți cel mai bine harul și trebuie să fim conștienți de acest lucru. Harul este cel care ajunge să fie comunicat de cei care se împărtășesc. Nu trebuie să uităm acest lucru în zilele noastre când sunt mulți care

- nu cred

²² Preot Nicolae Cojocaru, Ziarul Lumina <https://ziarulumina.ro/educatie-si-cultura/cultura/sacru-si-religios-la-mircea-eliade-17283.html> (accesat pe 28.09.2025).

²³ A se vedea Constantin Galeriu, *Jertfă și răscumpărare* (București, 1991).

²⁴ Pateric, Monahia Habakis Teodora, Lidia, Salonic, 1993 apud <https://poruncaibirii.agaton.ro/articol/3371/sf%C3%A2nta-%C3%8Emp%C4%83rt%C4%83%C8%99anie-preschimb%C4%83-materia-%E2%80%93-%C3%AEEn-aten%C8%9Bia-persoanelor-cu-intoleran%C8%9B%C4%83-la-gluten/inftrees> (accesat pe 02.03.2026).

- și resping
existența harului.

Iată ce ne spune despre împărtășanie un călugăr care se îndoia că Hristos este prezent în ea: „când diaconul s-a urcat în amvon (mică platformă, balcon) ca să citească Evanghelia, am văzut cum s-a deschis cupola bisericii. După rugăciunea proscomidiei, am văzut cum cerurile s-au deschis și foc a coborât asupra Sfintelor Daruri. După aceea, s-a arătat mulțime de îngeri și între ei un copil. Împreună cu ei au coborât alte două persoane de o frumusețe nedescrisă. După aceea, îngerii au stat în jurul Sfintei Mese iar Pruncul s-a așezat deasupra ei. Când s-au apropiat preoții să taie pâinea, am văzut acele două persoane luând pruncul de mâini și de picioare și, cu un cuțit, îl tăiau turnând sângele lui în Potir. În continuare, au tăiat Trupul Lui în părți mici, pe care l-au așezat deasupra bucatărilor de pâine. Atunci, imediat, pâinile s-au transformat și acestea în carne. Când s-a ajuns la rostirea a „Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați”, fraților care se apropiau li se dădeau bucăți de carne și nu am putut să mă împărtășesc. Atunci am simțit o voce șoptindu-mi la ureche:

- Omule, de ce nu te împărtășești? Nu ți se oferă exact ceea ce ai cerut?
- Fie-ți milă de mine, Doamne! Nu mă pot împărtăși cu carne!

Află deci că dacă omul ar fi putut să se împărtășească atunci cu carne, în Sfântul Potir ar fi existat carne așa cum ai văzut tu. Însă, pentru că nu poate să mănânce ei carne, Dumnezeu a îngăduit pâinile proscomidiei. Dacă ai crezut că această pâine sfințită este chiar Trupul lui Hristos, împărtășește-te cu ceea ce ai în mână!

- Cred, Doamne! am răspuns atunci îngrozit.

Imediat carnea, pe care o țineam în mână, s-a făcut iar pâine. Am mulțumit lui Dumnezeu și m-am împărtășit. După ce s-a terminat Sfânta împărtășire, am văzut cum s-a deschis iar cupola bisericii și puterile îngerești s-au ridicat la cer.”²⁵

Avem aici încă o mărturie cât se poate de concludentă că euharistia nu este doar pâine și vin ci la fel de bine harul lui Dumnezeu este prezent în ea. Am spus aceste mărturii de mai sus care credem că sunt adevărate fiindcă sunt mulți care se îndoiesc că harul lui Dumnezeu este prezent în euharistia creștin ortodoxă. În acest sens este bine să știm că noi creștinii ortodocși de azi trebuie să respectăm tradiția creștin ortodoxă care am primit-o de la străbunii noștri și să ținem rânduiala împărtășaniei. Aceasta fiindcă ea ne ajută în viața de zi cu zi prin harul care ni-l comunică.²⁶

Cu privire la Mircea Eliade pe care l-am citat mai sus au existat mai multe îndoieli dacă el a mai rămas creștin ortodox după ce a studiat atât de multe religii. Iată ce ne spunea în acest sens părintele Nicolae Cojocaru: „de asemenea, Mircea Eliade a documentat raportul referitor la existența umană și viața sanctificată sau religiosul și omul modern atât în viziunea religiei creștine, cât și a celor necreștine. El susține, pe drept, că unele consecințe ale concepției religioase se primesc doar prin credință, sunt și devin accesibile omului credincios. Dacă e să-l privim pe autorul însuși prin această prismă, descoperim un Eliade pe cât de doct în problema religiilor, pe atât de atașat credinței creștine, fapt pe care el îl mărturisește în "Jurnalul" său. Însemnările sale spulberă suspiciunea unora că Eliade ar fi devenit după atâtea cercetări un necredincios. Consecvența lui Eliade în a fi și a rămâne un creștin este ilustrată pe tot parcursul activității sale. Pentru frumusețea exprimării în acest sens, despre "Sentimentul morții în creștinism" din "Taina Indiei (texte inedite)", Eliade spune: "De la Iisus încoace nu se mai poate vorbi de un triumf definitiv al morții, de o instaurare definitivă a întinericului. Moartea nu mai e destin, moartea ajunge de acum întâmplare, fapt. Oamenii mor ca să se odihnească înainte de marea beatitudine a nemuririi.”²⁷

Este bine să știm că se poate să avem un dialog cu cei de alte religii fiindcă și ei sunt unii care cred sub o formă sau alta în Dumnezeu. Totuși este bine să avem anumite

- limite,
- granițe
- și opreliști

²⁵ Everghetinos, voi 1-4, Victor Matheos, Atena, 1957-1960 și Patericul din Sinai, Tsamis D.G., Sfânta Mănăstire Theonatisu, Muntele Sinai, Salonic, 1988 apud <https://poruncaibirii.agaton.ro/articol/3371/sf%C3%A2nta-%C3%8Emp%C4%83rt%C4%83%C8%99anie-preschimb%C4%83-materia-%E2%80%93-%C3%AEn-aten%C8%9Bia-persoanelor-cu-intoleran%C8%9B%C4%83-la-gluten/inftrees> (accesat pe 02.03.2026).

²⁶ A se vedea Radu Teodorescu, *Experiențe ale harului în spiritualitatea creștin ortodoxă* (Cugir, 2020).

²⁷ Preot Nicolae Cojocaru, Ziarul Lumina <https://ziarullumina.ro/educatie-si-cultura/cultura/sacru-si-religios-la-mircea-eliade-17283.html> (accesat pe 28.09.2025).

în acest dialog fiindcă este bine să știm că ei sunt unii care nu recunosc adevărul creștinismului ortodox și vin cu tot felul de invitații și erezii.

“La câțiva kilometri în afara Damascului sihăstrea un stâlpnic. Odată s-a scandalizat din cauza unui preot din oraș, despre care a aflat că acela cădea în păcatul desfrâului. Peste puține zile, s-a întâmplat ca acel preot să meargă la mănăstire unde se afla și ascetul. În timpul împărtășirii, stâlpnicul a coborât Sfântul Potir pe care-l avea cu el (în care își ținea Sfânta împărtășanie și pe care o lua cu el în pustie unde se nevoia în asceză), iar în acesta i-au pus Sfintele Taine. Când însă a ridicat Sfânta Cuminecătură a avut rețineri. Își aducea aminte de ceea ce auzise despre preot și se gândea: „S-a sfințit dar această părticică? A coborât Sfântul Duh peste acesta sau a fost împiedicat de păcatul preotului? Așa ar trebui să mă împărtășesc sau nu?”. Pe când se gândea el astfel, Dumnezeu a hotărât să se întâmple ceva înfricoșător, ca să afle stâlpnicul și, în același timp, să se întărească fiecare suflet creștin. În timp ce se tăia Preasfântul Trup, înaintea împăratului poporului, o părticică s-a rostogolit de pe Sfântul Disc și a căzut pe Sfânta Masă unde s-a transformat în carne în fața tuturor celor care erau prezenți la slujbă. Preotul, plin de uimire, a încercat să atingă și să culeagă Sfânta Părticică. Imediat ce a atins-o s-a lipit de degetul său, ca o bucată proaspăt tăiată, și, în timp ce ridica mâna sa, Sfânta Parte a rămas lipită de degetul său. Imediat s-au scurs 3 picături de sânge pe Sfânta Masă care au udat primul acoperământ și pe al doilea, ajungând până la marmură. Când a văzut stâlpnicul această minunată întâmplare, s-a împărtășit cu frică și groază din Sfânta Părticică și a mărturisit tuturor necredința și îndoiala lui. Sfântul Atanasie Sinaitul, care a povestit această întâmplare, a fost martor ocular al acestei minuni. S-a învrednicit să vadă, să se închine și să ia cu el o parte din Dumnezeiasca Hrană. Pe când se afla în Ierusalim, a întâlnit un demonizat. Cu credință și cu nădejde puternică, i-a agățat de gât, într-o pungă, o părticică și în câteva zile demonizatul s-a vindecat.”²⁸

Avem aici încă o mărturie despre realitatea harică a euharistiei sau mai bine spus despre faptul că Hristos este prezent în împărtășanie. Nu trebuie să uităm acest lucru în zilele noastre când sunt mulți

- sceptici,
- îndoielnici,
- și necredincioși

cu privire la tot ceea ce ține de Biserica Creștin Ortodoxă.²⁹

Iată ce spunea în acest sens tot savantul român în istoria religiilor Mircea Eliade: „într-un articol publicat în 12 decembrie 1981, în "Luceafărul", despre situația spirituală a lumii moderne și angoasa omului în fața morții, Eliade spune că această atitudine este caracteristică omului lipsit de credință. Pentru cel credincios, moartea este văzută ca o mare trecere, "este un sfârșit urmat de un nou început".”

„Discursul său asupra crizei spirituale a omului modern este o analiză profundă asupra situației secularizante din lumea creștină. Criza existențială se datorează, în principal, pierderii caracterului religios al vieții. Omul nereligios, spune el, și-a pierdut orientarea în istorie și capacitatea de a vedea în transcendent. Aceasta are consecințe imediate în viața sa, pentru că nu-i mai permite, pe de o parte, să depășească situațiile personale dificile, iar pe de altă parte, de a accede în lumea spiritului.”³⁰

Ceea ce trebuie să știm este că lumea de azi deși știe că împărtășania are harul lui Dumnezeu în ea nu prea vrea să creadă în ea fiindcă i se pare ceva mult prea

- simplu
- și desuet.

Se știe din viața Sfântului Macarie Egipteanul că l-a el a venit odată un bărbat cu o iapă care a fost de fapt femeia lui pe care i-o transformase astfel un vrăjitor. Sfântul Macarie Egipteanul se roagă și femeia redevine din iapă în femeie. Sfântul Macarie Egipteanul îi spune că acest lucru a avut loc fiindcă femeia nu avea obiceiul să se împărtășească des.

Fiindcă a fost întemeiată de Iisus este bine să știm că împărtășania are putere împotriva forțelor demonice. Aceasta fiindcă știm că Iisus a venit în această lume să strice lucrurile diavolului (1 Ioan 3, 8). Este bine să știm acest lucru fiindcă în lumea de azi sunt mai mulți care nu văd cum ne poate ajuta împărtășania în lupta pe care o avem de

²⁸ Mărturia aghioritică, revistă, Sfânta Mănăstire Xirapotamou, Sfântul Munte, vol 8-9/1990, 12-13/1991, 16-17/1992 apud <https://poruncaubirii.agaton.ro/articol/3371/sf%C3%A2nta-%C3%8Emp%C4%83rt%C4%83%C8%99anie-preschimb%C4%83-materia-%E2%80%93%C3%AEn-aten%C8%9Bia-persoanelor-cu-intoleran%C8%9B%C4%83-la-gluten/infrees> (accesat pe 02.03.2026).

²⁹ A se vedea Costion Nicolescu, *Rîsul de a fi ortodox* (București, 2002).

³⁰ Preot Nicolae Cojocaru, Ziarul Lumina <https://ziarullumina.ro/educatie-si-cultura/cultura/sacru-si-religios-la-mircea-eliade-17283.html> (accesat pe 28.09.2025).

dus împotriva diavolului. Ceea ce trebuie este să dăm loc mai mult logicii lui Iisus decât logicii noastre care deși este de multe ori imbatabilă totuși nu se poate fi de folos.

Un laic s-a dus l-a o mănăstire și discuta cu părintele egumen de acolo.

- Părinte este prezent Hristos în împărtășanie?
- Da.
- Cum?
- O să îți spun o întâmplare în acest sens.
- Vă rog.
- În țara Alamanilor (alamanii erau un popor germanic care a apărut la mijlocul secolului al II-lea. Alamanii au reușit să cucerească ducatul Alamaniei de-abia în secolul al X-lea, însă imperiul lor a ținut până în secolul XI) trăia un preot foarte înduhovnicit, cu numele Pelaghie, care avea mare evlavie la Stăpâna de Dumnezeu Născătoare.
- Și?
- Diavolul însă l-a ispitit și i-a dat gânduri de necredință pentru Sfânta împărtășanie și gândea în sinea lui: „cum este posibil să se facă pâinea și vinul în Trupul și Sângele Domnului Iisus Hristos?”.
- Și?
- Din cauza acestor gânduri se întrista, dar nu îndrăznea a cere sfaturi niciunui om. De aceea, s-a îndreptat către Preasfânta Născătoare de Dumnezeu și a rugat-o să-l lumineze.
- Și ce a urmat?
- Astfel, într-o zi, pe când săvârșea Sfânta Liturghie, când a ajuns la partea cu „Pe Preasfânta, curata, preabinecuvântata, mărita Stăpâna noastră, de Dumnezeu Născătoare și pururea Fecioara Măria, cu toți sfinții să o pomenim”, Sfânta Prescură a dispărut de pe Sfântul Disc.
- Vai de mine.
- A căutat peste tot dar nu a găsit-O. Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, Stăpâna noastră Preabună și Preamilostivă, a strigat înfricoșător, știu că pentru puțină mea credință și pentru îndoiala mea a dispărut Hristos din fața mea, pentru ca eu să nu mă împărtășesc. Tu, însă, roagă-L să mă ierte! A văzut atunci, în fața Sfintei Mese, pe Preasfânta împărăteasă cu Sfântul Prunc în brațe care i-a spus preotului.
- Ce?
- Acest Prunc este Creatorul a toate, Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu, întru totul om. Acesta a murit pe Cruce pentru mântuirea lumii și a înviat. Acesta și astăzi, în fiecare zi, coboară în chip minunat, asupra pâinii și al vinului, din marea Lui iubire către oameni, și Se oferă acestora către sfințirea sufletelor lor. Lasă-L deci și caută, fără frică, să vezi că este adevărat cu carne și sânge așa cum L-am născut.
- Înțeleg.
- Așa se întâmplă cu pâinea și cu vinul când se săvârșește Slujba Sfintei Liturghii. Însă, pentru că omul nu poate să mănânce acea carne crudă și să bea sânge, în chip înțelept Cel Atotputernic se oferă în chipul pâinii și al vinului, încât fiecare să se împărtășească cu El. Împărtășește-te și tu cu evlavie și cu credință pentru că acela care gustă cu vrednicie, se face părtaș al slavei Lui.
- Așa este.
- Cu aceste cuvinte, împărăteasa a așezat Pruncul pe Sfânta Masă și, după ce I S-a închinat, s-a făcut nevăzută. Atunci, preotul a luat cu frică și cu bucurie în mâinile sale Sfântul Prunc, L-a îmbrățișat cu evlavie și a văzut că este într-adevăr un prunc viu. După aceasta, L-a așezat pe Sfânta Masă, a căzut la pământ și s-a rugat cu lacrimi.
- Cum?
- Cred, Doamne, și mărturisesc că Tu ești Fiul lui Dumnezeu, Care Te-ai născut din pururea Fecioara Măria. Îți mulțumesc pentru darul de a mă învrednici astăzi, eu, nevrednicul, și Te rog să-mi ierți vechea mea necredință. Acum, învrednicește-mă, Doamne, să mă împărtășesc din Tine nu ca un „prunc, ci ca o pâine”.

După ce s-a rugat așa cu credință, s-a ridicat și a văzut în fața lui Sfânta Pâine așa cum era înainte. S-a împărtășit cu frică și a continuat în toată viața lui a se împărtăși cu Sfintele Taine, având multă evlavie.³¹

- Ce frumos.
- Așa este.
- Dar părinte aș mai vrea să știu altceva.
- Ce?
- Ce este cu neortodocșii?
- Ce este cu ei?
- Se mântuiesc?
- Asta numai Dumnezeu știe.
- Credeți?
- Da.
- Adică?
- Trebuie să știm că sunt și neortodocși care cred în Dumnezeu.
- Cum ar fi?
- De Cristofor Columb ai auzit?
- Da.
- Cristofor Columb, descoperitorul Americii, ne dă un exemplu vrednic de imitat, despre păzirea poruncilor bisericești.
- adică?
- Niciodată n-a ridicat ancora în zi de sărbătoare sau duminică.
- Nu știam.
- În călătoria sa spre America, respecta cu sfințenie Duminicile și sărbătorile și pretindea aceasta și de la oamenii săi.
- Ce frumos.
- Aceștia petreceau zilele de sărbătoare și Duminicile în reculegere sufletească, iar corăbiile lor aveau aspectul unor bisericuțe plutitoare, cari răsunau de preamărirea lui Dumnezeu.³²
- Minunat.
- Așa este.
- Deci sunt și neortodocși credincioși?
- Da.
- Bine de știut.
- Da.
- Și ce este de făcut cu ei?
- Să îi lăsăm în grija lui Dumnezeu.
- Da sunt de acord.
- Știi ce spunea părintele Constantin Galeriu?
- Ce?
- Că noi nu avem cum să știm ce va face Dumnezeu cu cei de alte credințe.
- Așa este.
- Dar trebuie să credem că ortodoxia este mântuitoare.
- Știu acest lucru.
- Foarte bine.
- A fost interesantă întâmplarea care mi-ai spus-o.
- Mă bucur că ți-a plăcut.
- Mi-a plăcut.
- Lumea de azi nu prea vrea să știe de ea.

³¹ Mântuirea păcătoșilor, Agapie Monahul Landos, Rigopoulos - Salonic, 1993 apud <https://poruncaibirii.agaton.ro/articol/3371/sf%C3%A2nta-%C3%8Emp%C4%83rt%C4%83%C8%99anic-preschimb%C4%83-materia-%E2%80%93%C3%AEn-aten%C8%9Bia-persoanelor-cu-intoleran%C8%9B%C4%83-la-gluten/inftrees> (accesat pe 02.03-2026).

³² Din Grigorie Comșa, *1000 de pilde despre viața creștină* (Arad, 1929).

- Din nefericire.
- Trebuie să ne facem temele când vine vorba de euharistie.
- Așa este.
- Bine că ești de acord.
- Evident că sunt.

Este bine să știm că fiind a fost întemeiată de Iisus Fiul lui Dumnezeu ei bine euharistia se poate spune că este o manifestare a sacralului în lumea noastră nu numai fiindcă este o jertfă ci la fel de bine și o comunicare de har.

„Întrucât confuziile dintre religios și etic cu privire la semnificațiile termenului de sacru sunt inevitabile, Otto propune un nou cuvânt – numinos (de la numen), greu de definit. Și căruia îi consacră mai multe studii destinate să explice – spune Otto –,elementul numinosului prin exemple luate din experiența religioasă, să-i arate importanța pentru viața religioasă și pentru cultul religios și, pornind de la el, să arunce o lumină asupra celor mai profunde concepte religioase creștine, acelea de păcat, spirit și carne, pierzanie și nevoie de mântuire. Și, într-o confruntare finală cu teoriile naturaliste despre religie, urmează ca, prin exemplul așa-numitului animism, în felul în care îl înțelege Wundt, să încerce a dovedi că, fără premisa numinosului, orice teorie a religiei nu poate decât să eșueze, întrucât, deși prin el nu e dată întreaga esență a religiei, el reprezintă a-priori-ul ei obiectiv, care stă la baza posibilității ei în general și, deci, la baza posibilității unei istorii a evoluției religiei”.”³³

CAPITOLUL 2

DE LA VINUL BEȚIEI ZEILOR (DEMONILOR) BACCHUS ȘI DIONISIOS LA VINUL EUHARISTIC

Este evident că euharistia este făcută cu vin care este un simbol sau substitut pentru sângele lui Hristos. Este bine să știm că în antichitatea greco-romană au existat doi zei – sau mai bine spus demoni – ai vinului sau mai bine spus ai beției:

- Bacchus la romani
- și Dionisios la greci.

Totuși este bine să știm că în mai toată lumea păgână erau zei-demoni ai beției:

- Ninkasi în Sumeria,
- Osiris în Egipt,
- Aegir la vikingi,
- Tezcatzoncatl la azteci,
- Mbaba Mwana Waresa în Africa la popoarele zulu,
- Yasigi la unele popoare africane,
- Radegast la strămoșii cehilor
- sau Raugupatis la slavi.³⁴

Prin urmare se poate vedea că mai toate religiile păgâne au avut valențe religioase când a venit vorba de alcool. Aceasta fiindcă este bine să ne dăm seama că alcoolul poate foarte bine să devină o patimă. Ei bine este tocmai acest caracter de patimă a beției pe care păgânismul a ajuns să îl accentueze foarte mult. Iisus la Cina cea de Taină a venit și a schimbat această mentalitate a patimii și a făcut din vin o modalitate de jertfă și un simbol al propriului Său sânge.³⁵

“Bacchus sau Bachus, a fost un zeu roman de importanță secundară, al vinului, viței-de-vie și al beției. Mai era numit:

Bimater - întrucât Semele l-a purtat în pântec, iar Jupiter în coapsă;

Nyctelius (Nocturnul) - deoarece orgiile sau nycteliile ținute în cinstea lui se desfășurau noaptea.

Imaginea lui culturală era însoțită de preotesele bacante (Bacchantes) la sărbătorile Bacchanalia, desfășurate toamna, la culesul viilor. Bacantele - îmbrăcate în piei de cerb, purtând torțe aprinse și agitănd un thyrs - în timpul

³³ <https://www.zf.ro/ziarul-de-duminica/sacru-de-ziarul-de-duminica-14699810> (accesat pe 28.09.2025).

³⁴ <https://berarul.ro/cei-10-zei-ai-berii/> (accesat pe 03.03.2026).

³⁵ A se vedea Hugh Wybrew, *Liturgia ortodoxă. Evoluția Liturghiei Euharistice în ritul bizantin* (Iași, 2024).

orgiilor scoteau strigătul evoel, fiind poreclite evantes (cele care răcnesc). Bacanaliile au fost interzise de Senat în 186 î.Hr.

În varianta greacă, Bakhos, născut în Teba, a fost crescut de nimfe pe muntele Nysa (India). La maturitate, a cutreierat lumea până a poposit în Paflagonia, unde și-a celebrat întâia oară misterele.”³⁶

Ei bine trebuie să știm că dacă în antichitate ei bine vinul era o modalitate de a îi cinstii pe zei acest lucru primește o nouă semnificație în creștinismul ortodox în care vinul este folosit ca o modalitate de a jertfi lui Dumnezeu. Aceasta fiindcă în cele din urmă și alcoolul a fost creat tot de Dumnezeu. În acest sens încă din antichitate Sfântul psalmist David spunea că: *vinul veselește inima omului* (Psalmul 103, 16). Este evident că vinul în creștinismul ortodox este parte din materia creată de Dumnezeu care este cât se poate de bună și de folos.

Că liturghia ortodoxă nu este o simplă consumare de vin și de pâine ne-o spune o altă întâmplare din trecut: “emirul Siriei a trimis, cândva, pe nepotul său în Diospol cu oarecare treburi, în acest oraș, nepotul emirului a întâlnit o minunată biserică a Sfântului Gheorghe. Imediat a poruncit servitorilor lui să-i pună lucrurile în altarul bisericii, unde s-a instalat și el. După aceea, a dat poruncă să bage în biserică și cele 12 cămile ale lui împotriva a toate rugămințile și protestele preoților. Însă, imediat ce acele animale au intrat în biserică, au căzut fără suflare la pământ, în timp ce nepotul emirului a rămas să admire puterea Sfântului Gheorghe. Ziua următoare, pe când preotul săvârșea Sfânta Liturghie, saracinul (saracin = înalt funcționar de stat al Siriei) urmărea din pridvor. Atunci, Iubitorul de oameni i-a deschis ochii sufletului, și ce vede? Pe preotul care tăia un copil și vărsa sângele în Sfântul Potir, iar trupul lui îl tăia în bucățele și-l așeza pe Sfântul Disc. Când s-a terminat Sfânta Euharistie, saracinul urmărea nedumerit cum preotul dădea poporului trupul și sângele copilului. După Sfânta Liturghie, preotul a luat cele mai bune prescuri și i le-a dat saracinului. - Ce sunt acestea? a întrebat saracinul. Acestea sunt pâini care le oferă credincioșii noștri. Cu acestea săvârșim Slujba Sfintei Liturghii în biserica noastră. - Din acestea ai luat și ai folosit astăzi? întreabă furios acela. Nu te-am văzut eu cum ai omorât copilul și ai dat carnea și sângele poporului? Crezi că toate acestea nu le-am văzut? Criminalule! Preotul s-a speriat, a slăvit pe Dumnezeu și a zis: Cred că Dumnezeu te-a învrednicit să vezi această minunată taină. Acest lucru nu m-am învrednicit vreodată să-l văd, ci am văzut mereu pâine și vin. Noi credem că pâinea și vinul, pe care le oferim la Sfânta Liturghie, sunt Trupul și Sângele lui Hristos. Dar acest lucru minunat nu-l vede oricine. Ascultând explicația, saracinul s-a minunat și s-a hotărât să devină creștin, botezându-se și mergând în Sinai unde s-a făcut călugăr, iar mai târziu a pecetluit credința sa ortodoxă ca martiriu.”³⁷

O mărturie ca și cea de mai sus ne spune foarte bine că se poate vedea o cu totul altă dimensiune a pâinii și vinului folosit la euharistie. Aceasta fiindcă știm că în antichitate ei bine vinul era folosit pentru beție care era văzută ca un lucru sacru de a îi preamării și a intra în legătură sau contact cu zeii. După cum ne putem da seama nu prea aveau cum să fie zei ai beției. Aceasta fiindcă beția trebuie să știm că este

- o patimă,
- un păcat,
- un viciu
- și o deprindere rea

care în nici un fel nu este susținută de creștinismul ortodox.³⁸

Poate părea cât se poate de naiv pentru unii că am ajuns să vorbim de

- zei
- și demoni ai beției

dar în cele din urmă acest lucru este o realitate. Nu putem să prezentăm evenimentele și faptele în altfel decât au existat ele.

Se poate vedea că mai ales în religiile păgâne vinul a ajuns să fie zeificat fiindcă el era unul care producea beția care pentru păgâni era un lucru sacru sau sfânt. Ei bine Iisus a venit și a schimbat optica și a făcut din vin o modalitate de a jertfi lui Dumnezeu. Aceasta fiindcă după cum putem să ne dăm seama Iisus nu este împotriva materiei din care este făcut vinul.

³⁶ <https://ro.wikipedia.org/wiki/Bacchus> (accesat pe 28.09.2025).

³⁷ Noul Ecloghin, Nicodim Aghioritul, Astir, Atena, 1974 apud <https://poruncaibirii.agaton.ro/articol/3371/sf%C3%A2nta-%C3%8Emp%C4%83rt%C4%83%C8%99anie-preschimb%C4%83-materia-%E2%80%93-%C3%AEn-aten%C8%9Bia-persoanelor-cu-intoleran%C8%9B%C4%83-la-gluten/infrees> (accesat pe 03.03.2026).

³⁸ A se vedea Ciprian Voicilă, *Diavolul din pabar. Amintiri din iadul beției* (București, 2025 ediția a II-a).

Totuși fiindcă este alcool trebuie să știm că de mai multe ori vinul a ajuns să fie o modalitate a intra într-un stadiu cât se poate de căzut și depreciat. Aceasta fiindcă beția este alimentată de vin. „Dionis (în greacă Διόνυσος, transliterat: Dionysos) este, în religia și mitologia greacă, zeul vinului, livezilor și fructelor, vegetației, fertilității, festivității, nebuniei, maniei rituale, extazului religios și teatrului. El era cunoscut și sub numele de Bacchus (greaca veche: Βάκχος) de către greci (nume adoptat ulterior de romani) pentru o frenezie pe care se spunea că o induce, numită baccheia.

Ca Dionysos Eleutherius („eliberatorul”), vinul, muzica și dansul său extatic îi eliberează pe adepți de temeri și griji, și subminează constrângerile opresive ale autorității. Thyrsus-ul său, un sceptru din tulpini de fenicul, uneori înfășurat cu iederă și picurat cu miere, este atât o baghetă binefăcătoare, cât și o armă folosită pentru a-i distruge pe cei care se opun cultului său și libertăților pe care le reprezintă. Se crede că cei care participă la misterele sale devin posedați și împuterniciți de însuși zeul.”³⁹

Se poate vedea aici că la fel de bine vinul era și el folosit în cultul zeului grec Dionisios. Acest lucru trebuie să ne ridice unele semne de întrebare fiindcă se poate spune că este evident că au existat unele practici “religioase” care implicau vinul și care evident că nu au avut nimic de a face cu liturghia creștin ortodoxă.⁴⁰

Este evident aici că se poate vedea o schimbare de sens prin faptul că dacă vinul în cultul lui Dionisios și Bacchus era folosit pentru a te îmbăta ei bine în liturghia creștină el a devenit o modalitate de a

- jertfi
- și sacrifica

în fața lui Dumnezeu.

Avem aici o altă mărturie despre sacralul din euharistia creștin ortodoxă: “un binecuvântat călugăr atonit, bătrânul Augustin Rusul (1882-1965), era foarte smerit și harismatic. Cândva s-a arătat diavolul în chilă lui sub înfățișare de câine turbat. Arunca flăcări din gură și s-a aruncat asupra bătrânului să-l sufocă pentru că nu suporta rugăciunile acestuia. Bătrânul Augustin l-a apucat și l-a aruncat de zid, strigând: „Diavol rău, de ce te lupți cu ființele lui Dumnezeu?”. Diavolul, înfricoșat de primirea neașteptată, s-a făcut nevăzut. Mai târziu însă, smeritul călugăr avea remușcări deoarece a lovit pe diavol. Aștepta cu nerăbdare să se lumineze de zi, ca să se ducă la duhovnicul său, pentru a-și mărturisi „păcatul”. Într-adevăr, imediat ce s-a luminat afară, s-a dus la duhovnicul său, care locuia la o oră și jumătate de mers pe jos, și s-a spovedit. Povestea mai târziu bătrânul: „Duhovnicul meu era foarte înțeleghător și nu mi-a dat vreun canon dar mi-a spus să mă împărtășesc. Eu, de bucurie, toată noaptea am făcut metanii și după aceea m-am dus la Sfânta Liturghie și m-am împărtășit. Când preotul pune Sfânta împărtășanie în gura mea, am văzut Sfânta împărtășanie ca o bucată de carne și sânge! Și o mestecam ca să o înghit! În același timp simțeam și o mare bucurie. Din ochii mei curgeau lacrimi dulci și capul meu lumina ca o lampă. Am fugit repede ca să nu mă vadă părinții, iar rugăciunile de mulțumire pentru Sfânta împărtășanie le-am citit singur în chilă mea”.”⁴¹

Se poate vedea și din această mărturie că euharistia este un lucru sacru fiindcă de mai multe ori Hristos a voit să ne descopere acest lucru. Evident că cei care sunt

- atei,
- necredincioși
- și nereligioși

sunt unii care nu vor să vadă în împărtășanie nimic mai mult decât materia din care este făcută. Ei bine creștinismul ortodox vorbește de mult mai mult decât materie în euharistie.

Euharistia trebuie să știm că este o schimbare a ceea ce a fost nevoia omului de a jertfi în fața lui Dumnezeu. Care este explicația în acest sens? Din cele mai vechi vremuri omul a voit să găsească o modalitate de a expia pentru păcatele pe care le-a făcut. Aceasta fiindcă el a simțit că păcatul a ajuns să îl separe de Dumnezeu. Nevoia de expiere a adus la jertfele de animale și de mâncare din Vechiul Testament.

³⁹ https://ro.wikipedia.org/wiki/Dionis#cite_note-7 (accesat pe 28.09.2025).

⁴⁰ Mihail Kardamak, *Focul împărtășaniei. Liturghia și euharistia în viața Bisericii* (Galați, 2019).

⁴¹ Părinți aghiorți și întâmplări de la Sfântul Munte, Paisie Monahul Aghioritul, Sf. Isihastru a Evanghelistului Ioan Teologul, Suroti, Salonic, 1993 apud <https://poruncaibirii.agaton.ro/articol/3371/sf%C3%A2nta-%C3%8Emp%C4%83rt%C4%83%C8%99anie-preschimb%C4%83-materia-%E2%80%93-%C3%AEn-aten%C8%9Bia-persoanelor-cu-intoleran%C8%9B%C4%83-la-gluten/inftrees> (accesat pe 03.03.2026).

Ei bine odată cu întruparea lui Iisus în carne ei bine El a venit cu o nouă soluție la această problemă. Aceasta fiindcă El a instituit euharistia.

“Noul martir, Sfântul Iacov Aghioritul (prăznuit la 1 noiembrie), a povestit cândva ucenicului său, Marchian, câte lucruri minunate a văzut în timpul unei Sfinte Liturghii. Pe când îmbrăca veșmântul său preotesc, s-a luminat cu lumină îngerească. Când a început Sfânta Proskomidie, 4 tagme (cete) îngerești au stat în cele patru colțuri ale bisericii. Sfârșind Proskomidia, a acoperit cu Sfintele Acoperămintे Cinstitele Daruri care, în același timp, au fost acoperite de lumină. În timpul ieșirii cu Cinstitele Daruri, o lumină mergea înaintea preotului și acoperea tot poporul. Aceeași lumină a înconjurat mai târziu Sfânta Masă, când Sfântul Potir și Sfântul Disc au fost așezate pe ea. În afara acestui cerc luminos stăteau îngerii, fără să îndrăznească să se apropie. Lumina nu l-a părăsit pe preot pe toată durata Sfintei Liturghii. Din gura lui ieșea o flacără nevăzută în timpul ecteniilor și când citea Sfânta Evanghelie. De asemenea, când își ridica mâinile, din ele curgea lumină. După sfințirea Sfintelor Daruri, L-a văzut pe Domnul ca un Prunc ce stătea pe Sfântul Disc. Preotul l-a tăiat în patru părți și Cinstitul Sânge s-a vărsat în Sfântul Potir din care s-a împărtășit Preotul. Când Sfânta Euharistie s-a terminat, L-a văzut iar pe Dumnezeuiescul Prunc înălțându-Se cu slavă și cinste la cer, însoțit de sfinții îngeri.”⁴²

Doi juriști discutau într-o zi.

- Știi ce?
- Ce?
- Noi tot mergem la biserică.
- Și?
- Chiar crezi că Hristos este prezent în euharistie?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă a fost o taină întemeiată de El.
- Dar eu nu am văzut nimic decât pâine și vin.
- Știi ce?
- Ce?
- Pâinea și vinul de la liturghie sunt o jertfă.
- Ce jertfă?
- Pe care noi o aducem în fața lui Dumnezeu.
- Ș crezi că contează?
- Da.
- De ce?
- Sunt mai multe istorii în acest sens.
- Ce istorii?
- Care spun că slujirea liturghiei poate scoate sufletele din iad.
- Da?
- Da.
- Nu știam.
- Ba da.
- Interesant.
- Este.
- Deci tu zici că euharistia nu este în van.
- În nici un caz.
- Eu am avut mai multe îndoieli.
- Să nu le mai ai.
- Încerc.
- Știi de cine îmi aduci aminte?

⁴² Revista Sfântul Ciprian, Sfânta Mănăstire Sf. Ciprian, voi 193-194/1985, 195- 196/1985 apud <https://poruncaibirii.agaton.ro/articol/3371/sf%C3%A2nta-%C3%8Emp%C4%83rt%C4%83%C8%99anie-preschimb%C4%83-materia-%E2%80%93%C3%AEn-aten%C8%9Bia-persoanelor-cu-intoleran%C8%9B%C4%83-la-gluten/inftrees> (accesat pe 03.03.2026).

- Nu.
- Un judecător avea o deosebită aversiune față de cultul sfintei Fecioare.
- Urât.
- În fiecare luni din lună ținea ședință, la care trebui să ia parte și primarul orașelului.
- Și?
- Odată ziua Adormirii Maicii Domnului căzu într-o zi de luni, judecătorul voi să rețină de la această sărbătoare pe aleșii orașului și îi convocă la ședință.
- Înțeleg.
- Aleșii, în frunte cu primarul, răspunseră că nu vor lua parte în ziua aceasta la ședință fiindcă e sărbătoare.
- Mi se pare normal.
- Plin de mânie zise judecătorul.
- Ce?
- Prin urmare în ziua următoare după sărbătoare nu voi fi nici eu acasă, deși sunt în oraș.
- Adică?
- Avu dreptate, căci în ziua următoare a sărbătoare muri în chinuri grozave.
- Chiar?
- Deci s-a adevărit că nu era acasă, deși era în oraș.⁴³
- Așa este.
- Deci vezi?
- Ce?
- Sub o formă sau alta necredincioșii sunt pedepsiți.
- De Dumnezeu?
- Da.
- Nu eram conștient.
- De acest lucru?
- Da.
- Să fi.
- Acum sunt.
- Deci eu cred că euharistia de duminică contează.
- În ce sens?
- Este o jertfă pe care preotul o aduce în numele celor care participă la liturghie.
- Știu că și păgânii aduceau jertfe.
- Așa este.
- Cu ce este diferită jertfa de la liturghie de jertfa păgânilor.
- În primul rând liturghia este o jertfă nesângeroasă.
- Așa este.
- Păgânii nu aveau jertfe nesângeroase.
- Nu?
- Nu.
- Nu știam.
- Iisus a schimbat mult lucrurile.
- Nu știam.
- Ba da.
- Acum sunt lămurit.
- Mă bucur.
- Am avut și eu îndoielile mele.
- Îmi dau seama.
- Foarte bine.
- Îți mulțumesc pentru tot.

⁴³ Din Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

Este bine să știm că la lirtughie nu se ajunge să se consume alcool pentru a intra într-o stare de beție. De acest lucru îi acuzau păgânii pe creștini în primele secole. Iată ce spunea teologul Iulian Negru în acest sens: „cine nu a auzit expresiile „îmbătat de glorie“, „îmbătat de sine“?! Beția este o stare de spirit alterată care se poate dobândi prin diferite mijloace. Alcoolul este doar una din multele cauze care pot produce râvnita senzație de beatitudine. Altfel spus, starea de beție poate fi obținută fără a consuma alcool. Și Sfinții Părinți admit posibilitatea expierii unor stări sufletești asemănătoare cu starea în care se află omul beat de alcool, fără a consuma alcool. Sf. Vasile cel Mare, ca un fin cunoscător al profunzimilor și subțirilor sufletului omenesc, exprimă aceasta într-un mod cât se poate de clar: „Mânia este o beție a sufletului; îl face pe om fără de judecată ca și vinul.”⁴⁴

Sunt mai mulți care cred că în cele din urmă Biserica Ortodoxă este cât se poate de străină de orice înseamnă materia acestei lumi. Aceasta mai ales fiindcă vinul este un element al lumii

- profane,
- neîmbisericite,
- secularizate
- și înstrăinate.

Acest lucru este negat de Sfântul apostol Pavel care iată ce îi scria ucenicului său Timotei: „de acum nu bea numai apă, ci folosește puțin vin, pentru stomacul tău și pentru dusele tale slăbiciuni” (1 Timotei 5, 23).

Este evident că ortodoxia recunoaște

- valențele
- și rolul

terapeutic al vinului.

Iată ce spunea în acest sens tot teologul Iulian Negru: „tristețea este și ea o beție, că tulbură mintea. Frica, atunci când ia naștere fără motiv, este o altă beție... și, ca să spun pe scurt, fiecare din stările sufletești care tulbură mintea poate să fie numită, pe bună dreptate, beție“. Sfântul Părinte privește alcoolul ca o substanță materială care are același efect asupra spiritului omenesc, pe care îl au și alte diferite cauze de natură pur spirituală. Alcoolul, deși este o substanță materială, are un efect imediat în plan psihic și spiritual, „concurând“ astfel cu celelalte cauze nemateriale: mânia, tristețea, frica ș.a. Așadar, el este doar una dintre diversele cauze care conduc la obținerea unei stări sufletești modificate, numită beție.”⁴⁵

Este bine să știm că Biserica Ortodoxă este departe a fi puritană. Ce este puritanismul? Este o doctrină anglicană care este caracterizată de o morală foarte rigidă.⁴⁶ Ei bine dacă am fi puritani în nici un fel nu am accepta vinul în cultul ortodox. Totuși acest lucru nu a fost intenționat de Iisus care știm că a spus că El este prezent în euharistie.

Vinul are rolul de medicament în ortodoxie și nu trebuie să fie înțeles ca o permisiune la beție și la alcoolism după cum ar fi tentați să creadă unii. Aceasta fiindcă în zilele noastre sunt mai mulți care sunt cât se poate de

- alunecoși,
- speculativi
- și rău intenționați.

De ce? Fiindcă ei sunt unii care cred că Biserica Ortodoxă este pusă pe șotii când în centrul cultului ei ne pune vinul. Vinul este parte din lumea materială și ea am fost creată tot de Dumnezeu. Tot teologul Iulian Negru spunea: „starea de beție, indiferent de natura cauzei sale, ni se prezintă ademenitor ca o alternativă rezonabilă, deși subiectivă, la realitatea obiectivă, de multe ori monotona și nesatisfăcătoare, în care trăim. Într-adevăr, lumea aceasta nu ne poate satisface deplin, întrucât nu acesta a fost scopul pentru care a fost creată. Beția apare atunci ca un refugiu facil, subtil și programabil într-o stare de euforie sau ca o eliberare temporară de eul propriu, apăsător și, de multe ori, acuzator. Privită din această perspectivă, beția mai poate fi înțeleasă și ca o suspendare voită și „conștientă“ a conștiinței, sau o cenzurare a ei, parțială sau totală, și înlocuirea muștrărilor acesteia cu o euforie nemeritată! Înșă, o persoană care poate

⁴⁴ Iulian Negru, Ziarul Lumina <https://ziarulumina.ro/amp/starea-de-betie-o-alternativa-rezonabila-la-realitate-48748.html> (accesat pe 28.09.2025).

⁴⁵ Idem.

⁴⁶ După Dicționarul explicativ.

comuta, poate naviga între două sau mai multe realități este o persoană la fel de bolnavă ca un alcoolic, chiar dacă nu bea alcool.”⁴⁷

Este bine să știm că atunci când Iisus a instituit euharistia ei bine El a făcut-o cu cei 12 apostoli care trebuie să știm că erau oameni simplii. Acest lucru trebuie să îl avem în vedere că euharistia este o taină care nu este făcută numai pe înțelesul la cine știe ce mari inițiați în tainele religiei ci la fel de bine pentru toți oamenii simplii.

„Schimbarea conștiință a realității obiective cu o altă realitate, subiectivă, fabricată la comandă, este o boală a spiritului uman în general, nu doar a alcoolicului. De exemplu, cel care minte își creează propria sa realitate diferită de a celorlalți, savurând egoist faptul de a ști lucruri pe care alții nu le știu. Este precum câinele care se retrage în cușcă, pentru a-și linge salivând osul. Un mitoman adevărat minte de plăcere, nu din interes. Concluzionând, putem spune că o persoană care se îmbată (cu sau fără alcool) este o persoană care tânjește după o altă realitate decât cea prezentă. Este, de fapt, neliniștea și dorul nedefinit și nemăsurat după împărăția lui Dumnezeu.”⁴⁸

Vinul euharistic este în acest sens un simbol pentru sângele lui Hristos care se varsă spre iertarea păcatelor noastre. Nu trebuie să uităm acest lucru în zilele noastre când oamenii sunt atât de încrezuți că nu cred că au nevoie de nici o formă de

- iertare
- și expiere

a păcatelor.

După cum am spus am dat mai sus mai multe mărturii din trecutul bisericii în care am putut vedea că îngerii din cer de mai multe ori au putut să fie văzuți la liturghiile ortodoxe. Dacă îngerii din cer sunt prezenți în mod nevăzut la liturgia ortodoxă este bine să știm că nu trebuie să ne îndoim cu privire la lirtughie.

„În accepțiunea Sf. Părinți, beția este orice ieșire din sinele propriu. Ieșirea din sine este împotriva firii atunci când este datorată păcatului și egoismului. Dar există și o ieșire în sine, atunci când sufletul curat Îl întâlnește pe Dumnezeu. În acest caz, ieșirea în sine este una conform firii, căci firea noastră a fost creată ca să se poată împărtăși de Dumnezeu, mai presus de puterile ei, prin har. Pentru a ajunge la extaz, e necesară mai întâi o intrare în sine, o regăsire a eului pierdut, după cum ne învață Însuși Domnul, prin exemplul fiului risipitor: „Dar venindu-și în sine, a zis...” (Luca 15, 17). Așadar, înainte de a se întâlni cu Tatăl, fiul cel înstrăinat a trebuit să se întâlnească mai întâi cu sine însuși. Numai după aceasta a putut avea loc ospățul credinței.”⁴⁹

După cum am spus vinul a fost prezent și în cultele păgâne care prin beția care o provoca ei bine ajungea să fie unul care devenea o modalitate de a intra în

- contact
- și comuniune

cu zeii (demonii). Aceasta fiindcă se considera în păgânismul antic că cel beat era posedat de zei. Această opinie a fost larg răspândită în păgânismul antic.

Liturghia creștin ortodoxă evident că este o folosire rațională a vinului. Aceasta într-o lume în care excesul este încurajat sub toate formele. Ei bine trebuie să știm că și Biserica Catolică folosește împărtășania. Acest lucru cu mici diferențe:

- se folosește ostie care este pâine nedospită,
- și împărtășania cu vin este folosită numai de preot.

Faptul că numai preoții se împărtășesc cu vin în catolicism este o interpretare greșită a unor versete din Evanghelia după Ioan la capitolul 6 în care Iisus vorbește despre Sine ca fiind pâinea ce s-a pogorât din cer.

Am putut vedea din relatările de mai sus că de mai multe ori liturgia ortodoxă s-a dovedit a fi o suprapunere de lumi. Aceasta fiindcă la liturgia ortodoxă au putut să fie văzuți mai mulți îngeri care au venit și au asistat într-un fel sau altul liturghia.

Nu trebuie să uităm acest lucru fiindcă sunt mulți care cred că liturgia ortodoxă este o simplă consumare de pâine și vin.

⁴⁷ Iulian Negru, Ziarul Lumina <https://ziarulumina.ro/amp/starea-de-betie-o-alternativa-rezonabila-la-realitate-48748.html> (accesat pe 28.09.2025).

⁴⁸ Idem.

⁴⁹ Ibidem.

Ceea ce ne spunea Sfântul apostol Pavel este că trebuie să primim împărtășania cu vrednicie adică spovediți fiindcă în acest mod vom ajunge să primim harul lui Hristos. Iată ce spunea în acest sens Sfântul apostol Pavel către corinteni: "să se cerceteze însă omul pe sine și așa să mănânce din pâine și să bea din pahar. Căci cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie, osândă își mănâncă și bea, nesocotind trupul Domnului" (1 Corinteni 11, 28-29).

Ei bine sfinții părinți și teologii creștin ortodocși au ținut cont de acest avertisment și în acest sens au ajuns să recomande spovedania mai înainte de împărtășanie. Aceasta fiindcă în acest sens se poate spune că omul ajunge să își fac un proces al conștiinței și ajunge să se împărtășească cu vrednicie.

Iată ce spunea despre patima beției gânditoarea Eugenia Golub: „toamna, toți oamenii se bucură mai mult de roadele muncii lor, pentru că în această perioadă au sau ar trebui să aibă din îndestulare. Într-adevăr, ne aflăm în anotimpul când se culeg strugurii pentru vin. Din nefericire, acum se înmulțesc și patimile. Cea mai frecventă este beția. Chiar zilele trecute am auzit la radio prezentarea unei știri care spunea că, în ultima perioadă, au crescut vânzările de alcool, proporțional cu criminalitatea. Un lucru îngrijorător. Și mai îngrijorătoare era explicația sociologilor "din cauza crizei economice"!

Este foarte simplu să găsim motive pentru justificarea anumitor patimi. Însă cauza trebuie căutată în noi, iar nu generalizată. Patima beției este înfricoșătoare și crește mereu ca o boală, devenind foarte greu de vindecat dacă nu este stăvilită la timp. De altfel, orice lucru pe care îl facem peste măsură este nepotrivit, iar beția este mai rea ca toate, deoarece din ea decurg multe alte nelegiuiri. Distruge sănătatea, întuneacă mintea, vatămă sufletul și îndeamnă spre păcate grele.”⁵⁰

Euharistia este simbol al sângelui lui Hristos care s-a vărsat pe cruce. Aceasta fiindcă este bine să Hristos a suferit pe cruce pentru noi și pentru mântuirea noastră. Sângele lui Hristos nu trebuie să ajungă să fie luat separat în sine după cum fac mai mulți catolici. Aceasta fiindcă ei sunt unii care cred că inima sacră a lui Hristos are nevoie de un cult separat.⁵¹

Atunci când ne împărtășim efectul este că trebuie să ne aducem aminte de sângele vărsat de Hristos pe cruce care acum este simbolizat de vinul din potir.

Tot gânditoarea Eugenia Golub spunea: „cei care sunt străini de cuvântul lui Dumnezeu socotesc beția o petrecere nevinovată, ca o distracție sau chiar un lucru cu care se fălesc. Își vor primi plata cuvenită dacă nu se întorc la timp.

Sfânta Scriptură ne vorbește despre această patimă, precum și despre urmările ei. Mântuitorul ne spune clar: "Luați seama la voi înșivă, să nu se îngreuieze inimile voastre de mâncare și de băutură (subl. n.) și de grijile vieții..." (Lc. 21, 34). Sfântul Apostol Pavel ne arată de asemenea: "Nici furii, nici lacomii, nici bețivii, nici batjocoritorii, nici răpitorii nu vor moșteni Împărăția lui Dumnezeu" (I Cor. 6, 10). În altă parte, același mare Apostol al neamurilor mai spune: "...trupul pofteste împotriva duhului..., iar faptele trupului sunt cunoscute: adulter, desfrânare, necurăție, destrăbălare, închinare la idoli, fermecătorie, vrajbe, certuri, zavistii, mâinii, gâlcevi, dezbinări, eresuri, pizmuri, ucideri, beții, chefuri..., cei ce fac unele ca acestea nu vor moșteni Împărăția lui Dumnezeu" (Gal. 5, 17-21). Dacă se face lucrul acesta din neștiință, prin pocăință se poate dobândi iertare, însă cu toții cunoaștem urmările beției, de aceea trebuie îndreptare și cumpătare.”⁵²

Vinul prin urmare se poate spune că a ajuns să fie un element care este disputat între creștinism și păgânism. De ce? Fiindcă este bine să știm că practicile păgâne de mai multe ori au făcut recurs la folosirea vinului. Am spus că păgânismul a fost folosea vinul ca o modalitate de a te îmbăta fiindcă pentru păgâni beția era un lucru

- sacru,
- sfânt,
- vrednic de zei.

Zeul Dionisios la grecilor eventual era un zeu care era și el beat fiindcă cei care voiau să intre în legătură cu el trebuia să fie beți.

Am putut vedea că optica asupra vinului și a alcoolului în genera a fost schimbată în creștinismul ortodox care a venit cu o nouă lumină și interpretare. Vinul euharistic este un simbol al sângelui lui Hristos vărsat pentru mântuirea

⁵⁰ Eugenia Golub, Ziarul Lumina <https://ziarullumina.ro/teologie-si-spiritualitate/evanghelia-zilei/raspunsuri-duhovnicesti-betia-este-dusmanie-cu-dumnezeu-20937.html> (accesat pe 28.09.2025).

⁵¹ A se vedea *Noul catehism catolic contra credinței Sfinților Părinți* (Ed. Deisis, 1994).

⁵² Eugenia Golub, Ziarul Lumina <https://ziarullumina.ro/teologie-si-spiritualitate/evanghelia-zilei/raspunsuri-duhovnicesti-betia-este-dusmanie-cu-dumnezeu-20937.html> (accesat pe 28.09.2025).

noastră pe cruce. Departe de creștinismul ortodox să beția ar fi o posibilitate de a intra în comuniune cu Hristos după cum păgânii o făceau cu zeii lor.

Iată ce spunea despre împărtășanie părintele Rică-Teodor Berbec: “văzând aceasta, cei care au căzut se vor ridica și vor înțelege că Euharistia este cel mai mare dar pe care Dumnezeu L-a făcut lumii, că noi nu ne împărtășim spre a muri, ci spre a trăi și nu oricum, ci veșnic. Că în această lume nu există vreun leac sau remediu care să depășească Sfânta Euharistie, care este leacul desăvârșit pentru că desă-vârșit este Cel cu Care ne împăr-tășim - Mântuitorul nostru Iisus Hristos, și privește nu doar vindecarea trupului, ci și a sufletului nostru.

Dacă lumea s-ar întoarce la Hristos cu adevărat, semnul văzut, concret, ar fi apropierea de Sfânta Liturghie și de Sfânta Euharistie. Viața liturgică autentică înseamnă primirea lui Iisus Hristos în Euharistie. Prin intermediul metabolismului nostru, El ajunge în fiecare celulă a trupului nostru și ne umple sufletul cu prezența Sa. Este ocazia unirii noastre depline cu Domnul și Dumnezeul nostru Iisus Hristos. Așa cum nici un remediu nu poate depăși vreodată în valoare și importanță pe Mântuitorul Iisus Hristos, tot așa nici efectul vindecător al împărtășirii cu El în Sfânta Euharistie nu poate fi depășit de nimeni și de nimic. Numeroasele cazuri în care oameni care nu mai aveau nici o șansă din partea medicinei s-au vindecat în mod minunat, printr-o împărtășire deasă, vin să confirme acest adevăr.”⁵³

Doi soldați discutau într-o zi.

- Știi ce?
- Ce?
- De ce trebuie să ne împărtășim?
- Fiindcă așa a lăsat Iisus.
- Da?
- Da.
- Nu știam.
- Ba da.
- Am să citesc mai cu atenție Noul Testament.
- Foarte bine.
- Dar mai este ceva.
- Ce?
- Ce anume?
- Ceva ce nu înțeleg.
- Spune.
- De unde știm că liturghia este primită de Dumnezeu?
- Au fost mai mulți care au putut vedea îngeri la liturghie.
- Da?
- Da.
- Eu nu am văzut niciodată.
- Acest lucru nu înseamnă că nu sunt înger la liturghie.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă trebuie să avem credință.
- În Dumnezeu.
- Da.
- Se poate spune că liturghia este o problemă de credință?
- Da.
- Cred că ai dreptate.
- Sigur că am dreptate.
- Știi ce?

⁵³ <https://ziarullumina.ro/teologie-si-spiritualitate/liturgica/sfanta-euharistie-leacul-uitat-al-tamaduirii-noastre-202030.html> (accesat pe 03.03.2026).

- Ce?
- Se poate spune că liturghia este o problemă de deprindere?
- Da.
- Cum?
- O să îți spun.
- Te ascult.
- Un preot militar povestește următoarele.
- Ce?
- Un soldat știutor de carte introduse bunul obiceiul de a citii bucăți dintr-o carte bună, în fiecare seară înainte de culcare.
- Și?
- Cartea o schimbă cu o carte de legende religioase, iar apoi pe aceasta cu o Biblie.
- Înțeleg.
- La început nu toți camarazii îi dădură atenția cuvenită, dar pe când ajunse la patimile Domnului, toți îl ascultară cu cea mai mare atenție.
- Ce frumos?
- Ba, micșorându-se ziua, camarazii au adunat ban cu ban pentru ca soldatul să cumpere o luminare, pentru a putea citi cât de mult din sfânta carte.
- Minunat.
- Maiorul aflând de aceste a zis:
- Ce?
- „Aceștia sunt cei mai de încredere soldați ai mei.”⁵⁴
- Frumos.
- Ți-a plăcut povestea?
- Da.
- Și mine.
- Mă bucur că mi-ai spus-o.
- Ni se potrivește și nouă.
- Aici în unitatea militară?
- Da.
- Așa este.
- Am auzit că este bine să te pregătești pentru împărțășanie.
- Da.
- Cum?
- Mai ales prin spovedanie.
- Ajută?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă eliberează conștiința.
- Nu știam.
- Sfântul apostol Pavel spunea că trebuie să ne împărțășim cu vrednicie.
- Deci nu oricum?
- Nu.
- Nu știam.
- Ar fi cazul să devii un bun creștin ortodox.
- Așa este.
- Ți-ai cam neglijat grija de suflet.
- Fiindcă sunt preocupat mai mult de trup.
- Nu este bine.

⁵⁴ Din Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

- Sunt acord.
- Dar ai timp încă.

Tot despre euharistie părintele Rică-Teodor Berbece spunea: “dacă noi credem cu adevărat în Hristos, atunci vom crede că în Sfântul Potir avem cu adevărat Trupul și Sângele Lui, cu care s-au împărtășit ucenicii Mântuitorului la Cina cea de -Taină în foișorul de sus, în Emaus și ori de câte ori săvârșeau „frângerea pâinii”, ca și toți creștinii de-a lungul timpului când au primit Sfintele și de viață făcătoarele Taine. Credința aceasta este necesară pentru a primi Sfânta Euharistie și ca aceasta să devină lucrătoare în noi. Ori de câte ori ne apropiem de ceva sfânt, sfințit sau binecuvântat, noi primim un dar de la Dăruitorul tuturor darurilor. În momentul în care ne apropiem și primim Sfânta Euharistie, abia atunci reușim să-L primim pe Însuși Dăruitorul, pe Domnul nostru Iisus Hristos. Odată cu El vom primi toate darurile Sale, deoarece acolo unde este Dăruitorul acolo sunt și darurile Sale, acolo unde este Împăratul acolo este și Împărăția Sa.

Este nevoie de o revigorare a vieții liturgice, mai ales în timpul în care trăim, și lucrul acesta va deveni realizabil nu doar prin îndemnarea credincioșilor să participe la Sfânta Liturghie, ci și prin încurajarea lor să se și împărtășească, cu pregătirea prealabilă, cât mai des posibil. Împlinirea participării la Sfânta Liturghie se realizează în momentul împărtășirii la finalul acesteia. Atunci Sfânta Euharistie devine pentru cel care o primește cu credință leac tămăduitor pentru toate bolile sufletești și trupești din viața aceasta pământească, dar mai ales devine arvună a vieții veșnice.”⁵⁵

CAPITOLUL 3

DE LA JERTFELE ANTICE ADUSE ZEILOR (DEMONILOR) LA JERTFA EUHARISTICĂ

După cum am spus conceptul de jertfă (sacrificiu) este unul universal în istoria religiilor. În acest sens mai ales în păgânism trebuie să știm că se aduceau jertfe. De fapt în păgânism jertfa adusă zeilor a devenit o chestiune pe viață și pe moarte. De ce? Fiindcă știm că mai mulți creștini au fost uciși fiindcă nu au voit să aducă jertfe zeilor. Vom da aici numai două cazuri dintre miile sau poate zecile de mii de cazuri de acest fel:

1. Sfânta Cecilia Roman⁵⁶
2. și Sfântul Mercurie al Cezareii.⁵⁷

Jertfa prin urmare a ajuns să fie un lucru care păgânii o făceau pentru a câștiga bunăvoința zeilor. Se poate spune că în păgânism erau trei categorii de jertfe:

1. jertfe de animale (ovine, bovine),
2. turnarea de libațiuni (vin, lapte, ulei)
3. și jertfe umane (un om sau mai mulți era ucis pentru a obține favoarea zeilor).

Se poate vedea aici care era mentalitatea păgână și cât de departe a mers.

Care erau motivele pentru care se aduceau jertfe zeilor? Pentru a cere ploaie, o recoltă bogată, victorie în războaie sau pentru a ispăși păcatele comunității.⁵⁸

“Una dintre întrebările puse de corinteni apostolului Pavel a fost cu privire la „mâncarea jertfită idolilor”, o expresie care reprezintă un singur termen gr., eidolothyta. Pavel abordează acest subiect în 1 Corinteni 8:1-13 și 10:14-33. Mai întâi trebuie să schițăm cadrul pentru întrebarea corintenilor.

În sistemul antic de jertfe, care a fost centrul nu numai pentru viața religioasă din lumea greco-romană a secolului 1 ci .Cr. ci și pentru viața de familie și socială, numai o parte a jertfei era adusă zeului în templu. Jertfa era urmată de o masă cultică, la care se mânca restul mâncării jertfite, fie în incinta templului, fie acasă. Uneori mâncarea care rămânea era dusă la piață și vândută (1 Corinteni 10:25).”⁵⁹

Prin urmare se poate vedea că în păgânismul antic s-a ajuns la o înțelegere cât se poate de deformată a jertfei fiindcă după cum am spus jertfele includeau sacrificii umane ceea ce se poate spune că era din start un lucru eronat.

⁵⁵<https://ziarullumina.ro/teologie-si-spiritualitate/liturgica/sfanta-euharistie-leacul-uitat-al-tamaduirii-noastre-202030.html> (accesat pe 03.03.2026).

⁵⁶ A se vedea Prosper Gueranger, *Istoria Sfintei Cecilia. Fecioară romană și mucenică* (Paris, 1849).

⁵⁷ A se vedea Stephan Binon, *Esen despre ciclul Sfântului Mercurie: martirizat de Deciu și cel care l-a ucis pe împăratul Iulian Apostatul* (Paris, 1937).

⁵⁸ După wikipedia.

⁵⁹ <https://dictionarbiblic.blogspot.com/2011/11/carne-jertfita-pentru-idoli.html> (accesat pe 28.09.2025).

Iată ce spunea despre Sfântul Ilie Cleopa despre jertfele aduse zeului Moloh:⁶⁰ „cum era acest zeu Moloh sau noroc, cum îi zicem astăzi? Îi purta statuia într-o căruță cu două roți, făcută din aramă sau din argint. În spatele zeului Noroc avea un cuptor de aramă și în fața lui o tigia de aramă; și-i dădea foc lui Noroc pe la spate până ce se înroșea și tigia și el. Popii lui purtau în mâini niște securi mari, ascuțite. Ce jertfă primea Noroc? Numai copii sugari de la mamele lor. Veneau în satul tău, de unde ești tu. Trăgeau căruța lui Noroc cu tigia roșie, înfierbântată, bătând din palme: „Cine vrea să aibă noroc, să aducă jertfă lui Noroc!...” Atunci nebunele de femei ziceau una alteia: „Cumătră, îți dai copilul? „Îl dau, ca să am noroc!” Lua muierea copilul de la țată, îl dădea în mâna slujitorului idolesc, îl tăia bucăți, și îl pune în tigia lui Noroc să se frigă. Până la 40-50 de copii pune odată în tigia aceea. Mirosea în urma lui numai a friptură de copii proaspeți. Așa a secerat dracul Noroc milioane de copii. S-au dus mamele lor în fundul iadului! Voi nu vedeți ce zice Isaia? „Vai de cei ce fac masă dracilor și aduc jertfă lui Noroc”. Și voi, creștinilor, scrieți noroc pe pomelnic!”⁶¹

Este evident că după cum ne spune Sfântul apostol Pavel ei bine jertfele păgâne nu erau aduse zeilor în sine – fiindcă nu există mai mulți zei ci un singur Dumnezeu – ci demonilor. Acum se poate ridica întrebarea: de ce demonii aveau nevoie de jertfe?

La această întrebare se pot da mai multe răspunsuri însă unul dintre cele mai bune ar fi fiindcă demonii sunt unii care vor să ia locul lui Dumnezeu. Cum este posibil acest lucru? Biblia prin sfinții proroci Isaia și Iezechil ne-a spus că diavolul a căzut din cer fiindcă a voit să ia locul lui Dumnezeu. Pentru edificarea cititorului vom da mai jos cele două texte: “cum ai căzut tu din ceruri, stea strălucitoare, fecior al dimineții! Cum ai fost aruncat la pământ, tu, biruitor de neamuri! Tu care ziceai în cugetul tău: "Ridica-mă-voi în ceruri și mai presus de stelele Dumnezeului celui puternic voi așeza jilțul meu! În muntele cel sfânt voi pune sălașul meu, în fundurile laturii celei de miazănoapte. Sui-mă-voi deasupra norilor și asemenea cu Cel Preaînalt voi fi". Și acum, tu te pogori în iad, în cele mai de jos ale adâncului! Cei ce te văd își întorc privirea în spre tine și se uită cu luare aminte zicând: "Oare acesta este omul de care tremura pământul și împărățiile se cutremurau?" Oare acesta este cel ce prefăcea lumea în pustiu și cetățile le doboră și nu da drumul robilor săi?" Toți împărății popoarelor se odihnesc cu cinste, fiecare în locașul său. Și numai tu ești azvârlit departe de mormântul tău, ca o ramură fără de preț, ca rămășițele celor care au fost uciși cu lovituri de sabie, zvârliți pe pietre de mormânt, ca un hoit călcat în picioare. Tu nu te vei pogori în mormânt, căci tu ai pustiit pământul tău și pe poporul tău l-ai ucis! Niciodată nu se va mai vorbi despre neamul celor răi!” (Isaia 14, 12-20).

Iată textul din Sfântul proroc Iezechil: “tu erai heruvimul pus ca să ocrotești; te așezasem pe muntele cel sfânt al lui Dumnezeu, și umblai prin mijlocul pietrelor celor de foc. Fost-ai fără prihană în căile tale din ziua facerii tale și până s-a încuibat în tine nelegiuirea. Din pricina întinderii negoțului tău, lăuntru tău s-a umplut de nedreptate și ai păcătuit, și Eu te-am izgonit pe tine, heruvim ocrotitor, din pietrele cele scânteietoare și te-am aruncat din muntele lui Dumnezeu, ca pe un necurat. Din pricina frumuseții tale s-a îngâmfat inima ta, și pentru trufia ta ți-ai pierdut înțelepciunea. De aceea te-am aruncat la pământ și te voi da înaintea regilor spre batjocură. Prin mulțimea nelegiuirilor tale, săvârșite în negoțul tău nedrept, ți-ai pângărit altarele tale; și Eu voi scoate din mijlocul tău foc, care te va și mistui; și te voi preface în cenușă pe pământ înaintea ochilor tuturor celor ce te văd. Toți cei ce te cunosc între popoare se vor mira de tine, vei ajunge o groază și în veci nu vei mai fi” (Iezechil 28 , 14-19).

Ceea ce ne spune aceste două texte este că fără nici o îndoială căderea diavolului a venit din mândrie. Tot din mândrie ei bine diavolul vrea să aibă un cult care este asemenea lui Dumnezeu. Știm că în Vechiul Testament exista templul de la Ierusalim în care – după cum am arătat mai sus – se aduceau jertfe în fața lui Dumnezeu.

Demonii au ajuns să își creeze propriul lor cult religios în toată antichitatea.⁶² Aceasta fiindcă este bine să știm că demonii deși au fost aruncați din cer în iad încă cred că ei vor ajunge să ia locul lui Dumnezeu. În acest sens au fost mai multe teologi creștin ortodocși care au declarat că cultele zeilor din antichitate au fost demonolatre. Este cu adevărat greu de crezut și rușinos să credem că omul a ajuns atât de jos că a ajuns să jertfească demonilor dar acest lucru a avut loc și evident că marii inițiați păgâni au dat alte nume demonilor pe care îi adorau:

⁶⁰ Moloh (sau Molech) a fost o divinitate antică semitică, venerată de amoniți, fenicieni și canaaniți, asociată în textele biblice cu sacrificiile umane, în special arderea copiilor, practică interzisă cu strictețe în Vechiul Testament. Numele derivă din rădăcina semitică m-l-k (rege), adesea vocalizat cu sensul de „rușine.” După wikipedia.

⁶¹ Ne vorbește Părintele Cleopa - 7, Editura Episcopiei Romanului, p. 69-70 apud <https://doxologia.ro/idolul-noroc-moloh> (accesat pe 04.03.2026).

⁶² A se vedea *Demonii și lucrările lor* (Galați, 2007).

- Zeus,
- Jupiter,
- Odin,
- Isis,
- Osiris
- sau Wotan.⁶³

„O dovadă cu privire la obiceiul de a mânca în templu se găsește în următorul papirus bine cunoscut, Oxyrhynchus, pe care Lietzmann îl consideră „o paralelă izbitoră” cu textul din 1 Corinteni 10:27: „Chaeremon te invită la cină la masa domnului Serapis (numele zeității) în Serapeum, mâine în ziua a 15-a la ceasul al 9-lea” (= 3 p.m.) (pasaj citat și discutat în eseu lui Chan-Hie Kim, „Tha Papyrus Invitation”, JBL 94, 1975, p. 391-402). O invitație la o asemenea masă, fie într-un templu fie într-o locuință particulară, era un loc obișnuit în viața socială a Corintului și ridica o problemă spinoasă pentru credinciosul care era invitat. Alte aspecte ale vieții într-un astfel de centru cosmopolitan ar fi fost afectate de asemenea de atitudinea creștinului față de carnea jertfită idolilor. Trebuia luată în considerare participarea la sărbătorile publice, care începeau cu o închinare păgână și cu o jertfă. Era în joc apartenența la o breaslă meșteșugărească, și prin urmare poziția comercială și spiritul civic, întrucât apartenența atrăgea după sine obligația de a sta „la masă în templul unui idol” (1 Corinteni 8:10).”⁶⁴

Prin urmare este bine să știm că antichitatea era plină de templele idolilor și în ele se oficiau mai multe liturghii în cinstea zeilor la care erau invitate marile mase de adepți păgâni. Este bine să știm că și în păgânism – la fel ca în creștinismul din zilele noastre – exista o mare masă de păgâni pasivi. Ce voim să spunem prin expresia de *păgâni pasivi*? Voim să spunem că ei erau unii care nu erau mari inițiați în cultele păgâne. Ei știau că există mai un zeu sau mai mulți zei dar evident că nu voiau să intre în amănunte. Acest lucru îl făceau în cele din urmă preoții păgâni care știm că aveau unele dintre cele mai ciudate practici.

Iată ce aflăm din viața Sfântului Ioan Teologul despre un demon care locuia în templul zeiței Artemis din Efes: “fiind mare sărbătoare la Efes în cinstea zeiței Artemis, Sfântul Apostol a urcat în locul unde era statuia acesteia. Cei din mulțime când l-au văzut au început să arunce cu pietre în el. Nu s-a atins însă nici o piatră de sfânt, ci numai de idol, care s-a sfărâmat. În loc să-și vină în fire, efesenii continuau să arunce cu pietre mai ales când Ioan a început să le vorbească despre credință. Însă ca prin minune, pietrele se întorceau și loveau pe cei care le aruncau, provocându-le răni grave. Atunci Sfântul Apostol s-a rugat lui Dumnezeu și îndată s-a produs un cutremur mare, în urma căruia și-au pierdut viața ca la două sute de oameni. Ceilalți, văzând aceasta, cu greu și-au revenit din întunericul rătăcirii și au început să-l roage pe Ioan ca ei să fie miluiți, iar cei ce muriseră să fie înviați. Deci rugându-se din nou Sfântul Apostol, toți care muriseră mai devreme îndată au înviat. Și, întrucât s-a produs din nou cutremur mare, au căzut toți la picioarele lui Ioan și, crezând în Hristos, s-au botezat.

Mai apoi, dumnezeiescul Apostol a plecat într-un loc numit Tîhi, unde a vindecat un slăbănog, care de doisprezece ani era ținut la pat.

Întrucât a săvârșit încă multe alte minuni, vestea despre el s-a răspândit peste tot. Văzând aceasta demonul care își avea culcușul în templul zeiței Artemis și cunoscând faptul că și el va fi izgonit de acolo de către Ioan, s-a transformat în soldat, ținând în mână hârtii și strigând în gura mare cum că au scăpat doi vrăjitori foarte iscusiți pe care el trebuia să-i păzească. Și pentru că au scăpat, el însuși se află în mare primejdie. Arăta oamenilor și o pungă de bani, promițând că o va da celui care îi va găsi pe vrăjitori și-i va omori.

La auzul acestor cuvinte, mulți dintre cei aflați acolo s-au îndreptat către casa lui Dioskouridis, amenințându-l că îi vor incendia casa și pe el împreună cu ea dacă nu-i predă în mâinile lor pe cei doi vrăjitori. Evlaviosul și recunoscătorul Dioskouridis prefera mai bine să ardă decât să-i predea pe cei doi Apostoli care îi făcuseră atâta bine. Însă marele Ioan, cunoscând prin harul Sfântului Duh că și dacă se predă va continua să săvârșească minuni și să întoarcă mult popor la Dumnezeu, s-a predat singur în mâinile necredincioșilor, iar împreună cu el s-a predat și Prohor.”⁶⁵

⁶³ A se vedea Baruch Halpern, *From Gods to God: The Dynamics of Iron Age Cosmologies* (Mohr Siebeck, 2009).

⁶⁴ <https://dictionarbiblic.blogspot.com/2011/11/carne-jertfita-pentru-idoli.html> (accesat pe 28.09.2025).

⁶⁵ <https://www.pemptousia.ro/2012/09/26-septembrie-sfantul-ioan-evangelistul/> (accesat pe 04.03.2026).

Se poate vedea aici textul și aghiograful care a scris acest text ne spune cât se poate de clar că templul zeiței Artemie din Efes era locuit de un demon. Prin urmare toate

- jertfele
- și sacrificiile

care aveau loc în acest templu erau aduse acestui demon care se dădea pe sine ca fiind un zeu. Evident că textul ne spune că marea masă de oameni nu era conștienți de acest demon dar el totuși locuia în acest templu. Evident că acest lucru ne spune că liturghiile păgâne erau de fapt un cult adus demonilor. Nu trebuie să uităm acest lucru în zilele noastre când sunt mulți care privesc cu o oarecare nostalgie față de păgânismul antic.⁶⁶

Doi misionari creștin ortodocși discutau într-o zi.

- Știi ce?
- Ce?
- Nu crezi că ceea ce facem noi este în van?
- Ce anume?
- Munca de convingere?
- De convertire?
- Nu.
- De ce?
- Fiindcă în acest mod ajungem să ne expiem păcatele.
- Cum?
- Sunt mai mulți sfinți care spun că dacă aduci pe cineva la Hristos ți se iartă o mulțime de păcate.
- Crezi?
- Da.
- Este greu ceea ce facem noi.
- A fost greu ca Hristos să moară pe cruce.
- Așa este.
- Vezi?
- Dar sunt și unele satisfacții.
- Adică?
- Mă bucur când un păgân vine să primească botezul.
- Te cred.
- Eu cred că munca noastră totuși se merită.
- De ce?
- Fiindcă fără de noi aceste suflete vor fi pierdute.
- Așa este.
- Vezi?
- Da.
- Știi ce?
- Ce?
- Mi-ai adus aminte de un caz mai special.
- Care?
- O convertire adevărată.
- Anume?
- M-a impresionat foarte mult.
- De ce?
- Datorită modului cum a avut loc.
- Mi-o spui și mie.
- Dacă vrei.
- Singur că vreau.
- Bine, ți-o voi spune.

⁶⁶ A se vedea Octavian Paler, *Calomii mitologice* (Iași, 2017).

- Te ascult.
- Un indigen dintr-o insulă a Australiei auzise pe un misionar creștin citind și lămurind Noul Testament.
- Și?
- Sufletul lui ardea de dorința de a avea și el această minunată carte, care răspundea la toate nedumeririle lui sufletești.
- Cred.
- Dar, în mândria lui de păgân, nu vru să spună aceasta misionarului.
- Interessant.
- Pe lângă aceasta, Noul Testament se găsea numai pe o altă insulă, unde erau stabiliți misionari creștini, iar bietul indigen n-avea suma, ce-și închipuia el că ar costa.
- Înțeleg.
- Ca să-și ajungă scopul, el semăna o bucațică de pământ cu o plantă, care se caută în Australia, o udă și îngriji până se coapse.
- Și?
- După ce o culese, își încarcă luntrea și porni spre insula, de unde putea să-și procure Noul Testament.
- evident.
- Dar o furtună îi răsturnă luntrea și-i înecă marfa, iar el abia putu scăpa cu viață.
- Nu se poate.
- Amărat, că nu și-a putut cumpăra cartea mult dorită, semăna din nou, în anul următor, aceeași plantă și acum avu norocul s-o poată duce la destinație și a da în schimb pentru Noul Testament.
- ce bine.
- Acum, împărăția lui Dumnezeu veni, se coborî într-adevăr în sufletul lui.⁶⁷
- Minunat.
- Este o poveste adevărată.
- Știi ce?
- Ce?
- Și eu știu o poveste despre un păgân din antichitate.
- Anume?
- Se spune că un păgân din antichitate era aprig persecutor al creștinilor.
- Și?
- La un moment dat a venit la un preot creștin.
- Și?
- I-a spus așa.
- Ce?
- Aș vrea ca fiul meu să fie botezat creștin.
- Cred că glumești, a spus preotul care îl cunoștea și știa că persecuta pe creștini.
- Nu glumesc.
- Atunci de ce vrei să îți botez copilul?
- Vreau ca copilul meu să fie mai fericit decât sunt eu.
- Ce interesant.
- Așa este.
- Deci păgânii nu erau fericiți în religia lor?
- Ce fericire îți poate aduce un demon?
- Așa este.
- Vezi?
- A fost interesantă povestea ta.
- Mă bucur că ți-a plăcut.
- Este adevărată.
- De cred.

⁶⁷ Din Grigorie Comșa, *1000 de pilde despre viața creștină* (Arad, 1929).

„Până și facerea cumpărăturilor zilnice în piață ridica probleme pentru creștinul din Corint, întrucât o mare parte a cărnii provenea de la slujbașii de la templu care o dădeau măcelarilor pentru a fi vândută, se ridica întrebarea: oare avea gospodina creștină libertatea să cumpere această carne care era probabil cea mai bună carne din piață, întrucât provenea de la animale jertfite care trebuiau să fie fără cusur? În afară de aceasta, în incinta templelor se dădeau mese gratuite care erau o adevărată binefacere pentru săraci. Dacă 1 Corinteni 1:26 arată că unii membri ai bisericii creștine făceau parte din clasele mai sărace, se ridica întrebarea practică dacă ei aveau libertatea să beneficieze de asemenea ospețe.”⁶⁸

Se poate vedea de aici fiind antic era confruntat cu mai multe probleme religioase inclusiv legate de alimentație. Aceasta fiindcă carnea jertfită idolilor era considerată de creștini o carne spurcată ce nu trebuia să fie consumată. Acest lucru a fost o mare problemă în antichitate. Știm că și Sfântul apostol Pavel s-a confruntat cu această problemă și nu trebuie să uităm acest lucru. De ce era considerată de creștini carnea jertfită idolilor ca fiind scurtată? Fiindcă evident că asupra ei se citeau mai multe

- rugăciuni,
- invocații,
- cereri

din ritualurile demonolatre păgânești.

Acest lucru are loc și cu euharistia din zilele noastre însă ceea ce trebuie să ne dăm seama că este că euharistia este o jertfă adusă adevăratului Dumnezeu. Jertfa de carne păgâni era o carne care se poate spune că era îmbinată de energiile demonice aduse în ea de invocațiile demonice.⁶⁹

„Părerile din biserică erau împărțite. Un grup, în numele libertății creștine (6:12; 10:23; cf. 8:9) și pe baza unei presupuse cunoașteri superioare (gnosis, 8:1-2), nu vedeau nici un rău în acceptarea unei invitării la o masă cultică și nu vedeau de ce nu ar putea să fie cumpărată și mâncată mâncarea, care fusese dedicată anterior unui zeu în templu.

Justificarea pentru o asemenea atitudine de sincrism religios era, în primul rând, faptul că masa din incinta templului era un eveniment social. Ei susțineau că ea nu avea absolut nici o semnificație religioasă. În al doilea rând, se pare că ei au spus că zeii păgâni sunt de fapt niște non-entități. Argumentul lor era: „Un idol nu are o existență reală” și „Nu este decât un singur Dumnezeu” (8:4; Pavel probabil că citează din scrisoarea corintenilor).

Pe de altă parte, grupul „slab” (8:9; cf. Romani 15:1) privea situația într-un mod diferit. Fiindu-le groază de orice suspiciune de idolatrie, ei credeau că demonii care stau îndărătul idolilor pot exercita o influență răufăcătoare asupra mâncării și o „pângăresc”, iar în felul acesta devenea nepotrivită pentru a fi consumată de credincioși (8:7; cf. Faptele Apostolilor 10:14).”⁷⁰

Citatul de mai sus este cât se poate de concludent în acest sens: demonii care stăteau în templele păgâne antice trebuie să știm că erau unii care evident că puteau să pângărească mâncarea care era adusă jertfă lor. Aceasta fiindcă este bine să știm că primii creștini au devenit conștienți de

- decadența,
- imoralitatea,
- vrăjitoria
- și superstițiile

păgâne.

Ca să spunem mai bine de ce primii creștini au refuzat să consume carnea care era jertfită idolilor fiindcă au devenit conștienți că asupra lor erau făcute mai multe *boscoane păgâne*. Ce este o boscoană? O boscoană este un “mijloc sau obiect cu care se fac farmece.”⁷¹

Ei bine făceau păgânii boscoane asupra jertfelor aduse zeilor? Evident că da. Boscoanele trebuie să știm că nu au nici o putere asupra creștinilor autentici dar dacă se poate ele trebuie să fie evitate. Acest lucru l-au făcut primii creștini.

⁶⁸ <https://dictionarbiblic.blogspot.com/2011/11/carne-jertfita-pentru-idoli.html> (accesat pe 28.09.2025).

⁶⁹ A se vedea Robert, J. Daly, *Sacrifice in pagan and christian antiquity* (Bloomsbury, 2019).

⁷⁰ <https://dictionarbiblic.blogspot.com/2011/11/carne-jertfita-pentru-idoli.html> (accesat pe 28.09.2025).

⁷¹ După Dicționarul explicativ.

Aceasta fiindcă este bine să știm că dacă este posibil trebuie să evităm boscoanele. Prin urmare avem aici cât se poate de bine definită care este diferența dintre mâncarea boscoană păgână și mâncarea euharistică. Aceasta fiindcă trebuie să știm că diferența dintre ele este ca de la cer la pământ.

„Pavel începe răspunsul său la întrebarea bisericii, fiind de acord cu declarația: „Este un singur Dumnezeu” (8:4). Dar el completează imediat această declarație explicită a monoteismului său, amintindu-le cititorilor că există așa-numiți zei și domnitori care exercită o influență demonică în lume. El admite totuși că „pentru noi” care recunoaștem un singur Dumnezeu și Domn, puterea acestor demoni a fost înfrântă prin cruce, așa încât creștinii nu mai trebuie să fie robiți de ei (cf. Coloseni 2:15-16; Galateni 4:3,8-9). Nu toți credincioșii din Corint au găsit această libertate în Hristos și ei trebuie luați în considerare, iar conștiința lor nu trebuie tulburată prin acțiuni nepotrivite (8:7-13). Apostolul a mai avut de spus încă un cuvânt important în această privință, după o digresiune în cap. 9.”⁷²

Ei bine jertfele păgâne plasau mâncarea sub influența demonilor. Acest lucru nu este numai o simplă superstiție. Aceasta fiindcă ar putea să fie mai mulți care să creadă acest lucru ceea ce este cât se poate de eronat și greșit. În acest sens este bine să știm că demonii au fost conștienți

- mâncarea
- sau alimentația

este un lucru esențial în viața omului. O mâncare asupra căreia citim invocații sau rugăciuni aduse demonilor trebuie să știm că în nici un fel nu mai este o mâncare

- curată
- și pură.

Aceasta fiindcă este o mâncare care este dedicată demonilor. Ce bine ar putea să vină de la demoni? Evident că nici unul. Marii preoți știau că dacă le-ar fi spus marilor mase de credincioși păgâni că ei se închină la demoni evident că mai nimeni nu ar mai fi ascultat de ei. Așa că ei au venit cu toate numele zeilor pe care le-am menționat mai sus.⁷³

Prin urmare se poate spune că jertfele de

- animale
- și mâncare

aduse zeilor erau un fel de liturghii păgâne. Iisus a fost conștient de acest stadiu decăzut al lumii antice păgâne și în acest sens a ajuns să vină cu o soluție la această problemă când a instituit euharistia din pâine și vin pe care o cunoaștem în zilele noastre.

În acest sens știm că în 1 Corinteni ei bine Sfântul apostol Pavel a vorbit cât se poate de clar despre aceste lucruri și evident că a ajuns să le clarifice: „în 10:14 și urm. el abordează pericolul idolatriei. Aceste versete sunt o expunere a semnificației profunde a Mesei Domnului, în lumina părtășiei cu trupul și sângele lui Hristos (10:16); el mai vorbește despre unitatea bisericii ca și trup al lui Hristos (10:17); despre blestemul aruncat de demoni asupra celor care li se închină la sărbătorile idolatre, care duc la un legământ cu demonii (10:20); și despre imposibilitatea unei loialități duble, adică de încercarea de a lua parte atât la masa Domnului cât și la masa demonilor (10:21-22). (*CINA DOMNULUI.)”⁷⁴

Ei bine trebuie să fim cât se poate de conștienți că pentru urechea modernă o *mâncare jertfită de demonilor* este mult prea mult. Acest lucru trebuie să știm că în nici un fel nu era diferit nici pentru antici. Așa se face că marii inițiați păgâni au ascuns demonii sub denumiri ale diferiților idoli. Acest lucru are loc și în zilele noastre în unele țări păgâne ale lumii cum ar fi India sau Nepal în care politeismul panteist hindus este religia oficială.

Este bine să știm aceste lucruri fiindcă sunt mulți care ar putea să spună că de fapt exagerăm când denumim *mâncarea jertfită demonilor*. Este bine să nu uităm că demonii au căi

- ciudate,
- nesimțite,
- necurate
- și imorale

de se impune pe sine.

⁷² <https://dictionarbiblic.blogspot.com/2011/11/carne-jertfita-pentru-idoli.html> (accesat pe 28.09.2025).

⁷³ A se vedea Jean Seznec, *The survival of the pagan gods : the mythological tradition and its place in Renaissance humanism and art* (Princeton, 1995).

⁷⁴ <https://dictionarbiblic.blogspot.com/2011/11/carne-jertfita-pentru-idoli.html> (accesat pe 28.09.2025).

Știm că au fost mai mulți sfinți creștini ortodocși care au ajuns să se confrunte cu demonii care locuiau în temple idolilor.

Faptul că templele zeilor erau unele în care locuiau demonii ne-o spune o întâmplare din viața Sfântului Grigorie Făcătorul de Minuni (+270). El se afla într-o călătorie spre Cezarea și într-o noapte fiindcă ploua torențial a fost nevoit să se adăpostească într-un templu idolesc. Mai înainte de culca sfântul s-a rugat și și-a făcut semnul crucii. Când au văzut acest lucru demonii de acolo au fugit fiindcă s-au speriat de semnul crucii. Sfântul se spune că a petrecut toată noapte în rugăciune și psalmodiere.

A doua zi Sfântul Grigorie a plecat. După ce a plecat el a venit și păgânul care se ocupa cu întreținerea templului. El a putut vedea că demonii au plecat de acolo. S-a dus după și ei și i-a întrebat:

- De ce ați plecat din templu?
- Fiindcă ne-au izgonit rugăciunile acelui creștin Grigorie.
- Și nu vă mai puteți întoarce?
- Nu.
- De ce?
- Nu ne putem întoarce acolo unde a fost invocat numele lui Hristos.

Paracliserul păgân s-a dus după Sfântul Grigorie și i-a spus.

- De cei i-ai scos pe demoni din templul lor?
- A fost un accident.
- Adică?
- Ploua și avem nevoie de adăpost.
- Să lași demonii să vină înapoi.

Atunci Sfântul Grigorie i-a dat un bilet pe care scris:

- Grigorie către satana: intră.

Când paracliserul s-a întors la templu demonii au revenit. El s-a minunat de puterea Sfântului Grigorie peste demoni și s-a dus la Sfântul Grigorie și i-a spus că vrea să devină creștin. A fost botezat și de devenit ucenic al sfântului.⁷⁵

Avem mai sus încă o dovadă că liturghiile păgâne erau invocări ale demonilor și demonii la propriu locuiau în mod nevăzut în templele păgâne.

„Prin urmare, în această secțiune apostolul ia o atitudine hotărâtă față de implicațiile participării la ospețele idolatre (cf. 10:14). În armonie cu învățătura rabinică inclusă mai târziu în tratatul Abodah Zarah („închinare străină”) din Mișna, el interzice în mod categoric folosirea mâncării și băuturii într-un templu idolatru (10:19-20; cf. Apocalipsa 2:14), pe temeiul faptului că, așa cum au spus rabinii, „după cum un trup mort pângărește prin umbrire, tot așa o jertfă idolatră duce la pângărire prin umbrire”, adică, prin faptul că a fost adusă sub un acoperiș păgân, iar prin acest contact devine necurată din punct de vedere ritual. Vezi Mișna, ediția Danby, p. 649, n. 3.”⁷⁶

Este adevărat că în teologia creștin ortodoxă trebuie să știm că sacrificiul are o adevărată teologie și în această carte ne-am luat angajamentul de a vorbi mai mult despre ea.

Evident că sacrificiul păgân era dincolo de toate *un exces de zel* din partea marilor inițiați care eventual îi vedeau pe demoni și comunicau cu ei. Cum se face că marea masă de păgâni nu îi vedeau pe demoni? Probabil că dacă demonii s-ar fi arătat în toată hidoșenia și urâtenia lor nimeni nu i-ar mai fi crezut și nici nu s-ar mai fi închinat lor.

După cum am spus trebuie să știm că nu toți păgânii erau conștienți că liturghiile din temple erau demonolatre. Aceasta fiindcă din toate timpurile demonii nu lucrează

- pe față,
- deschis,
- la vedere
- ca să fie văzuți.⁷⁷

Evident că demonii aduceau unele favoruri celor care le aduceau jertfe fiindcă le gădilau orgoliul că ei sunt dumnezei. Sunt mai multe opinii care susțin că de fapt în spatele ascensiunii fulminante a Imperiului Roman – un

⁷⁵ *Demonii și lucrările lor* (Galați, 2007) pp. 299-301.

⁷⁶ <https://dictionarbiblic.blogspot.com/2011/11/carne-jertfita-pentru-idoli.html> (accesat pe 28.09.2025).

⁷⁷ A se vedea Denis de Rougement, *Partea diavolului* (București, 1994).

imperiu păgân prin excelență – a stat demonul Samael. Aceasta este numai o opinie fiindcă în cele din urmă nu suntem atât de avansați duhovnicește ca să știm acest lucru cu certitudine.

„Dar cu privire la mâncarea care a fost jertfită în templu și apoi este pusă la dispoziție pentru consum, Pavel spune că este permisă folosirea ei, pe baza Psalmul 24:1 (1 Corinteni 10:25 ș.urm.). Deși o asemenea mâncare a fost dedicată în templu și a fost pusă în vânzare în piață, ea poate fi mâncată în virtutea faptului că este creația lui Dumnezeu (1 Timotei 4:4-5). Aceasta este o îndepărtare clară de la regulile ceremoniale rabinice (și, de fapt, de la decretul apostolic din Faptele Apostolilor 15:28-29) și este o aplicare practică a cuvintelor Domnului din Marcu 7:19: „A zis astfel, făcând toate bucatele curate” - cf. Faptele Apostolilor 10:15). Singura condiție este că trebuie respectată „legea dragostei” (TDNT 2, p. 379) și libertatea unui creștin de a mânca o asemenea mâncare trebuie limitată dacă conștiința unui credincios „mai slab” este în pericol să fie tulburată și în felul acesta să se poticnească (10:28-32), sau dacă un necredincios este scandalizat de obiceiul acesta (10:32). Situația imaginată în aceste versete este acceptarea de către un creștin a invitației de a lua masa într-o casă particulară (10:27).”⁷⁸

Doi istorici ai religiilor discutau.

- Ce părere ai de liturgiile păgâne?
- Una rea.
- De ce?
- Fiindcă oamenii se uneau cu demonii.
- Dar nu a murit nimeni.
- Cum să nu?
- Cum?
- Mai multe liturghii păgâne cereau sacrificiu umane.
- Am mai auzit de acest lucru.
- Mai recent și aztecii practicau acest lucru.
- Cum?
- “Sacrificiile umane au reprezentat unul dintre pilonii de bază ai vechilor religii din America Centrale. În special aztecii aveau probabil una dintre cele mai sângeroase religii din lumea veche. În opinia lor, zeii trebuiau îmbunați cu sânge, iar viața pe pământ - susținută printr-un continuu sacrificiu uman. Numai într-un singur an, arată specialiștii, au fost sacrificați peste 250.000 de oameni.”⁷⁹
- Chiar crezi în acest număr?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă nu este exagerat.
- Ce te face să crezi?
- După cum am spus demonolatria a fost prezentă din cele mai vechi timpuri.
- Așa este.
- Din nefericire.
- Și crezi că liturgia ortodoxă este diferită?
- Da.
- De ce?
- În primul rând este nesângeroasă.
- Dar de ce erau jertfele antice sângeroase?
- Fiindcă păgânii pretindeau că voi să se împace cu Dumnezeu.
- Și nu o făceau?
- Nu.
- De ce?
- Fiindcă ei se împăcau cu demonii.
- Pe care îi slujeau.
- Da.

⁷⁸ <https://dictionarbiblic.blogspot.com/2011/11/carne-jertfita-pentru-idoli.html> (accesat pe 28.09.2025).

⁷⁹ <https://adevarul.ro/stiri-locale/botosani/cea-mai-sangeroasa-religie-a-istoriei-piramida-1900846.html> (accesat pe 04.03.2026).

- Știi de ce îmi aduci aminte?
- Nu.
- De o întâmplare care am citit-o recent.
- Care?
- Un soldat — istorisește un căpitan, — fu condamnat la moarte pentru furt în decursul războiului.
- Vai de mine.
- Când se prezentă la dânsul preotul regimentului, îl află citind din Sfânta Scriptură cu multă pasiune.
- Acum?
- Da.
- Și?
- Văzând pe preot zise.
- Ce?
- „Cartea aceasta ar trebui să o aibă fiecare soldat întotdeauna la sine. Dacă ași fi avut-o și eu, citindu-o, nu ași fi ajuns acolo unde sunt azi.”
- Așa este.
- Soldaților, care aveau să-l ucidă prin glonț, le zice.
- Ce?
- „Feriți-vă de a face ceea ce am făcut eu. Citiți cartea aceasta, citiți-o des. Vă zic încă odată: dacă ași fi citit-o nu aș fi furat. Cinstiți poruncile lui Dumnezeu, și poruncile mai marilor voștri.”
- Și
- Cu o clipă mai târziu, își dete sufletul.⁸⁰
- O poveste tristă.
- Se poate spune.
- Și care este morala?
- Că Hristos ne poate schimba în bine.
- Crezi?
- Da.
- Dacă omul vrea cu adevărat?
- Da.
- Poate ai dreptate.
- Nu poate.
- Sigur?
- Da.
- Crezi în pocăința de ultim moment?
- Da.
- De ce?
- Tâlharul de pe cruce s-a pocăit în ultimul moment.
- Așa este.
- Vezi?
- Ai dreptate.
- Deci păgânii erau unii care s-au dat de partea demonilor.
- Dar nu toți îi vedeau pe demoni.
- Fiindcă erau naivi.
- Și creduli?
- Da.
- Sunt mulți creștini ortodocși și în zilele noastre care sunt așa.
- Din nefericire.
- Așa este.
- Trebuie să fim au trezvie.

⁸⁰ Din Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

- Adică atenți?
- Da.

„În asemenea circumstanțe credinciosul este liber să mănânce mâncarea pusă înainte, fără să pună întrebări cu privire la „istoria trecută”, adică, de unde provine mâncarea sau dacă a fost dedicată sau nu la altarul unui idol. Totuși, dacă un păgân de la masă atrage atenția asupra mâncării și spune: „Mâncarea aceasta a fost adusă ca jertfă” - folosind termenul păgân hierothyton - atunci mâncarea trebuie refuzată, nu pentru că ar fi „infectată” sau nepotrivită pentru consum, ci pentru că „îl pune pe cel ce mănâncă într-o poziție falsă și creează confuzie în conștiința altora” (Robertson-Plummer, 1 Corinthians, p. 219), în special a aproapelui care este păgân (10:29). Aceasta interpretare diferă de sugestia lui Robertson-Plummer, care consideră că vorbitorul din v. 28 este un ne-evreu creștin care folosește o terminologie din vremea când nu era creștin; totuși, este mai bine să considerăm că acest vorbitor este „unul care nu crede” (v. 27). În acest caz cuvintele apostolului sunt în armonie cu altruismul rabinilor, care afirmă că un evreu evlavios nu va îngădui idolatria pentru a nu-l încuraja pe aproapele său ne-evreu să greșescă, deoarece ar fi răspunzător pentru acest lucru (Aboth 5.18; Sanhedrin 7. 4.10).”⁸¹

CAPITOLUL 4

TRANSFORMAREA MATERIEI (SURSA A PATIMILOR) ÎN HAR LA LITURGHIE

Omul este o ființă materială și prin urmare el este definit de ea. Totuși omul este și suflet. Sufletul este unul care ajunge

- să se liniștească,
- să își găsească pacea
- și să fie fericit

când harul lui Dumnezeu vine în el.

Harul lui Dumnezeu ajunge să se vină în suflet și prin euharistie fiindcă știm că preotul citește mai multe rugăciuni pentru ca pâinea și vinul să primească binecuvântarea harului. Harul nu este o iluzie ci o realitate care poate să fie simțită cu sufletul.⁸²

Iată ce spunea în acest sens părintele Ioanichie Bălan: “Sfânta Liturghie repetă în întregime jertfa Mântuitorului de pe Crucea Golgotei pentru mântuirea lumii, dar în chip nesângeros. Jertfa sângeroasă a Fiului lui Dumnezeu a avut loc numai o dată, când a fost răstignit de bunavoie. Iar de atunci, în amintirea jertfei de pe Cruce, se săvârșește zilnic Jertfa Liturgică în chip nesângeros și mistic, când prin harul Duhului Sfânt, pâinea și vinul se prefac, pe Sfântul Altar, în Trupul și Sângele Domnului, și se dă celor vrednici spre iertare și mântuire.

Sfânta Liturghie unește Cerul cu pământul, pe îngeri și pe sfinți cu oamenii păcătoși și scoate multe suflete din iad. Prin jertfa liturgică Duhul Sfânt prefacă haric pâinea și vinul în Trupul și Sângele Domnului și ajută cel mai mult la mântuirea oamenilor.

Jertfa iubirii a mântuit lumea! Jertfa liturgică este cea mai mare jertfă a iubirii lui Dumnezeu pentru noi, care ni s-a oferit în dar. Căci tot ce se naște cu jertfă, din jertfă și iubire pentru Hristos, este veșnic viu, este fierbinte, curat, dătător de viață. Altfel, nimic din ce facem pe pământ, dacă nu este jertfă, adică nu este făcut cu rugăciune, cu post, din inimă curată și cu dragoste pentru Hristos nu durează, nu poate mântui, nu are plată la Dumnezeu. Jertfa ascunde în ea taina mântuirii noastre prin moarte și înviere liturgică, mistică.”⁸³

Este evident prin urmare că trebuie să știm că euharistia este un lucru care aduce harul lui Dumnezeu în inima și sufletul nostru. Se știe că părinții vorbesc de trei etape ale harului în raport cu omul:

1. prima etapă când harul vine în inima omului și îi conferă o bucurie mare și frumoasă,
2. a doua etapă când pentru a fi testat harul se depărtează de om și astfel el trece printr-o etapă grea și problematică

⁸¹ <https://dictionarbiblic.blogspot.com/2011/11/carne-jertfita-pentru-idoli.html> (accesat pe 28.09.2025).

⁸² A se vedea Radu Teodorescu, *Sufletul între îngeri și demoni* (Cugir, 2023).

⁸³ Protosinghelul Ioanichie Bălan, *Călușă ortodoxă în Biserică*, volumul I, Editura Sfintei Mănăstiri Sihăstria, 1991, p. 52 apud <https://doxologia.ro/valoarea-harica-sfintei-liturghii> (accesat pe 28.09.2025).

3. și în cele din urmă revenirea harului în inima omului când după ce a fost testat omul rămâne în stare harică pentru restul vieții sale.

Că harul lui Dumnezeu vine în sufletul omului este un lucru care a fost certificat de mai mulți sfinți părinți ai Bisericii Creștin Ortodoxe.

În acest sens Sfântului Efrem Katunakiotul de mai multe ori a ajuns la experiența harului lui Dumnezeu: „Duhul Sfânt nu Se vede, dar harul Lui se poate vedea”, învăța Părintele Efrem. Iar aceasta o spunea, deoarece în perioada în care săvârșea Sfânta Liturghie la Sfânta Ana Mică, vedea harul în chip simțit, umplându-i chilia și biserița. Lacrimile îi curgeau pâraie și harul umplea inimile și biserica; de multe ori pe Sfântul Disc Se arăta Dumnezeiescul Prunc.”⁸⁴

Se poate vedea aici că pentru sfinții creștin ortodocși harul nu este o simplă imaginație ci mai mult un lucru

- real,
- adevărat,
- curat
- și spiritual.

Liturghia este fără doar și poate o împărtășire de har dacă cel care participă este atent și concentrat la ea. Iată o altă experiență a simțirii harului lui Dumnezeu tot a Sfântului Efrem Katunakiotul: “odată așteptase aproape șase luni să se petreacă ceva. În cele din urmă, într-un moment de covârșire de har, a simțit că sufletul lui voia să iasă din trup, să zboare la înălțime. S-a prins cu mâinile de obiectele din jur, s-a strâns de frică și în cele din urmă și-a revenit. Același lucru l-a simțit și în ziua următoare, dar într-o măsură mult mai mare. A încercat din nou să se stăpânească, dar nu a putut. „Acum dacă ne-am înșelat, ne-am înșelat, s-a gândit cu resemnare. Mergi unde vrei! Atunci sufletul meu s-a urcat la o înălțime de neînchipuit și a început să slăvească pe Dumnezeu”, ne spunea adânc emoționat de această amintire și de tainica tresăltare pe care i-o crea. „Ce-am simțit nu se poate spune”, continua cu vocea slăbită de entuziasm.”⁸⁵

Evident că experiențele harului nu au loc numai la liturghie ci la fel de bine și în timpul vieții de zi cu zi. Omul care a ajuns să experimenteze harul lui Dumnezeu trebuie să spunem că ajunge să trăiască cu un fel de mare

- nostalgie,
- tânjire
- și dorință

de a reprimii harul lui Dumnezeu în sufletul lui. Aceasta fiindcă această experiență este una dintre cele mai profundă pe care o poate avea omul.

Iată ce spus în acest sens Sfântul Gavriil Georgianul: „dacă ați vedea harul care vine în timpul Liturghiei, ați aduna praful de pe podeaua bisericii și v-ați spăla cu el față”.⁸⁶ Aceasta fiindcă după cum am spus sfinții ca unii care sunt aleșii lui Dumnezeu au ajuns să aibă mai multe experiențe ale harului și să îl simtă viu și cât se poate de

- real
- și adevărat.

Harul lui Dumnezeu este un lucru care începe să fie simțit în această lume dar el va ajunge să fie simțit în veșnicie de cei care vor moștenii Împărăția Cerului. Aceasta fiindcă Sfântul apostol Pavel spunea cât se poate de bine în acest sens: “căci vedem acum ca prin oglindă, în ghicitură, iar atunci, față către față; acum cunosc în parte, dar atunci voi cunoaște pe deplin, precum am fost cunoscut și eu” (1 Corinteni 13, 12).

Evident că sunt mai mulți dintre noi care fiindcă sunt cât se poate de confortabili ar voii ca harul să vină în ei fără de nici

- o nevoie,
- efort,
- asceză
- și încercare.

⁸⁴ Starețul Efrem Katunakiotul – Editura Evanghelistos, 2004 apud <https://doxologia.ro/duhul-sfant-nu-se-vede-dar-harul-lui-se-poate-vedea> (accesat pe 05.03.2026).

⁸⁵ Idem.

⁸⁶ Sfântul Gabriel Urgebadze https://ortodoxia.ro/tag/sfanta-liturghie#google_vignette (accesat pe 28.09.2025).

Harul trebuie să știm că ajunge să se câștige și în nici un fel el nu este unul care se ia gratis. Aceasta ca să folosim o exprimare din comerț.

Iată ce vedenia a avut în timpul sfintei liturghii Sfântul Iacov Țalakis: „în vremea heruvicului, fericitul liturghisitor de multe ori nu se afla singur în altar, ci era înconjurat de îngeri care slavosloveau pe Dumnezeu, înveseleau atmosfera și participau și ei la Sfânta Liturghie. Stăteau atât de aproape de el, încât îl atingeau cu aripile, iar el privea la chipurile lor tinerești.

Odată, atunci când a făcut Vohodul Mare, o călugăriță ce era de față l-a văzut că merge prin aer, că intră în altar fără să pășească pe dușumea. S-a pierdut cu firea și și-a făcut cruce, deoarece era pentru prima dată când a văzut o minune. Atunci când s-a terminat Liturghia și călugărița s-a dus să ia binecuvântare ca să plece, Părintele Iacov îi spuse cu naivitate:

– Astăzi Liturghia a fost altfel.

Auzind acestea, monahia a prins curaj și a început să-i descrie cum l-a văzut la Vohodul cel Mare. Dar Starețul a apucat mai înainte și i-a spus să tacă, să nu spună nimănui nimic.

Mai târziu i-a explicat unui diacon îndatoririle sale. Și ca să-l facă mai atent, i-a vorbit cu o adâncă evlavie despre experiențele și vedeniile lui:

– Ah, părintele meu, dacă ați vedea ce se petrece în timpul heruvicului, când preotul citește rugăciunea, ați fugi cu toții... Îngerii urcă și coboară nevăzut și de multe ori simt aripile lor cum mă lovesc peste umeri.”⁸⁷

Ceea ce se poate vedea din experiența de mai sus este că îngerii de mai multe ori au fost văzuți ca fiind prezenți la liturghie. Evident că el s-au descoperit numai la cei care sunt vrednici să îi vadă. Se pare că Sfântul Iacov Țalakis a fost unul dintre ei.

De ce de mai multe ori la liturghie au fost văzuți îngeri? Fiindcă este bine să știm că și îngerii din cer au o anumită liturghie fiindcă și ei sunt unii care îi cântă cântări de laudă lui Dumnezeu. În acest sens liturghia și cultul ortodox sunt un lucru care ne leagă de îngerii din cer.⁸⁸

Harul lui Dumnezeu este un lucru care acolo când este prezent ei bine alungă de la noi orice prezență demonică. Numai că trebuie să menținem acest har în noi. În acest sens

- prostul,
- rugăciunea,
- metaniile
- și participarea la liturghie

sunt cu toate unele care țin harul lui Dumnezeu în noi.

Iată ce spunea în acest sens părintele Zaharia Zaharou: „îi dăm lui Dumnezeu o bucată de pâine și un pic de vin – de fapt acestea sunt mai nimic. Nu au mare valoare. Dar ce le face să fie valoroase este ceea ce creștinii aduc în inimile lor și că transmit prin aceste daruri toată credința lor, toată smerenia lor, toată pocăința lor, toate așteptările lor de la Dumnezeu și toată viața lor pe care o pun în aceste daruri și îi spun lui Dumnezeu:

„Ale Tale dintru ale Tale, Ție aducem de toate și pentru toate.”

Apoi Dumnezeu face la fel, pune toată viața Sa în aceste daruri, le prefăce în Trupul și Sângele Său, pline de Duhul Sfânt, și le redă credincioșilor:

„Sfintele, sfinților.”⁸⁹

Harul de la liturghie după cum am spus este unul care de multe ori ajunge să fie simțit treptat fiindcă el este o experiență care ține mai mult de lumea mistică. Harul nu este numai un lucru duhovnicesc ci la fel de bine și cât se poate de mistic. Se poate spune că ortodoxia este o mistică a harului lui Dumnezeu. Cu toții voim harul lui Dumnezeu și el vine la noi dar la fel de bine noi trebuie să ducem o viață care să mențină acest har al lui Dumnezeu în noi. Acest lucru este unul care este destul de des uitat de semenii noștri care vor harul lui Dumnezeu în inimile lor dar nu prea fac mari nevoințe pentru a îl ține acolo.

⁸⁷ Stelian Papadopoulos, Fericitul stareț Iacov Țalakis, starețul Mănăstirii Cuviosului David, traducere de Ieromonah Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2004, pp. 120-121 apud <https://doxologia.ro/altarul-se-umple-de-ingeri-timpul-sfintei-liturghii> (accesat pe 28.09.2025).

⁸⁸ A se vedea Radu Teodorescu, *Liturghia îngerească* (Cugir, 2009).

⁸⁹ Arhim. Zaharia Zaharou <https://www.urchesspreinviere.ro/2803/in-timpul-sfintei-liturghii-are-loc-un-schimb-de-viata/> (accesat pe 28.09.2025).

Tot părintele Zaharia Zaharou spunea: „are loc un schimb de viață: aceștia își dau viața lor lui Dumnezeu prin darurile aduse și Dumnezeu le întoarce la ei pline de viața Sa. Și ei participă în Liturghie la acest schimb de viață. Pentru aceasta Liturghia se termină cu o cântare de biruință prin care se exprimă măreția și binefacerea acestui schimb de viață ce are loc:

„Am văzut Lumina cea adevărată, am primit Duhul cel ceresc, am aflat credința cea adevărată.”

Aceasta este cântarea celor care știu cum să schimbe mica lor viață cu viața nemărginită a lui Dumnezeu.”⁹⁰

Doi studenți creștini ortodocși discutau într-o zi.

- Știi ce?
- Ce?
- Ce părere ai de har?
- Har?
- Da.
- Este o energie necreată a lui Dumnezeu.
- Cine a spus acest lucru?
- Sfântul Grigorie Palama.
- Am auzit de el.
- Da a fost un sfânt din Bizanț.
- Cred.
- Deci harul este unul care atunci când vine în om arde toate patimile din el.
- Crezi?
- Da.
- De mai multe ori după ce am făcut un păcat mare au început să îmi curgă lacrimile.
- Au fost lacrimi de pocăință.
- Crezi?
- Da.
- Și ce rost au ele?
- Fac ca harul lui Dumnezeu să vină mai repede în om.
- Chiar?
- Da.
- Nu știam.
- De mai multe ori când harul te cercetează simți cum îți curg lacrimile.
- Sunt lacrimi de pocăință?
- Nu.
- Dar de ce?
- De bucurie.
- Se poate așa ceva?
- Da.
- Cum?
- Harul aduce în noi de multe ori lacrimi de bucurie.
- Nu știam.
- Știi acum.
- Așa este.
- Și mai este ceva.
- Ce?
- Am văzut mai mulți colegi de ai mei care după ce au început să fie intelectuali s-au emancipat.
- Emancipat?
- Da.
- Adică?

⁹⁰ Arhim. Zaharia Zaharou <https://www.urchesspreinviere.ro/2803/in-timpul-sfintei-liturghii-are-loc-un-schimb-de-viata/> (accesat pe 28.09.2025).

- Au ajuns să considere că nu mai au nevoie de credința ortodoxă.
- Nu se poate.
- Ba da.
- Și ce este de făcut.
- O să îți spun.
- Te ascult.
- Este vorba de o poveste adevărată.
- Spune.
- Un student, venind de la Universitatea din Oxford, călători în tren cu un domn necunoscut, cu care intră în vorbă.
- Și?
- La despărțire domnul acela îi zise.
- Ce?
- Prietene, citește în fiecare zi cel puțin un verset din Sfânta Scriptură și unul din Shakespeare. Cel dintâi te va învăța cum să vorbești către Dumnezeu, iar al doilea către oameni.
- Frumos.
- Studentul auzi mai târziu că acesta era renumitul poet englez Lord Tennyson.⁹¹
- Lord Tennyson?
- Da.
- Cine a fost el?
- Alfred Tennyson a fost poet englez, personalitate importantă a literaturii britanice din epoca victoriană.⁹²
- Nu știam de el.
- Știi acum.
- Așa este.
- Morala este alta.
- Care?
- De mai multe ori oamenii mari sunt modești.
- Adică?
- Nu se laudă cu credința lor.
- Așa este.
- La fel trebuie să facem și noi.
- Care suntem oameni mici?
- Da.
- Și crezi că are vreun efect.
- Nu are efect.
- Dar ce?
- Rost.
- Deci are rost să ne practicăm credința creștin ortodoxă?
- Da.
- Nu știam.
- Ba da.
- Te cred.
- Există ceva special cu Biserica Ortodoxă.
- Este adevărata biserică.
- Păcat că creștinii nu se înțeleg între ei.
- Din nefericire.
- Așa este.
- Îți mulțumesc pentru tot.

⁹¹ Din Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

⁹² https://ro.wikipedia.org/wiki/Alfred_Tennyson (accesat pe 05.03.2026).

Iată ce spunea despre experiența harului în Biserica Ortodoxă episcopul Varsanufie al Râmnicului: „Încă din această viață, ființa umană poate face experiența realității îndumnezeirii sale. Ca majoritatea teologilor mistici răsăriteni, Sfântul Grigorie Palama lega experiența rugăciunii neîntrerupte, al cărei scop nu este altul decât comuniunea veșnică cu Dumnezeu, de contemplarea Luminii necreate. Lumina dumnezeiască nu constituie un simbol al slavei dumnezeiești, ci mărturia cea mai sigură a îndumnezeirii omului, cât și a cunoașterii intime a lui Dumnezeu.

Rugăciunea ocupă firesc un loc central în spiritualitatea Sfântului Grigorie. El vorbește despre ea în fiecare pagină din scrierile sale, încât am putea spune că toate scrierile lui nu sunt altceva decât o rugăciune continuă, ca mărturisire a vieții duhovnicești, în Duhul lui Dumnezeu, pe care Sfântul Grigorie Palama o ducea.”⁹³

Se poate spune că în viața noastră duhovnicească noi suntem un fel de *vânători de har* aceasta fiindcă cu toții voim să simțim harul lui Dumnezeu.

Ortodoxia cu slujbele sale trebuie să știm că este una care are cu sine mult har și este acest har care ne ajută în procesul de mântuire. Harul este unul care nu poate să fie văzut dar mai mulți sfinți părinți vorbesc de experiența lui ca un fel de *ceață albă* care atunci când se lasă peste noi ne facem să simțim o stare de rai. Este o stare de

- fericire,
- pace sufletească
- și bucurie.

Iată ce spunea părintele Marcu Dumitrescu: “numai harul ne poate salva și ajuta. Eu am greșit, ca toată lumea; mai mult sau mai puțin. Dar mă mustra conștiința foarte tare la un moment dat. Ce-i cu mine, îmi ziceam? Am căzut plângând la Dumnezeu și la Maica Domnului: «Doamne, ajută-mă ca să mă îndreptez!». Și-atunci vine harul. Cum spun Sfinții Părinți: «Să facem un pas către Dumnezeu, iar El face doi către noi».”⁹⁴

Prin urmare harul lui Dumnezeu nu este o iluzie fiindcă este bine să știm că sunt mulți care fiindcă sunt

- materialști,
- hedoniști,
- împătimiți
- și oameni strict trupești

nu cred că există harul lui Dumnezeu.

Tot părintele Marcu Dumitrescu spunea: “(...)să fim atenți la harul lui Dumnezeu, că numai el ne poate îndrepta, ne poate deschide ochii minții, ca să-nțelegem lucrurile. Și aici atingem problema ochiului sufletului sau al minții. Cu mintea poți să înțelegi multe lucruri adânc, dar dacă nu se atinge de inimă... Deci când se împreună simțirea inimii cu luminarea minții, atunci simți că lucrează harul lui Dumnezeu prin toată ființa ta.”⁹⁵

După cum am spus în mod nevăzut trebuie să știm că euharistia este o comunicare de har. Aceasta fiindcă euharistia după cum am spus a fost întemeiată de Hristos și El este Cel care ajunge să își comunice harul lui celor care vor să intre în comuniune cu El.

A fost părintele Stăniloae care a vorbit de liturgia creștin ortodoxă ca o modalitate de comuniune pe care o au creștinii ortodocși între ei și unii cu alții.⁹⁶

Că harul lui Dumnezeu are un efect de iluminare în sufletul omului ne-o spunea tot părintele Marcu Dumitrescu: “(...)Tot despre luminarea venită de la Dumnezeu, ne-a spus: Am început acum să mă lămuresc eu pe mine despre toate rugăciunile pe care le fac. Atât cât pot, căci cuvintele lui Dumnezeu sunt ca diamantul, care, dacă-i arăți o fețișoară către soare, toate celelalte fețe ale lui se luminează. Deci fiecare cuvânt al lui Dumnezeu are multe înțelesuri. Și atunci îmi pun întrebarea, de ce zic eu: «Împărate ceresc», «Preasfântă Treime», «Tatăl nostru»... să mă lămuresc cât de cât. Și-am ajuns tot la concluzia că dacă nu te luminează Duhul Sfânt, nu poți să înțelegi.”⁹⁷

⁹³ Episcopul Varsanufie al Râmnicului <https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/an-omagial/harul-dumnezeiesc-lucreaza-prin-rugaciune-173915.html> (accesat pe 28.09.2025).

⁹⁴ Arhimandrit Ioanichie Bălan, Patericul Românesc, Ediția a VI-a, Ed. Mănăstirea Sihăstria, 2011, pp. 791-792 apud <https://ziarullumina.ro/teologie-si-spiritualitate/patristica/harul-si-rugaciunea-204148.html> (accesat pe 05.03.2026).

⁹⁵ Idem.

⁹⁶ A se vedea Sfântul Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate și comuniune în liturgia ortodoxă* (București, 1986).

⁹⁷ Arhimandrit Ioanichie Bălan, Patericul Românesc, Ediția a VI-a, Ed. Mănăstirea Sihăstria, 2011, pp. 791-792 apud <https://ziarullumina.ro/teologie-si-spiritualitate/patristica/harul-si-rugaciunea-204148.html> (accesat pe 05.03.2026).

Harul liturghiei este unul care este efectiv atâta vreme cât el este dublat de o viață duhovnicească și dincolo de pragul bisericii. Este adevărat că în lumea noastră există multa

- moarte,
- suferință,
- răutate
- și necazuri

care ne fac să ne gândim dacă harul este un lucru care mai poate schimba dau face o diferență în viața noastră.

Totuși în această lume trebuie să știm că există și Dumnezeu și sfinții îngeri care ne comunică harul lor. Iată ce spunea tot episcopul Varsanufie al Râmnicului în acest sens citându-l pe Sfântul Grigorie Palama: “omul se poate uni cu Dumnezeu în două feluri, spune Sfântul Grigorie Palama în Cuvântul său despre rugăciune, în primul rând, prin comuniunea virtuților dumnezeiești și, în al doilea rând, prin rugăciune. Prin prima omul devine capabil de a primi unirea cu Dumnezeu fără a și reuși să facă lucrul acesta; doar puterea rugăciunii poate produce efectul unirii cu Dumnezeu.”⁹⁸

Acest har al liturghiei poate să fie simțit la fel de bine nu numai dacă de concertăm la rugăciune ci la fel de bine și dacă participăm la cântările liturgice. Aceasta fiindcă este bine să știm că muzica are o parte însemnată din cultul creștin ortodox.⁹⁹

Muzica este un lucru care ajunge să fie facă harul mai pe înțelesul nostru fiindcă ea aduce o liniște în sufletul nostru și ne face să fim unii care să nu mai simțim nici un fel de

- greutate sufletească,
- povară psihică,
- probleme temperamentale etc.

Iată ce spunea în acest sens despre rugăciune episcopul Varsanufie al Râmnicului: „cuvântul εὐχή - „rugăciune” nu înseamnă întotdeauna „cerere” προσευχή, , ci, așa cum a observat și Origen, acest termen indică de obicei o promisiune (vot) a omului în fața lui Dumnezeu, dar este folosit de asemenea ca sinonim pentru „cerere”. Această a doua accepție este cel mai des folosită în literatura patristică. Sfântul Grigorie Palama, într-o omilie La parabola Evanghelică a vameșului și a fariseului (Omilia a doua. La parabola evanghelică a vameșului și a fariseului), dezvoltând tema rugăciunii, diferențiază în mod explicit cele două semnificații: rugăciunea constituie un demers de cerere și de recunoștință, în timp ce promisiunea făcută lui Dumnezeu este calificată ca vot, făgăduință (εὐχή): „Nu numai -firea și năravul îi despărțeau pe ei, fiind atât de osebite, dar și -chipul rugăciunii. Pentru că rugăciunea nu este numai o cerere, ci și o mulțumire. Astfel, unul dintre cei care aveau să se roage s-a urcat spre Templul cel dumnezeiesc slăvind pe Dumnezeu și mulțumindu-I Lui pentru cele pe care le căpătase de la Dânsul, iar celălalt spre a cere pe cele pe care nu le dobândise încă, din care făcea parte iertarea păcatelor și îndeosebi iertarea pentru cei ce păcătuiesc în fiecare ceas. Căci făgăduința făcută de noi și împlinită cu smerenie față de Dumnezeu nu se numește rugăciune, ci legământ [...]. Dar acel lucru îndoit al chipului rugăciunii are de asemenea, pentru cei ce nu sunt vrednici și cu luare aminte, două feluri de a fi”¹⁰⁰

Liturghia creștin ortodoxă trebuie să știm că este una care trece din această lume în lumea de dincolo. Cum? Este bine să știm că la liturghie se fac mai multe rugăciune pentru cei morți. Sunt mai multe mărturii din tradiția creștin ortodoxă care ne spun că de fapt aceste rugăciuni pentru cei morți nu sunt fără de efect și au

- rost
- și sens.

O poveste din Bizanț din vremea binecredinciosului împărat Heraclie ne spune că un preot bătrând mergea și făcea baie într-un loc mai ferit. Acolo tot vedea un tânăr care îl ajuta să se dezbrace și să se îmbrace. La început preotul nu a acordat nici o atenție acestui tânăr dar mai apoi a putut vedea că el era mai tot timpul trist. Când l-a întrebat de ce este trist acesta i-a spus că el este de fapt un suflet din iad. Pe preot l-a cuprins teama. Totuși l-a întrebat ce poate să facă să îl ajute. Ei bine sufletul tânărului i-a spus că ar putea să facă mai multe liturghii pentru el. Preotul a făcut m

⁹⁸ Episcopul Varsanufie al Râmnicului <https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/an-omagial/harul-dumnezeiesc-lucreaza-prin-rugaciune-173915.html> (accesat pe 28.09.2025).

⁹⁹ A se vedea Radu Teodorescu, *Muzica între îngeri și demoni* (Cugir, 2023).

¹⁰⁰ Episcopul Varsanufie al Râmnicului <https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/an-omagial/harul-dumnezeiesc-lucreaza-prin-rugaciune-173915.html> (accesat pe 28.09.2025).

ai multe liturghii și după aproape 40 de liturghii ei bine a putut să vadă că sufletul acelui tânăr a ieșit din iad și a ajuns în rai.¹⁰¹

Că rugăciunea de la liturghie este o formă de unire cu Dumnezeu ne-o spune tot episcopul Varsanufie al Râmnicului: „însă, în alte scrieri ale sale, Sfântul Grigorie nu mai folosește această distincție, utilizând termenul εὐχὴ pentru a vorbi de rugăciune. În aceeași omilie, Sfântul Grigorie Palama arată scopul precis al rugăciunii: ea înalță pe om de pe pământ la cer și, -trecând deasupra a tot ce este ceresc, și nume, și înălțime, și vrednicie, îl înfățișează pe om lui Dumnezeu, Celui ce Se află mai presus de toate; altfel spus, unirea omului cu Dumnezeu. Unirea omului cu Dumnezeu și îndumnezeirea omului nu sunt, după cum am văzut deja, rodul lucrării omului, ci darul gratuit al harului divin. Doar harul dumnezeiesc este cel care produce îndumnezeirea, în timp ce virtuțile doar îl fac pe om apt să o primească: „Orice virtute și imitarea lui care este la îndemâna noastră deschid, într-adevăr, celui care le practică stări favorabile pentru unirea cu Dumnezeu, însă numai însuși harul desăvârșește tainica unire”.”¹⁰²

După cum ne putem da seama trebuie să știm că liturghia creștin ortodoxă este fără doar și poate o formă de

- unire,
- comuniune
- și comunicare

cu Hristos care este și Cel care a întemeiat liturghia.

La fel de bine ceea ce trebuie să știm este că liturghia este și una mare imn doxologic pe care îl aducem lui Dumnezeu.¹⁰³

Iată aici o altă întâmplare adevărată despre rolul și rostul liturghiei creștin ortodoxe: “creștinul Daniel evlavios a chemat în ultimele zile ale vieții lui pe părintele Dimitrie, duhovnicul lui, și l-a rugat...știind de mic de la părinții lui să i officieze după ce va muri 40 de Sfinte Liturghii!!

- Părinte...eu astăzi mor! Va rog să-mi faceți după moarte, în fiecare zi, Sfânta Liturghie 40 de zile la rând!!!!Poftiți aici :câtiva bănuți, lumânări, prescuri, vin !!!

Părintele l- a ascultat !!! Așa s-a și întâmplat!!!!

Părintele a început să săvârșească Sfânta Liturghie fără întrerupere și totul decurgea bine...dar s-a întâmplat ca la a 40, având o puternică durere de dinți, a fost nevoit să se întoarcă acasă. Preoteasa lui l-a sfătuit să scoată dintele, dar acesta a refuzat deoarece în ziua următoare trebuia să facă ultima liturghie. La miezul nopții, durerea a devenit insuportabilă și până la urmă a fost nevoit să scoată dintele. Dar pentru ca sângele nu se oprea, a amânat ultima liturghie pentru luni....știa părintele că este oprit a se împărtăși dacă nu se oprește hemoragia...așa cum este pentru tot creștinul....chiar și femeile la perioada de necurăție NU TREBUIE să se împărtășească!

Între timp, în după-amiaza sâmbetei, Gheorghe, fiul răposatului Dimitrie, a pregătit câțiva bani pentru efortul preotului, cu scopul de a-i oferi în ziua următoare.

La miezul nopții s-a trezit să se roage. S-a ridicat din pat și a început a-și aminti de bunătatea, calitățile și cuvintele pline de înțelepciune ale tatălui său. La un moment dat i-a trecut prin minte următorul gând: „Așadar sunt folositoare cele 40 Liturghii care se fac pentru sufletul unui adormit sau le-a impus biserica pentru mângâierea celor vii?”

Exact atunci l-a cuprins un somn adânc și s-a trezit într-o câmpie de o frumusețe nedescrisă. S-a găsit nedemn de a se găsi într-un loc sfânt și minunat. „Acesta e cu siguranță raiul!”, a gândit în sinea lui.

„O, câtă splendoare îi așteaptă pe cei care viețuiesc în bună cuviință pe pământ”.....oare tatăl meu este aici?

Urmând cu uimire frumusețile nepământești, a văzut un palat luminos cu o arhitectură minunată pe când pereții străluceau de diamante și aur. Frumusețea lui era de nedescris. S-a apropiat și atunci ce bucurie...! – vede la intrare în palat pe tatăl său strălucind și fiind înconjurat de lumină.

– Cum ai ajuns aici, copilul meu?, îl întreabă!

– Nici eu nu știu, tată. Înțeleg că nu sunt demn de acest loc, dar, spune-mi, te rog, cum o duci aici? Cum ai ajuns? Al cui este acest palat?

¹⁰¹ Din *Puterea celor 40 de liturghii și parastasele. Din învățăturile părintelui Cleopa* (Galați, 2014).

¹⁰² Episcopul Varsanufie al Râmnicului <https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/an-omagial/harul-dumnezeiesc-lucreaza-prin-rugaciune-173915.html> (accesat pe 28.09.2025).

¹⁰³ A se vedea Dragoș Mășranu, Dragoș Brahim, *Imnografie, doxologie, mistagogie* (Iași, 2024).

– Iubirea de oameni a Domnului Hristos cu rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu la care am avut evlavie, m-au învrednicit să vin în acest loc. Chiar astăzi trebuia să mă mut în palat. Constructorul însă care ridica acest palat a avut o greutate, scoțându-și dintele și așa nu s-a terminat cele 40 de zile care erau prevăzute pentru construirea lui. Pentru acest motiv o să intru mâine....dar nu-i nici o problemă ca intru și mâine...important este că intru în el...așa că mai aștept o zi!!!!

După acestea Gheorghe s-a trezit în lacrimi și uimire dar și cu multe nelămuriri. A petrecut restul nopții slăvindu-L pe Dumnezeu. Dimineața a plecat la biserică să participe la Sfânta Liturghie și a luat prescuri, tămâie și ceară curată!!!!. Părintele Dimitrie l-a primit cu bucurie.

– Tocmai acum am terminat și eu Sfânta Liturghie! S-au împlinit cele 40 de Liturghii.

Acesta i-a spus-o ca să nu-l întristeze. ...Tânărul atunci i-a povestit de întâmplarea cu vedenia de astă noapte că să primească un răspuns.... În momentul în care a ajuns să relateze că tatăl său nu a intrat în palat, pentru că acel constructor și-a scos dintele, părintele Dimitrie s-a minunat...și cu lacrimi în ochi a zis:

– Eu sunt, constructorul care a lucrat la palatul tatălui tău, a spus cu bucurie.....ieri, duminică nu am săvârșit Sfânta Liturghie pentru că mi-am scos un dinte și nu mi s-a oprit sângerarea, însă astăzi am săvârșit și am împlinit cele 40 de Liturghii astfel, astăzi tatăl tău se va putea muta în palatul duhovnicesc construit pentru el.”¹⁰⁴

Doi psihologie discutau într-o zi.

- Știi ce?
- Ce?
- Ce părere ai de slujbele de la biserică?
- De liturghie?
- Da.
- Am o părere bună.
- De ce?
- Fiindcă sunt slujbe în care îl preamărim pe Dumnezeu.
- Așa este.
- Și care este nedumerirea?
- O să îți spun.
- Te rog.
- Din cele mai vechi vremuri omul a voit să Îl laude pe Dumnezeu.
- Chiar?
- Da.
- Cum?
- Chiar și primitivii au cultul lor.
- Spiritele?
- Da.
- Așa este.
- Deci liturghia a fost întemeiată de Hristos.
- Știu.
- Și atunci?
- Nu sunt mulți care se înghesuise la slujbele din biserică.
- Fiindcă nu au credință.
- De ce?
- Omul poate fi indiferent religios.
- Crezi că omul se poate schimba?
- Da.
- Cum?
- Dacă vrea cu adevărat.
- Deci tu crezi în puterea de convertire a omului?
- Da.

¹⁰⁴ <https://marturicathonita.ro/40-de-liturghii-pentru-odihna-sufletului/> (accesat pe 05.03.2026).

- Cum?
- O să îți spun o poveste adevărată.
- Te rog.
- O femeie indiană ceru de la un preot misionar o biblie, aceasta fiind unica ei mângâiere, zicea ea.
- Frumos.
- Preotul i-o dete împrumut pe a sa, deoarece nu avea alt exemplar la îndemână.
- Și?
- După un timp oarecare femeia aduse Biblia îndărăt, dar numai cu o singură filă.
- A rupt-o?
- Asta a vrut să afle și misionarul
- Dar unde sunt celelalte?" zise mirat preotul.
- O, răspunse femeia, „când m-am dus la ai mei și le-am citit din ea, fiecare voia să o aibă și așa am rupt-o și am dat fiecăruia o filă.
- Da femeie?
- Da.
- Fila, care mi-a revenit mie iată-o aici.¹⁰⁵
- Interesantă povestea.
- Este adevărată.
- Și zici că acea femeie este indiană?
- Da.
- Deci oamenii se pot convertii?
- Da.
- Dacă vor cu adevărat?
- Da.
- Eu sunt cumva mai sceptic.
- De ce?
- Sunt totuși puțini cei care se întorc la Hristos.
- După ce L-au părăsit?
- Da.
- Așa este.
- Deci nu trebuie să fim prea optimiști.
- Știi ce?
- Ce?
- Creștinismul ortodox este religia optimismului.
- De ce?
- Fiindcă la Dumnezeu toate sunt cu putință.
- Aș vrea să am și eu din acest optimism creștin ortodox.
- Dacă vrei cu adevărat poți.
- Crezi?
- Da.
- Cum?
- Este o problemă de exercițiu.
- De deprindere?
- Da.
- Deci optimismul creștin ortodox poate să fie deprins?
- Da.
- Am să rețin acest lucru.
- Așa să faci.
- Evident.

¹⁰⁵ Din Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

Se poate spune că după Sfântul Grigorie Palama ei bine isihasmul este unul care ajunge să facă din viața omului de zi cu zi o liturghie în care comuniunea cu Dumnezeu devine neîncetată. Iată ce spunea în acest sens episcopul Varsanufie al Râmnicului: „în ciuda acestui fapt, Sfântul Grigorie Palama nu ezită să vorbească de „virtuțile îndumnezeitoare”, nu neapărat ca fiind cauze eficiente, ci mijloace de pregătire a îndumnezeirii. Amintirea de Dumnezeu prin rugăciunea neîntreruptă ar putea fi numită locuirea lui Dumnezeu în noi: „Așa este cuvântul celui ce ne-a alcătuit nouă prin cuvinte «Scara duhovnicească»: Amintirea lui Iisus să se lipească de respirația ta și atunci vei cunoaște folosul liniștii (isihiei)”.

Rugăciunea este întărirea și luminarea sufletului. Și este nevoie să se facă neîncetat nu pentru a-L îndupleca pe Dumnezeu spre împlinirea vreunei anume cereri, ci pentru a adevăra că omul se întoarce la Dumnezeu și vrea să rămână neîncetat lângă El, spre a fi al Lui și părtaș darurilor Lui și „odată ce s-au dedicat lui Dumnezeu prin această împreună-petrecere leapădă ușor povara patimilor rele și-și adună comoară iubirii”.”¹⁰⁶

CAPITOLUL 5

DE LA BANALITATEA MÂNCĂRII ZILNICE LA MÂNCAREA TRUPULUI ȘI SÂNGELUI LUI HRISTOS

Sfințenia este un lucru care este prezent în toate marile religii ale lumii care cu toate au oameni sfinți. Ei bine de cele mai multe ori în aceste religii pentru a se ajunge la sfințenie este nevoie de mai multe lucruri ieșite din comun cum sunt

- yoghini,
- fakiri,
- guruși,
- școli de arte marțiale etc.

Ei bine ceea ce trebuie să știm că creștinismul ortodox este cât se poate de diferit de astfel de concepții. Hristos vine în întâmpinarea omului și îl poate duce la sfințenie dacă acesta vrea cu adevărat.¹⁰⁷

„Duhul Sfânt Îl dobândim prin participarea la Sfintele Taine ale Bisericii noastre și prin Dumnezeiasca Împărtășanie. Mântuitorul Iisus Hristos a zis: Cel ce mănâncă Trupul Meu și bea Sângele Meu, rămâne întru Mine, și Eu întru el, și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi (Ioan 6, 54-56). Adică, cel care se împărtășește cu vrednicie de Sfintele Taine se unește cu Domnul. Iar cel care are căință adevărată, inimă curată, frică dumnezeiască și credință nezdruccinată primește Trupul și Sângele Domnului, și în același timp, și pe Duhul Sfânt. Acela îl pregătește să-L primească și pe Iisus Hristos și pe Dumnezeu Tatăl, adică să devină Biserică și locaș al adevăratului Dumnezeu în Treime. Dimpotrivă, cel care se împărtășește cu Trupul și Sângele Domnului cu nevrednicie, cu suflet necurat, cu inima plină de răutate, cu răzbunare și ură, nu numai că nu-L primește pe Duhul Sfânt, dar se face trădător ca și Iuda, și-L răstignește pentru încă o dată pe Hristos. Trupul și Sângele Domnului este pentru cei care se împărtășesc cu vrednicie, medicamentul care vindecă orice boală și orice neputință. Și care dintre noi este în stare de sănătate desăvârșită?”¹⁰⁸

Prin urmare este bine să știm că euharistia fiindcă a fost întemeiată de Domnul Iisus Hristos fiul lui Dumnezeu este fără de nici o îndoială o

- comunicare,
- împărtășire,
- comuniune
- și părtășie

cu sfințenia lui Hristos.

¹⁰⁶ Episcopul Varsanufie al Râmnicului <https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/an-omagial/harul-dumnezeiesc-lucreaza-prin-rugaciune-173915.html> (accesat pe 28.09.2025).

¹⁰⁷ A se vedea Radu Teodorescu, *Sfântul și sfințenia creștin ortodoxă în timpurile de azi* (Cugir, 2014).

¹⁰⁸ Glasul Sfinților Părinți, traducere de Părintele Victor Mihalache, Editura Egumenița, 2008, pp. 352-353 apud <https://doxologia.ro/trupul-sangele-lui-hristos-hrana-noastra-pe-calea-spre-imparatia-cerurilor> (accesat pe 28.09.2025).

În antichitate ei bine filosoful Lucrețiu¹⁰⁹ a fost cât se poate de conștient că mâncarea este cea care la un anumit nivel îl definește pe el. În acest sens Lucrețiu spunea că: *“omul este ceea ce mănâncă.”* Este adevărat că omul nu poate să fie definit ca o ființă gastronomică însă ceea ce trebuie să ne dăm seama este că el este unul care nu trebuie să ignore

- rolul
- și funcția

mâncării în viața lui.

Că euharistia poate să ne ierte păcatele ne-o spunea Sfântul Ioan de Kronștadt: „de vei păcătui înaintea lui Dumnezeu și păcatele te vor chinui, te vor arde, grăbește-te să cauți unica jertfă, veșnică și vie, pentru iertarea păcatelor și mărturisește-ți păcatele înaintea Celui ce s-a dat pe Sine jertfă. Altminteri nu vei mai primi mântuire de nicăieri. Să nu crezi că te vei putea mântui singur.”¹¹⁰

Au fost mai mulți sfinți și teologi creștin ortodocși care au susținut că fiindcă euharistia este un sacrificiu, deci o jertfă ei bine și ei se pot sfinți de această jertfă prin faptul că i-au partea la el. Aceasta fiindcă este bine să știm că sacrificiul este unul care

- se comunică
- și se împărtășește.

Iată de ce pentru Biserica Ortodoxă euharistia este atât de importantă. Aceasta fiindcă după cum am spus ea este o jertfă care ajunge să se comunice pe sine și să sfințească pe cel care o primește. Acesta este motivul pentru care ortodoxia a rânduit ca mai multe rugăciuni să fie citite mai înainte de împărtășire. De ce? Fiindcă trebuie să știm că sfințenia în creștinismul ortodox nu este ceva

- static,
- fără dinamică
- și rigid.

“Cine nu are nevoie de vindecare, ușurare sau mângâiere? Trupul și Sângele lui Hristos este hrana noastră pe calea spre Împărăția Cerurilor. Poate vreodată cineva să plece la o călătorie obositoare fără mâncare? Trupul și Sângele lui Hristos sunt mijlocul văzut de sfințire pe care ni l-a lăsat moștenire Însuși Domnul, spre sfințirea noastră. Cine nu ar vrea să devină părtaș la o asemenea moștenire și să se sfințească? Așadar, nu neglijați să vă apropiați de Potirul Vieții, dar s-o faceți cu frică și cu credință în Dumnezeu. Cel care refuză sau neglijează să se împărtășească nu-L iubește pe Hristos, și de aceea nu-L va primi nici pe Duhul Sfânt, nici în Împărăția Cerurilor nu va intra.”¹¹¹

Este bine să știm aceste lucruri fiindcă în zilele noastre sunt mai mulți care cred că în cele din urmă împărtășania nu este nimic mai mult decât o simplă

- superstiție,
- ideologie
- și relicvă

a trecutului.

După cum am spus din cele mai vechi timpuri omul s-a simțit obligat să jertfească pentru a se împăca cu supranaturalul fie că a fost vorba de

- zei,
- spirite,
- totemuri
- sau fetișe.

Nu trebuie să Îl confundăm pe Domnul Iisus Hristos cu aceste lucruri fiindcă trebuie să știm că El nu este nici unul dintre aceste lucruri. Prin învierea lui Hristos ne-a demonstrat că este cu adevărat Mesia care ne poate elibera din robia

- diavolului
- și a iadului.

¹⁰⁹ https://ro.wikipedia.org/wiki/Titus_Lucretius_Carus (accesat pe 06.03.2026).

¹¹⁰ Sfântul Ioan de Kronstadt – Viața mea în Hristos <https://ioandekronstadt.wordpress.com/category/trupul-si-sangele-domnului/> (accesat pe 28.09.2025).

¹¹¹ Glasul Sfinților Părinți, traducere de Părintele Victor Mihalache, Editura Egumenița, 2008, pp. 352-353 apud <https://doxologia.ro/trupul-sangele-lui-hristos-hrana-noastra-pe-calea-spre-imparatia-cerurilor> (accesat pe 28.09.2025).

„Acel creștin care se apropie de împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu mare evlavie și pregătire se învrednicește de nenumărate daruri și foloase duhovnicești, cum sunt:

– se unește cu Hristos după har, căci cel ce mănâncă Trupul și bea Sângele lui Hristos rămâne întru El și El întru dânsul (Ioan 6, 56);

– are viață veșnică întru El și va trăi veșnic (Ioan 6, 53–58);

– va fi înviat spre viață veșnică în ziua cea de apoi (Ioan 6, 54);

– în cel ce se unește cu Hristos prin împărtășirea cu Trupul și Sângele Lui, vine să locuiască Dumnezeu, făcându-și în el sălaș (Efeseni 3, 17; Ioan 3, 24; 14, 20; 15, 4);

– cel ce se împărtășește cu Trupul și Sângele Domnului are pe Hristos viețuind în el (Galateni 2, 20; 4, 19);

– unul ca acesta sporește și crește în lucrarea celor duhovnicești (Efeseni 4, 15-16; Coloseni 1, 7);

– celui ce se împărtășește cu credință, cu evlavie și cu umilință, îi aduce curățire de păcate, sfințire, luminare și viață veșnică;

– aduce, de asemenea, sfințire trupului și sufletului, alungă nălucirile și curăță patimile, aduce îndrăzneală către Dumnezeu, îndreptare și întărire a vieții spre înmulțirea faptelor bune și spre desăvârșire;

– această Sfântă Taină aduce bucurie duhovnicească și sănătate trupului și sufletului.”¹¹²

Sunt enumerate mai sus câteva dintre binefacerii pe care euharistia o aduce omului care o consumă. Ceea ce este în cele din urmă esențial pentru noi să știm este că euharistia este un lucru care fără de nici o îndoială ajunge să ne facă mult bine fiindcă ea a voit să fie întemeiată de Hristos și evident că Hristos vrea

- binele,
- sănătatea
- și edificarea noastră.

Deși în lumea noastră postmodernă și emancipată științific și tehnologic sunt mai multe obiecții care au fost aduse euharistiei ceea ce trebuie să știm este că trebuie să ne încredem că Hristos decât în propriile

- idei
- și crezuri.

Este bine să știm că la fel cum păgânii antici ajungeau să mănânce cartea sau mâncare jertfită zeilor și o considerau ca un fel de comuniune cu zeii ei bine la fel de bine noi creștinii ortodocși considerăm că ajungem să ne împărtășim cu Hristos prin sacrificiul euharistic.

De ce am refuza încă o modalitate de a urma lui Hristos din cine știe ce obiecții științifice care resping tradiția creștin ortodoxă?¹¹³

Mâncarea este un element esențial din viața omului și este bine să știm că ea nu a fost ignorată nici de Iisus care prin euharistie a ajuns să o facă un fel de element

- expiator,
- iertător de păcate,
- sfințitor,
- și mântuitor.

Mai sus în această carte am dat mai multe cazuri din tradiția creștin ortodoxă în care la liturgia creștin ortodoxă s-a arătat fie

- Domnul Iisus,
- Sfinții îngeri
- Maica Domnului
- sau sfinții din cer.¹¹⁴

Prin urmare este bine să știm că liturgia creștin ortodoxă este o tradiția veche care conține în sine mai multe elemente care evident că sunt cât se poate de bune pentru noi și care pot să ne fie mântuitoare.

¹¹² Arhim. Cleopa Ilie, Urcuș spre Înviere, Ed. Trinitas, Iași, 1998 <https://www.urchusspreinviere.ro/2862/folosul-impartasirii-cu-trupul-si-sangele-lui-hristos/> (accesat pe 28.09.2025).

¹¹³ A se vedea Iustin Popovici, *Omul și Dumnezeu-Om* (Sibiu, 2007).

¹¹⁴ A se vedea Ene Braniște, *Liturgia - Sufletul etern al Ortodoxiei în rugăciune. Studii de teologie liturgică. Vol. 1* (Sibiu, 2013).

Iată ce spunea Sfântul Ilie Cleopa despre împărtășanie: „acestea și încă multe altele sunt roadele duhovnicești pe care le dobândește omul dreptcredincios, care cu evlavie și cu multă pregătire se apropie de împărtășirea Sfintelor și preacuratelor Taine ale Trupului și Sângelui Domnului nostru Iisus Hristos. Iar cel care nu primește pe Hristos prin Sfânta Împărtășanie, niciodată nu va spori în lucrarea virtuților, deoarece el nu rămâne în Hristos și nici Hristos în el, iar fără de El nu poate face nimic bun (Ioan 15, 4–5).”¹¹⁵

Doi intelectuali discutau într-o zi.

- Știi ce?
- Ce?
- Noi suntem oameni de carte.
- Da. Cărturari.
- Așa este.
- Și?
- Cum putem noi să credem că Hristos este prezent în împărtășanie?
- Putem.
- Cum?
- Tu ai auzit de mistică?
- Vag.
- Mistica susține că în cele din urmă comuniunea cu Dumnezeu este o taină.
- Și?
- Dumnezeu este nevăzut nu?
- Da.
- Dar totuși Îl putem simții?
- Da.
- Așa este și cu euharistia.
- Cum?
- Este o cale mistică de comuniune cu Hristos.
- Chiar crezi?
- Știi ce spunea Hristos?
- Nu.
- Unde sunt doi sau trei adunați în numele Meu acolo sunt și Eu (Matei 18, 20).
- Și cum este prezent Hristos dacă noi nu îl vedem?
- Este prezent mistic.
- Este greu ceea ce spui tu.
- De ce?
- Fiindcă noi suntem oameni materiali.
- Și Hristos este spiritual?
- Da.
- Știi ce?
- Ce?
- Este greu dar nu imposibil.
- De ce?
- Fiindcă omul poate să se ajungă un mistic.
- Cum?
- Prin rugăciune și nevoință.
- Crezi?
- Da.
- Nu știu ce să spun.
- O să îți spun o întâmplare în acest sens.

¹¹⁵ Arhim. Cleopa Ilie, Urcuș spre Înviere, Ed. Trinitas, Iași, 1998 <https://www.urchusspreinviere.ro/2862/folosul-impartasirii-cu-trupul-si-sangele-lui-hristos/> (accesat pe 28.09.2025).

- Te ascult.
- Un grup de cărturari s-a adunat la un moment dat.
- Și?
- Unul dintre ei a spus.
- Domnilor să știți că am stat mult și m-am gândit.
- La ce?
- La următoarea problemă.
- Ce problemă?
- Dacă unul dintre noi ar fi condamnat la închisoare și ar avea dreptul să i-a în temniță o singură carte cu el care ar fi acea carte?
- Iliada și Odiseea lui Homer, a spus unul.
- Homer a fost păgân.
- Divina comedia a lui Dante, a răspuns un altul.
- Purgatoriu din ea este o erezie.
- Hamlet de Shakespeare, a spus un altul.
- Este o tragedie.
- Știu ce carte ar trebui să fie luată.
- Care?
- Nu v-ați prins?
- Nu.
- Bine vă spun.
- Te ascult.
- Biblia.
- Da, așa este, au fost de acord restul.¹¹⁶
- Interesantă povestea.
- Ți-a plăcut?
- Da.
- Mă bucur.
- Și știi ceva?
- Ce?
- Euharistia este menționată în Biblia.
- Știu acest lucru.
- Atunci de ce ai îndoială cu privire la ea?
- Fiindcă sunt slab în credință.
- Știi ce?
- Ce?
- Amândoi ne putem ajuta.
- Cum?
- Să fim mai tari în credință.
- Crezi că se poate?
- Da.
- Cum?
- Dacă lucrăm împreună.
- Cred că ai dreptate.
- Sigur că am dreptate.
- Simt că acest dialog mă ajută.
- Foarte bine.
- Îți mulțumesc mult.
- Plăcerea a fost de partea mea.

¹¹⁶ Din Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

Iată ce spunea în acest sens teologul Virgil Daniel Ciocârlan: „prezența Mântuitorului în Sfânta Euharistie, sub forma văzută a pâinii și a vinului, prin prefacerea acestora în Însuși Trupul și Sângele Său, reprezintă cea mai de seamă semnificație a Sfintei Euharistii. Totodată, este una dintre cele mai tainice lucrări dumnezeiești, considerată, alături de dogma Sfintei Treimi și a Întrupării Fiului lui Dumnezeu, misterul cel mai înalt al creștinătății.

Mărturii despre această prezență reală a Domnului se regăsesc în Sfânta Scriptură, unde Mântuitorul Însuși vorbește despre pâinea și vinul Noului Legământ ca despre trupul și sângele Său, identificându-le în mod concret cu acestea: „Pâinea pe care Eu o voi da pentru viața lumii este trupul Meu. Adevărat, adevărat vă zic vouă, dacă nu veți mânca trupul Fiului Omului și nu veți bea sângele Lui, nu veți avea viață în voi“ (In. 6, 51-53).”¹¹⁷

Euharistia este mâncare și băutură și trebuie să știm că ea este una care fără de nici o îndoială ajunge să fie una care vine la noi pe înțelesul nostru. Aceasta fiindcă există logică în sacrificiul euharistic. Logica euharistiei este că Hristos vrea să vină și să locuiască în noi și evident că noi trebuie să Îl primim și să nu Îl

- respingem,
- desconsiderăm,
- abandonăm
- și ignorăm.

Tot ceea ce face Dumnezeu și Hristos trebuie să știm că este logic fiindcă există o logică în toate cele duhovnicești.¹¹⁸

Iată ce spunea tot teologul Virgil Daniel Ciocârlan: “Cuvintele Mântuitorului de instituire a Sfintei Euharistii de la Cina cea de Taină menționează foarte lămurit această realitate tainică: „Luați, mâncați, acesta este trupul Meu. Beți dintru acesta toți, acesta este sângele Meu“ (Mt. 26, 26-28). Rostite de Hristos într-un cadru euharistic, aceste cuvinte nu sunt nici metaforice, nici simbolice, nici alegorice, ci trebuie interpretate în sensul lor propriu, chiar dacă trimit către o realitate tainică și greu de pătruns cu mintea, cum au constatat cei care le-au auzit din gura Mântuitorului: „Greu este cuvântul acesta! Cine poate să-l asculte?“ (In. 6, 60).

Urmând cuvintelor Mântuitorului, Sfântul Apostol Pavel confirmă sensul real al prezenței Mântuitorului în Euharistie, în chipul pâinii și al vinului: „Paharul binecuvântării nu este oare împărtășirea cu sângele lui Hristos? Pâinea pe care o frângem nu este, oare, împărtășirea cu trupul lui Hristos?“ (1 Co. 10, 16). Și rugăciunea rostită înainte de împărtășirea cu Sfintele Taine întărește credința Bisericii în realitatea acestei prezențe: „Încă cred că acesta este Însuși preacurat Trupul tău și acesta este Însuși scump Sângele Tău“.”¹¹⁹

Prin urmare este bine să știm că Hristos vine la noi sub o formă

- mistică,
- spirituală
- și nevăzută.

Evident că cei care sunt atei și necredincioși sunt unii care nu vor să recunoască mai multe descoperiri care au avut loc la liturghie. În această carte am dat numai câteva sau mai bine spus numai principalele descoperiri spirituale care au avut loc în liturghia ortodoxă. În realitate ele sunt mult mai multe și evident că spațiul limitat al acești cărți nu ne-a permis să le menționăm pe toate.

„Sfinții Părinți au întărit în operele lor acest adevăr de credință. În secolul al II-lea, Sfântul Ignatie Teoforul, în Epistola sa către Smirneni, afirma: „Euharistia este trupul Mântuitorului nostru Iisus Hristos, trupul care a pătimit pentru păcatele noastre și pe care Tatăl, cu bunătatea Sa, L-a înviat“.

Sfântul Chiril al Ierusalimului exprimă această prezență în Catehezele sale: „În chipul pâinii ți se dă trupul, iar în chipul vinului ți se dă sângele. Nu te uita, deci, la pâine și la vin ca la pâine și vin obișnuit. Ele, potrivit hotărârii Stăpânului, sunt trup și sânge al lui Hristos. Să nu judeci taina după gustare, ci, neîndoindu-te, încredințează-te prin credință că ai fost învrednicit de trupul și sângele lui Hristos“. De aceea, Sfântul Chiril recomandă atenție sporită în momentul împărtășirii: „Când te apropii deci să te împărtășești, fă mâna stângă tron mâinii drepte, ca una ce are să primească pe Împăratul. Fă-ți căuș palma și primește Trupul lui Hristos“.”¹²⁰

¹¹⁷ Virgil Daniel Ciocârlan, Ziarul Lumina <https://ziarullumina.ro/teologie-si-spiritualitate/liturgica/prezenta-reala-a-mantuitorului-hristos-in-sfanta-euharistie-95328.html> (accesat pe 28.09.2025).

¹¹⁸ A se vedea Calinic al Sucevei, *Logica Trinității* (Editura Crimca, 2020).

¹¹⁹ Virgil Daniel Ciocârlan, Ziarul Lumina <https://ziarullumina.ro/teologie-si-spiritualitate/liturgica/prezenta-reala-a-mantuitorului-hristos-in-sfanta-euharistie-95328.html> (accesat pe 28.09.2025).

¹²⁰ Idem.

Ceea ce se poate vedea din afirmația de mai sus este că mai toți sfinții părinți creștin ortodocși au fost unii care nu au avut nici o îndoială că euharistia este o modalitate de comuniune cu Hristos. Nu trebuie să uităm acest lucru fiindcă noi trebuie să urmăm exemplul sfinților.

“Vrednicul de pomenire părinte Tihon a fost timp de 50 de ani ascet în cel mai îndepărtat pustiu al Karuliei, hrănindu-se numai cu pâine uscată. El a adormit în katisma Sfintei Mănăstiri Stavronikita. Părintele P. spunea despre el:

– Adesea, părintele Tihon, în timp ce sluja Sfânta Liturghie, avea vedenii, uneori durau jumătate de oră sau mai mult. Noi tot cântam Imnul heruvimic, iarăși și iarăși, până revenea în sine și răspundea. Odată l-am rugat să-mi spună ce i se întâmplă și mi-a spus aceasta: «Fiul meu, fiul meu, îngerii mă iau acolo unde heruvimii și serafimii Îl slăvesc pe Dumnezeu. Apoi, când mă aduc înapoi, îmi vin în simțiri și-mi dau seama că sunt în biserică și slujesc Liturghia». Nu lăsa pe nimeni în altar când sluja Liturghia.”¹²¹

Avem aici o mărturie din tradiția creștin ortodoxă care se poate spune că este cât se poate de mistică și are un

- profund
- și pronunțat

caracter mistic.

Liturghia creștin ortodoxă este una care ajunge să ne pună simbolic alături de heruvimi. Cine sunt prin urmare heruvimii la care face referință imnul heruvimic: „noi, care pe heruvimi cu taină închipuim, Și făcătoarei de viață Treimi întreit-sfântă cântare aducem, Toată grija cea lumească să o lepădăm ca pe Împăratul tuturor, să primim, pe Cel înconjurat în chip nevăzut de cetele îngerești.”¹²²

Se poate vedea aici un fel de unire între creștinii ortodocși și puterile cerești. Se spune că heruvimii sunt cel mai înțelepți îngeri din cer. Evident că acest lucru îl vom afla numai după ce vom trece din această viață în viața de apoi.

Cert este că ortodoxia este plină de arătări de îngeri care într-o formă sau alta au ajuns să se manifeste și să se facă cunoscuți pe sine.

Evident că toate aceste vedenii sunt unele care țin mai mult de lumea mistică și este bine să știm că ele nu sunt realități științifice care să poată să fie studiate cu microscopul.

În naosul bisericii de la schitul din Kafsokalivia există o pictură murală a sfinților părinți care s-au nevoit în zonă, îngenunchiați în fața tronului Sfintei Treimi, rugându-se pentru toți călugării aghioriți. Pictorul care a pictat această scenă s-a inspirat din vedenia Sfântului Acachie, care l-a văzut pe Sfântul Maxim Kafsokalivitul în timpul Liturghiei tămâind în Kiriakon, îmbrăcat în veșminte preoțești și urmat de patruzeci de părinți sfinți.¹²³

Se poate vedea că de mai multe ori sfinții creștin ortodocși au fost unii care sub o formă sau alta și-au făcut simțită

- prezența,
- existența,
- voia
- și existența.

Este bine să știm că fără de nici o îndoială la liturghie omul ajunge să se unească cu ierarhiile îngerești din cer. De ce? Fiindcă este bine să știm că îngerii din cer și ei

- Îl laudă,
- Îl preamăresc
- și Îl adoră

pe Dumnezeu.

Se poate spune că după cum Hristos ne-a învățat pe noi rugăciunea Tatăl nostru ei bine tot un Tată ceresc au și sfinții îngeri fiindcă Tatăl ceresc este unul care cheamă la Sine toată creația.

În liturghia evident că nu unim numai cu Hristos euharistic ci la fel de bine și cu sfinții îngeri din cer. Sfântul Nifon al Constanțianei a avut și el o vedenie cu privire la sfinții îngeri care sunt prezenți la liturghie: “Sf. Nifon,

¹²¹ Arhimandritul Ioannikios, *Patericul atonit*, traducere de Anca Dobrin și Maria Ciobanu, Editura Bunavestire, Bacău, 2000, p. 195.

¹²² Din Liturghierul ortodox.

¹²³ Arhimandritul Ioannikios, *Patericul atonit*, traducere de Anca Dobrin și Maria Ciobanu, Editura Bunavestire, Bacău, 2000 apud <https://sfantulmunteathos.wordpress.com/tag/vedenii/> (accesat pe 06.03.2026).

episcopul Constanțianei, în timpul slujirii unei Sfinte Liturghii, a avut următoarele vedenii: i se părea că un foc din cer a acoperit întreg altarul și pe fericitul arhieru care servea Sf. Liturghie. În vremea cântării „Sfinte Dumnezeule”, i s-au arătat patru îngeri care cântau împreună cu cei din biserică.

La citirea Apostolului a văzut la spatele cititorului pe Sf. Pavel. Când se citea Evanghelia, vedea cuvintele ei înălțându-se la cer, ca niște flăcări de foc. La ieșirea cu Sfintele Daruri, în vremea Heruvicului, i se părea că s-a deschis acoperișul bisericii și i s-a arătat cerul, iar îngerii se coborau și cântau: „Slavă lui Hristos, Dumnezeu!”.

Tot atunci îngerii au adus din cer un Prunc frumos și l-au așezat pe Sf. Disc. Doi serafimi îl acopereau cu aripile lor și doi heruvimi zburau peste capul lui. La tainica prefacere, un înger a înjunghiat Pruncul și sângele i l-a scurs în Sf. Potir.

La împărtășirea cu Sf. Taine îngerii priveau cum fața celor care se împărtășeau cu vrednicie, era luminată ca soarele, iar a celorlalți care se împărtășeau cu nevrednicie era întunecată ca noaptea. Cei vrednici erau încununați iar de la cei nevrednici, îngerii își întorceau fața.

După Sfânta slujbă, fericitul arhieru a văzut cum Pruncul iarăși a fost luat de îngeri și înălțat la cer, întreg, cum l-au și coborât.¹²⁴

Avem aici încă o mărturie care ne spune cât se poate de clar că sfinții îngeri sunt prezenți în mod nevăzut la liturghia creștin ortodoxă. Evident că omul de azi care tindă să creadă numai ceea ce este

- revelat
- și descoperit

pe cale științifică nu crede în aceste relatări de ordin mistic.

Ceea ce trebuie să știm este că Hristos a ajuns să se descopere pe Sine pe cale mistică și nu științifică după cum cred că este bine mulți oameni din zilele noastre.

Sfântul Nifon al Constanțianei a mai avut o vedenie în care a putut să vadă că îngerii se bucurau când vedeau mulți oameni care au s-au adunat la liturghie pentru a se ruga. Aceasta fiindcă este bine să știm că îngerii cu adevărat sunt unii care vor ca noi să participăm la liturghie și să fim unii care să ne manifestăm în acest mod credința creștin ortodoxă.¹²⁵

“O veche istorioară spune că într-o biserică de provincie, cam uitată de oameni, duminica dimineața nu a venit nimeni la Liturghie. Așa că slujba a fost oficiată doar de preoți și de cântăreț în fața celui însărcinat cu vânzarea lumânărilor.

Preotul s-a întrecut pe el însuși, oficiind o slujba atât de frumoasă, cu o predică atât de emoționantă încât cei doi l-au întrebat uimiți la sfârșit: „Părinte, de ce ați ținut să faceți o asemenea slujbă și o asemenea predică în biserica goală?”. „Cum goală?”, a replicat părintele. „Păi nu a venit nimeni!”, au spus cântărețul și lumânarulul. „Biserica era plină, dragii mei, dar voi nu ați ajuns încă atât de sus prin rugăciune încât să puteți vedea. Biserica era plină de îngeri celor care nu au venit la Liturghie, deși ar fi trebuit să vină. Îngerii respectă rânduielile și, chiar dacă omul care le e dat în pază nu vine la Liturghie, ei totuși vin. Când vine și omul, îngerul e bucuros, când nu vine, e trist. Dar îngerii vin mereu la Liturghie. Astăzi, biserica a fost plină de îngeri triști, care au cântat împreună cu mine atât de frumos și asta m-a stimulat.”¹²⁶

Se poate vedea aici că sfinții îngeri sunt cât se poate de triști când bisericile ortodoxe sunt goale și nu vine nimeni să se roage în ele. De ce? Fiindcă după cum am spus îngerii din cer sunt unii care ajung să slujească și el într-un fel de *ritm liturgic* pe care evident că și oamenii pot

- să îl simtă,
- să îl mențină
- și să îl susțină aici pe pământ.

Liturghia ortodoxă este fără doar și poate o manifestare a sacrului sau mai bine spus a sfințeniei creștin ortodoxe în lumea noastră care mai mult decât orice ne ajută la mântuire. Evident că în această carte nu ne-am propus să facem o istorie a liturghiei fiindcă sunt mai mute cărți care au fost scrise pe această temă. Ceea ce am voit să facem

¹²⁴ <https://atitudini.com/2024/04/vedenia-sf-nifon-din-timpul-sf-liturghii/> (accesat pe 06.03.2026).

¹²⁵ A se vedea *Viața Sfântului Nifon al Constanțianei* (Iași, 2022).

¹²⁶ <https://www.librariaortodoxia.ro/blog/articole-duhovnicesti/dar-ingerii-vin-mereu-la-liturghie> (accesat pe 06.03.2026).

cu această carte a fost să facem o aducere la zi a manifestării sacralului în cadrul liturghiei fiindcă acest lucru trebuie să știm că este foarte important.

Într-o mărturie, se relatează despre un înger care avea o listă cu păcatele celor morți și care ștergea păcatele acelor care erau pomeniți (menționați în rugăciune). Acest act simbolizează puterea rugăciunilor bisericii de a "șterge" datoriile spirituale ale sufletelor.¹²⁷

Doi mari oameni de stat discutau într-o zi.

- Știi ce?
- Ce?
- Crezi că este folositoare Biserica pentru statul nostru?
- Da.
- De ce?
- O să îți spun o poveste în acest sens.
- Te rog.
- Pe când trăia marele om de stat american Benjamin Franklin a făcut o vizită la Paris de mai multe zile.
- Și?
- El a avut timp să se plimbe mult prin Paris.
- Înțeleg.
- Ei bine la plecare presa l-a întrebat pe Benjamin Franklin.
- Ce?
- Domnule Franklin va plăcut la Paris?
- Da.
- Ce ați putut remarca la orașul nostru?
- Știți ce am remarcat?
- Nu.
- În cartierele unde sunt puține biserici sunt multe pușcării și în cartierele unde sunt multe biserici sunt puține pușcării.
- Interesant.
- Așa este.
- Să știi că nu m-am gândit niciodată la acest lucru.
- Știi ce?
- Ce?
- Delicvența și mersul la biserică nu pot coabita.
- Așa este.
- Dar cum să îi aduci pe oameni la biserică?
- Un lucru este singur.
- Care?
- Nu poți să îi forțezi.
- De ce?
- Omul trebuie să vină liber la biserică.
- De ce?
- Fiindcă Dumnezeu vrea ca omul să Îl iubească liber.
- Crezi?
- Da.
- Poate ai dreptate.
- Nu poate să existe iubire adevărată acolo unde se folosește forța.
- Așa este.
- Și mai este ceva.
- Ce?
- O să îți spun.

¹²⁷ De pe wikipedia.

- Se spune că pe vremea reginei Victoria a Angliei un mare om de stat din China a venit să viziteze Anglia.
- Și?
- A făcut mai multe vizite prin Anglia.
- Și?
- A fost foarte impresionat.
- De ce?
- Anglia era o țară prosperă.
- Cred.
- În cele din urmă la un moment dat se plimba cu regina Victoria prin parcul palatului.
- Maiestate trebuie să știți că sunt impresionat, a spus marele om de stat chinez.
- De ce anume?
- De Anglia.
- Mă bucur să aud asta.
- Anglia este o țară prosperă cu oameni fericiți.
- Așa este.
- Care este secretul unei astfel de reușite.
- Secretul?
- Da.
- Nu aș putea să spun că există un secret.
- Dar ce?
- O carte.
- O carte?
- Da.
- Ce carte?
- Știți ce?
- Ce?
- Voi aranja să o primiți când ve-ți ajunge în camera dumneavoastră.
- Bine.
- O să vedeți atunci.
- M-ați făcut foarte curios.
- Seara când marele om de stat chinez se afla în camera lui un valet a venit și i-a dat o carte.
- Ce carte?
- Era Biblia.¹²⁸
- Ce frumos.
- Așa este.
- Cred că regina Victoria a Angliei a fost înțeleaptă.
- Așa se pare.
- Avem mai nevoie de mai mulți oameni de stat ca ea.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Biblia și Biserica sunt lucruri fundamentale.
- Chiar și pentru noi oamenii de stat?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă ele sunt un far de lumină,
- Știi ce?
- Ce?
- Ai dreptate.

¹²⁸ Din Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

“Într-o zi, spunea Starețul Iocov Țalakis, am uitat să pomenesc la cei adormiți pe maica mea, care a fost o femeie sfântă. Când am terminat Dumnezeiasca Liturghie și m-am dus la chilia mea, acolo unde stăteam, a venit sufletul maicii mele și mi-a zis cu plângere:

- Părinte Iacov, nu m-ai pomenit astăzi.

- Cum, maică, nu v-am pomenit? În fiecare zi vă pomenesc și, desigur, cea mai bună părticică v-o scot, i-am zis.

- Nu, copilul meu, astăzi m-ai uitat și sufletul meu nu s-a odihnit tot atât ca și în celelalte zile în care m-ai pomenit, mi-a răspuns.

Gândiți-vă ce mare câștig și folos primește sufletul când îl pomenește preotul la Sfânta Proskomidie.”¹²⁹

CAPITOLUL 6

EUHARISTIA: SACRUL LUI HRISTOS ÎN MIJLOCUL LUMII PROFANE

În secolul al XX-lea marele istoric al religiilor Mircea Eliade spunea că de fapt în ultimă instanță nu există o opoziție

- netă

- și acerbă

între sacru și profan. Aceasta fiindcă după descoperirile lui sacrul de mai multe ori se găsește camuflat în lumea profană. Mergând pe o etimologie latină Eliade a descoperit că termenul de profan provine din pro și fanum care înseamnă a sta în fața unui templu deci a unui loc sfânt. Pentru Eliade ei bine profanul nu este atât de profan pe cum pare.¹³⁰

Să fie lucrurile chiar așa? Ei bine în sens creștin ortodox lucrurile sunt departe de a fi așa. De ce? Fiindcă sacrul ține de ordinea binelui în timp ce profanul ține mai mult de ordinea răului. Ori este bine să știm că în sens ultim binele și răul sunt noțiuni care nu au cum să fie camuflate una în alta. Teoria lui Eliade este una care este preluată din mentalitatea păgână și se poate spune că în creștinismul ortodox ea este aproape un fel de apocatastază origenistă. Aceasta fiindcă știm că și Origen credea că în cele din urmă toți vor fi mântuiți inclusiv demonii din iad.¹³¹

Profanul este prezent în lumea noastră:

- violență,

- război,

- destrăbălare,

- erezie,

- ateism,

- hedonism etc

sunt cu toate forme prin care se manifestă el.

Liturghia creștin ortodoxă se poate spune că este o oază de sacru în mijlocul unui lumi profane și mai ales în mijlocul unui lumi bântuită de demoni.

Unii ar putea să spună că în cele din urmă liturghia creștin ortodoxă nu mai poate face nici un fel de diferență dintre sacru și profan în fața unei lumi care este pradă

- crudei

- și nemiloasei

morți.

Ceea ce trebuie să știm este că este adevărat că trupul nostru este muritor și cu toții la un anumit moment al vieții vom ajunge să părăsim această lume. Totuși, renunțăm și la sufletul nostru? Avem un suflet care este chemat să ajungă în rai în lumina și bucuria sfinților îngeri.

¹²⁹ Un Stareț sfânt – fericitul părinte Iacov Egumen al Sfintei Mănăstiri „Cuviosul David”, Editura Bunavestire - Bacău 2002 apud <https://doxologia.ro/ce-folos-primeste-sufletul-cand-il-pomeneste-preotul-la-sfanta-proskomidie> (accesat pe 06.03.2026).

¹³⁰ A se vedea Mircea Eliade, *Sacru și profanul* (București, 1992).

¹³¹ A se vedea Raluca Mocean Pleșa, *Actualitatea apocatastazei. Între iubirea lui Dumnezeu și libertatea umană* (București, 2021).

Ei bine liturghia este una care ne poate aduce mai aproape de raiul mult râvnit. Aceasta fiindcă orice om sănătos și integru vrea să ajungă în rai.

Iată ce spune în acest sens teologul Vasile Daniel Ciocârlan: „Sfântul Chiril al Alexandriei justifică și motivul pentru care Mântuitorul Se face prezent sub chipul pâinii și al vinului: „Pentru ca să nu ne slăbim noi și să ne înmuiem, văzând trup și sânge, aflate pe sfintele mese ale bisericilor, Dumnezeu fiind îngăduitor față de slăbiciunile noastre, a așezat în pâine și în vin puterea vieții și le-a prefăcut pe ele ca să aibă lucrarea trupului Său“.

Pentru a nu exista loc de interpretări eronate trebuie să afirmăm, totodată, că trupul Mântuitorului Hristos prezent în mod real la Sfânta Euharistie, în chipul elementelor euharistice, este același trup cu care S-a unit ipostatic Dumnezeirea Fiului în momentul Întropării. Este trupul care s-a zămislit de la Duhul Sfânt și s-a născut din Sfânta Fecioară, trupul care a primit chinuri și umiliri, trupul prin care ne-a răscumpărat răstignindu-se pe Golgota, care a înviat a treia zi, s-a înălțat la ceruri și șade de-a dreapta Tatălui. Prin pâinea și vinul euharistic credincioșii nu se împărtășesc cu altceva decât cu trupul istoric al Mântuitorului Iisus Hristos.”¹³²

Ceea ce se poate vedea în lumea din jurul nostru este că cu adevărat există

- un conflict,
- o luptă
- și o antagonie

dintre bine și rău sau în termenii lui Eliade dintre sacru și profan.

Aceasta fiindcă se poate vedea că în timp ce creștinii ortodocși merg duminica la biserică să se roage și să participe la liturghie ei bine sunt mai mulți care duminica

- merg la baruri sau crâșme,
- în piețe,
- la mall
- sau la picnic.

Este foarte adevărat că duminica este o zi liberă dar la fel de bine în zilele noastre este și sâmbăta. Este oare prea greu ca duminica să sacrificăm două ore pentru a merge la biserică? Evident că nu. Totuși la cât de mulți de declară creștini ortodocși trebuie să știm că sunt puțini care își găsesc timp pentru liturghie.¹³³

Ei bine pierderea este a lor.

Se poate vedea că în lumea noastră sunt mai multe

- forțe,
- grupuri,
- organizații

care nu spun de față care în cele din urmă urmăresc realizarea răului. Acest răul se poate spune că este un element profan fiindcă trebuie să știm că profanul este unul care ajunge să se manifeste prin

- vulgaritate,
- obscenitate,
- pornografie,
- scandal
- sau calomnii
- ca să nu mai spunem de bârfe.

Teologul Virgil Daniel Ciocârlan spunea: “prezența reală a Domnului în Euharistie are loc ca urmare a prefacerii euharistice a pâinii și vinului. În urma epiclezei sau rugăciunii de invocare a Duhului Sfânt, pâinea și vinul sunt sfințite, prefăcându-se prin puterea dumnezeiască în Sfântul Trup și Sânge al Domnului. Este clipa cea mai sfântă și cea mai zguduitoare din tot cursul Sfintei Liturghii, când „Cinstitele Daruri“ devin „Sfintele Daruri“ și când prezența lui Hristos devine reală și substanțială.”¹³⁴

O altă formă prin care profanul ajunge să se manifeste în lumea noastră este fără de nici o îndoială secularismul. Secularismul se consideră a fi o ideologie cât se poate de

¹³² Virgil Daniel Ciocârlan, Ziarul Lumina <https://ziarullumina.ro/teologie-si-spiritualitate/liturgica/prezenta-reala-a-mantuitorului-hristos-in-sfanta-euharistie-95328.html> (accesat pe 28.09.2025).

¹³³ A se vedea Vasilios Papadakis, *Tălcuire la dumnezeiasca liturghie* (Galați, 2023).

¹³⁴ Virgil Daniel Ciocârlan, Ziarul Lumina <https://ziarullumina.ro/teologie-si-spiritualitate/liturgica/prezenta-reala-a-mantuitorului-hristos-in-sfanta-euharistie-95328.html> (accesat pe 28.09.2025).

- emancipată
- și evoluată

în care problema religioasă a omului trebuie să fie ignorată și în nici un fel nu trebuie să fie luată în considerare. Omul secularizat este un om care se poate spune că a ajuns să fie unul care consideră că poate să trăiască și fără de sacru sau mai bine spus de Hristos.¹³⁵

Teologul Virgil Daniel Ciocârlan spunea: „această realitate tainică are loc și înainte de prefacerea euharistică, existând mai multe grade ale prezenței Domnului pe tot parcursul Sfintei Liturghii. El e prezent începând chiar din momentul pregătirii darurilor de pâine și vin, din cadrul rânduiei denumite „Proscomidie“. Există o anumită protoprezență a Mântuitorului, în toate actele Sfintei Liturghii, care preced prefacerea. Sfântul Simeon al Tesalonicului, în tâlcuirea Sfintei Euharistii, afirma: „Prin dumnezeiescul chip al Sfintei Proscomidii vedem Trupul lui Iisus și toată Biserica avându-L pe Dânsul în mijloc, lumina cea adevărată și viața cea veșnică. Aceasta este Taina cea mare. Dumnezeu între oameni, Dumnezeu în mijlocul dumnezeilor. Aceasta este împărăția ce va să fie și petrecerea vieții celei veșnice, Dumnezeu cu noi, văzut și împărțit“. Tot astfel se exprima și părintele Dumitru Stăniloae: „Toată Liturgia e ca o icoană a unicului Trup al viețuirii Mântuitorului, toate părțile ei, de la început până la sfârșit, aducând sub privire prezența lucrătoare a lui Hristos“.”¹³⁶

Sunt mai mulți care susțin că este cumva

- ridicol,
- desuet
- și absurd

să tot prelungim acest cult al pâinii și vinului euharistic care de mai bine de 2000 de ani este slujit în liturgia ortodoxă.

Ceea ce trebuie să ne dăm seama este că sacralul are legile lui după cum și în haosul profanului sunt mai multe principii dinamice. Se poate spune că profanul de mai multe ori se manifestă ca o

- energie
- și forță

distructivă.

De ce? Fiindcă profanul de mai multe ori se manifestă prin război. Ce logică și sens poate exista în război? Trebuie să știm acest lucru fiindcă în zilele noastre sunt mulți care deși se declară creștini nu văd nici o problemă în a face război.¹³⁷

„Toate aceste grade ale prezenței Mântuitorului Hristos culminează, așa cum aminteam, cu cea realizată prin mijlocirea prefacerii elementelor euharistice în Trupul Său real, moment în care Hristos este prezent în Euharistie, prin intermediul unei identități perfecte între materia pâinii și a vinului cu a Trupului și Sângelui Fiului lui Dumnezeu, întrupat și jertfit pentru mântuirea lumii. Acest ultim grad al prezenței lui Hristos, mijlocit de prefacere, are o importanță cu totul deosebită, întrucât face ca Sfintei Euharistii să i se cuvină aceeași închinare ca și Persoanei Sale dumnezeiești.”¹³⁸

Prin urmare este bine să ne dăm seama de toate implicațiile pe termen lung a ceea ce este și a modului cum se manifestă sacralul în lumea noastră. Aceasta fiindcă sunt mai multe concepții despre sacru în lumea noastră.

- Așramuri hinduse,
- sinagogi iudaice,
- moschei musulmane,
- temple budise,
- temple șintoiste etc

sunt cu toate unele care susțin că slujesc și sunt o manifestare a sacralului în lumea noastră.

Să fie lucrurile chiar așa?

Evident că nu. Sacralul de mai multe secole – sau poate chiar milenii – a ajuns să fie

- falsificat

¹³⁵ A se vedea Ioan Bizău, *Viața în Hristos și maladia secularizării* (Editura Patmos, 2002).

¹³⁶ Virgil Daniel Ciocârlan, Ziarul Lumina <https://ziarullumina.ro/teologie-si-spiritualitate/liturgica/prezenta-reala-a-mantuitorului-hristos-in-sfanta-euharistie-95328.html> (accesat pe 28.09.2025).

¹³⁷ A se vedea Alexander Webseter, *The pacifist option : the moral argument against war in Eastern Orthodox moral theology* (San Francisco, 1998).

¹³⁸ Virgil Daniel Ciocârlan, Ziarul Lumina <https://ziarullumina.ro/teologie-si-spiritualitate/liturgica/prezenta-reala-a-mantuitorului-hristos-in-sfanta-euharistie-95328.html> (accesat pe 28.09.2025).

- și contrafăcut.

Acesta fiindcă este bine să ne dăm seama că avem nevoie de sacru și că o lume profană ar fi o lume la un pas de iad dacă nu chiar iadul pe pământ. „Dincolo de mărturisirea neîntreruptă de veacuri a Bisericii Ortodoxe cu privire la realismul euharistic, modul prezenței reale a Mântuitorului Hristos în Euharistie rămâne o realitate învăluită în taină, care poate fi primită numai prin credință. Prezența lui Hristos în mod real în mijlocul credincioșilor, devenită sensibilă sub forma pâinii și a vinului Sfintei Euharistii, este considerată ca o continuare și prelungire a misterului Întrupării. La fel cum, prin Întrupare, Domnul a devenit prezent în mod real în lume cu trupul, tot atât de real este prezent și în mijlocul Bisericii Sale, după cum Însuși a făgăduit că va rămâne până la sfârșitul veacurilor (Mt. 28, 20). Deși nu-L vedem cu ochii fizici, avem această încredințare prin ochii lăuntrici ai credinței.”¹³⁹

Doi istorici ai religiilor discutau într-o zi.

- Știi ce?
- Ce?
- Mircea Eliade susține că sacrul este camuflat în profan în lumea noastră.
- Nu prea este adevărat.
- De ce?
- Fiindcă nu poți să spui că războiul este un lucru sfânt.
- Musulmanii susțin că există și un război sfânt.
- Jihadul?
- Da.
- Sunt musulmani.
- Așa este.
- Deci Eliade a greșit?
- Da.
- Este îndrăzneț ceea ce spui.
- Sunt mai multe lucruri camuflate în lumea noastră însă este bine să știm că sacrul și profanul sunt două lucruri cât se poate de diferite.
- Ca binele și răul?
- Da.
- Cred că ai dreptate.
- Singur că am.
- Și de ce spunea Eliade că sacrul este camuflat în profan?
- Fiindcă a fost naiv.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- În profan se ascund demonii.
- Așa este.
- Ce legătură poate să existe între demoni și sfințenie?
- Nici una.
- Trebuie să recunoști că teoriile lui Eliade au fost foarte speculative.
- Nimeni nu contestă că Eliade a fost un intelectual.
- Așa este.
- Dar trebuie să nu amestecăm lucrurile.
- Ca să nu facem un ghiveci din ele?
- Da.
- Sunt de acord cu tine.
- Și mai este ceva.
- Ce?
- Omul în mod natural simte în suflet în tângire după sfințenie.

¹³⁹ Idem.

- Cum?
- O să îți explic.
- Te rog.
- In buzunarul unui soldat căzut s-a găsit Sfânta Scriptură, pe a cărei pagină dintâi soldatul însemnase următoarele.
- Ce anume?
- Această Sfântă Scriptură am citit-o întâiul din ascultare către mama mea, mai târziu din îngrijire pentru sufletul meu și la urmă din dragoste pentru Iisus Hristos.¹⁴⁰
- Adică?
- Când era copil mama lui l-a pus să citească Biblia.
- Înțeleg.
- Când a crescut și-a dat seama că are suflet.
- Și?
- A voit să aibă grijă de el.
- Și a citit din Biblie?
- Da.
- Și mai apoi?
- Ei bine mai apoi chiar a ajuns să îl iubească pe Hristos.
- Se poate acest lucru?
- Da.
- Cum?
- Hristos vine pe cale mistică în sufletele noastre.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă au fost mai mulți care L-au putut simți.
- Cum ar fi?
- Sfântul Paisie Aghioritul când avea 16 sau 17 ani l-a putut vedea pe Hristos viu într-o vedenie.
- Când a avut loc acest lucru?
- Sfântul Paisie s-a născut în 1924.
- Deci prin ani '30 sau '40 ai secolului al XX-lea?
- Da.
- Nu știam.
- Mă mir.
- Deci sacrul și profanul nu au cum să fie camuflate unul în altul?
- În sens creștin ortodox nu.
- Așa credem și eu.
- De ce?
- Fiindcă teoriile lui Eliade sunt mai multe fabricații intelectuale.
- Intelectualii nu sunt mai presus de realitate.
- Așa este.
- Realitatea spune că între îngerii din rai și demonii din iad nu există nici o legătură.
- Evident.
- Deci sacrul este spațiul lui Dumnezeu?
- Da.
- Și profanul spațiul diavolului?
- Da.
- Mă bucur că am avut această discuție cu tine.
- Plăcerea a fost de partea mea.

¹⁴⁰ Din Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

- Îți mulțumesc.

“Ritmul liturgic al Bisericii ortodoxe are ca etalon structura cultică a mănăstirilor, în care ziua liturgică (care începe seara) este marcată de cele 7 laude. Inima zilei liturgice este săvârșirea Dumnezeieștii Liturghii, care se celebrează zilnic la unele mănăstiri sau catedrale, cu excepția zilelor aliturgice de peste an.

Ortodoxia din țara noastră se confruntă recent cu o mentalitate occidentală profund secularizată, pe deplin diferită, chiar adversă mentalității liturgice ortodoxe, ritmate de slujbe zilnice, alimentate cu oxigen duhovnicesc prin rugăciunea inimii (care este respirația sufletului) și culminând cu Liturghia dumnezeiască.”¹⁴¹

Este evident că noi nu știm cum va fi viața de apoi deși sunt mai multe

- vedenii,
- revelații
- și descoperiri

cu privire la aceasta în tradiția creștin ortodoxă. Ceea ce știm este că evident și în rai există un cult adus lui Dumnezeu. Cel mai probabil acest cult adus lui Dumnezeu este unul esențial pentru rai.

Nu credem că în iad mai există vreun cult adus lui Dumnezeu fiindcă acolo se vrea să fie un spațiu care nu mai are de a face deloc cu Dumnezeu. În acest sens în tradiția creștin ortodoxă există o poveste despre care este starea demonilor și a sufletelor damnate la iad.

Se spune că după ce Hristos a murit pe cruce sufletul lui s-a pogorât la iad. Acolo îl așteptau sufletele dreptilor care din cauza păcatului strămoșesc – deși au făcut bine în viața lor pe pământ – erau ținute captive. Ei bine Hristos a venit și a luat cu sine toate sufletele dreptilor. Printre sufletele dreptilor se afla și sufletului dreptului și înțeleptului Solomon.

- Solomon! I-a spus Hristos.
- Ce este Doamne?
- Tu vei rămâne aici.
- Dar vreau să intru și eu în rai?
- Ești înțelept și știi ce ai de făcut.
- Bine Doamne.

Solomon a fost lăsat în întunericul infernului. Ei bine el a început dintr-o dată să muncească. A adus material și a început să lucreze la zidirea unei clădiri.

- Ce faci aici? L-au întrebat demonii.
- Nu se vede?
- Nu.
- Vreau să fac o mănăstire.
- O mănăstire?
- Da.
- Tu nu ești în toate mințile.
- Ba sunt.

Dintr-o dată demonii l-au luat și l-au aruncat pe dreptul Solomon în rai. Cum să se facă o mănăstire ortodoxă în iad?¹⁴²

Această pildă ne spune că demonii în sine nu vor să iese din iad fiindcă a ieși din iad înseamnă să te schimbi în bine ceea ce ei nu vor să facă.

În acest sens în tradiția creștin ortodoxă se spune foarte bine că în iad vor ajunge numai cei care sunt vrednici de el fiindcă nu vor să aibă nimic de a face cu

- binele
- și cu lumina.¹⁴³

Ei bine liturghia creștin ortodoxă cu tradiția ei de mai bine de 1500 de ani poate scoate suflete din iad fiindcă după cum am putut să vedem ei bine de mai multe ori în cadrul ei se fac rugăciuni pentru morți. Realitatea este că se poate spune că liturghia creștin ortodoxă se roagă constant pentru cei morți ceea ce noi facem doar ocazional în viață.

¹⁴¹ Preot Ioan Valentin Istrati <https://doxologia.ro/eucharistia-lacrimilor> (accesat pe 28.09.2025).

¹⁴² <https://comori-od.ro/article/cum-a-scapat-inteleptul-solomon-de-iad-povestiri-religioase-pr-iosif-trifa> (accesat pe 06.03.2026).

¹⁴³ A se vedea Gheorghe Calciu, *Rugăciune și lumină mistică* (Editura Dacia, 2011).

Iată ce spunea părintele Ioan Valentin Istrati despre distincția dintre sacru și profan în lumea occidentală: „în Bisericile creștine apusene, s-a operat o distincție fundamentală între sacru și profan, dimensiuni ireconciliabile pe plan noetic și practic. Astfel, omul occidental trăiește într-un univers profanat, din care a fost extirpat orice sens religios, sacralitatea fiind expulzată în zonele private ale societății sau redusă la un ritualism conformist (ex. Rugăciunea dinainte de cină). Sacrul a devenit exotic, rarefiat, ascuns în spatele zidurilor masive de catedrală, amputat de har. El conține mai mult o dimensiune memorială, de anamneză, decât o prezență vie în inima oamenilor.

Dimpotrivă, în ortodoxie, omul credincios trăiește liturgic întreaga zi. Face cruce pe pernă, se trezește în Tatăl nostru, se închină înainte de lucru și după el, înainte și după masă, își ritmează viața cu rugăciunea inimii, își sfințește casa, mașina, pomii, animalele, viața pământească (începutul, culminația, sfârșitul). Pune icoane în casă, în mașină, la birou, în portmoneu lângă poza ființei iubite. Poartă Cruce la gât, luând jugul cel ceresc al Mirelui. Toate simțurile primesc revărsarea de har a credinței; văzul – icoană și cult, auzul – cântare, mirosul – tămâie și mir, pipăitul – gestică liturgică, îngenuncheri, metanii, gustul – hrănirea cu Dumnezeu în Euharistie: „Gustați și vedeți că bun este Domnul” (Psalmul 33, 8).”¹⁴⁴

Este adevărat că în sens creștin ortodox se poate spune că liturghia creștin ortodoxă este o altă

- dimensiune
- sferă
- și realitate

care vine din lumea sacralului.

Omul tânjește după sacru dar mai noi îl caută în direcții greșite:

- yoga,
- New Age,
- Meditația Transcendentală,
- curente de gândire sincretiste,
- mișcări cu tentă ocultă etc.¹⁴⁵

Este cu adevărat greu pentru omul contemporan să înțeleagă cumva hieratismul și arhaismul tradiției liturgice creștin ortodoxe. Aceasta fiindcă se consideră că în cele din urmă sacralul trebuie să fie și el un bun comercial. Se poate ca sacralul să fie un

- bun
- sau produs

comercial? Fără doar și poate că nu. Sacralul este un lucru care ne unește cu Dumnezeu Tatăl. Dumnezeu Tatăl trebuie să știm că are legile Lui după care își manifestă sacralitatea Sa.

Iată ce spunea în acest sens tot părintele Ioan Valentin Istrati: „Occidentul a scurtat prin modernizare (a se citi amputare) Liturghia, așa încât ea durează maxim o oră, se stă jos, se citește dintr-o carte tot conținutul. Există însă și în ortodoxie voci care cheamă la o scurtare a Liturghiei, mai ales că oamenii stau în picioare.

Trebuie spus că Liturghia ortodoxă este ceva cu totul diferit de accepția occidentală a Mesei. La noi Liturghia e închinare, rugăciune, îngenunchere, cântare omofonă, ascultare a Scripturii, invocare împreună a Sfântului Duh, mișcare liturgică spre ceruri, procesiune către Răsăritul cel de Sus. Caracterul static de masă rotundă în care oamenii se închină unii la alții, prezent în orientarea catolică spre apus a celebrantului, lipsește cu desăvârșire la noi. Liturghia urnește lumea spre Împărăția lui Dumnezeu, este un pelerinaj liturgic și spiritual către ceruri, în care oamenii se împing unii pe alții – cu sufletele (și nu numai, sic) – spre porțile raiului. De asemenea orientarea tuturor – și a preoților către răsărit, transformă Liturghia în catapultă și berbec care sparge zidurile conformismului și ale materialismului din noi, nu foc de tabără în jurul mesei altarului.”¹⁴⁶

Ceea ce trebuie să ne dăm seama este că liturghia creștin ortodoxă este una care se luptă cu mai multe tendințe de desacralizare:

- secularismul,
- materialismul,
- neo-umanismul,

¹⁴⁴ Preot Ioan Valentin Istrati <https://doxologia.ro/euharistia-lacrimilor> (accesat pe 28.09.2025).

¹⁴⁵ A se vedea Radu Teodorescu, *Ocultismul subliminal din cultura populară modernă* (Cugir, 2025).

¹⁴⁶ Preot Ioan Valentin Istrati <https://doxologia.ro/euharistia-lacrimilor> (accesat pe 28.09.2025).

- hedonismul
- sau indiferentismul religios

sunt cu toate unele care evident că ajung să ne facă să nu mai simțim nimic sacru în jurul nostru. La Cina cea de Taină din Foișor trebuie să știm că Iisus a voit să facă un fel de întâlnire cu sacrul. Avea să fie o întâlnire peste secole și milenii. Biserica Creștin Ortodoxă a rămas credincioasă Cinei celei de Taină pe care știm că protestanții au eliminat-o din cult.¹⁴⁷

Părintele Ioan Valentin Istrati spunea în acest sens: „acum câțiva ani, mă aflam la o masă cu un mare profesor de liturgică romano-catolic din Roma. După un pahar de vin, marele savant a devenit mai sincer și a început să-mi reproșeze „fariseismul” ortodox, benevolent la adunările inter-creștine, profitând de burse și de finanțări din occident, dar cerber al Tainelor și intransigent acasă, impenetrabil alterității și închis în propriile suficiențe. Mai precis, el reproșa ortodocșilor că nu dau Sfânta Împărtășanie catolicilor, așa cum ei fac cu cei de-ai noștri.

La o primă vedere este adevărat. Reprezentanții ortodoxiei zâmbesc galant la pozele de grup, uimesc audiența cu ceva discursuri cu iz patristic oriental, fascinante pentru raționalismul pragmatic apusean, vorbesc deschis despre necesitatea unității creștine etc. Când ajung acasă, aceiași teologi devin atenți la detalii și limite, aspri în respectarea canoanelor, intransigenți cu păcatul și cu cei necredincioși.

I-am răspuns cu un zâmbet dezarmant: pentru că Liturgia noastră înseamnă altceva pentru noi decât a voastră pentru voi. La noi, Liturgia este veșnicia răstignită în timp, cerurile revărsate pe pământ, inima Treimii bătând jertfelnic în inima noastră, hrănirea cu Dumnezeu cerurilor, sfințenia înfricoșată a raiului, cutremurul de ființă în fața iubirii eterne, plânsul lui Hristos pe Ghetsimani cu lacrimi de sânge, rănila cele dumnezeiești ale Mielului, lumina Învierii izvorând toată în sufletul nostru întristat până la moarte. Liturgia e toată Cruce cosmică, pe care s-au înfipt piroanele după ce au trecut prin carnea lui Dumnezeu.”¹⁴⁸

Știm în acest sens că fiindcă liturgia ortodoxă este făcută în numele lui Dumnezeu ea are o *dimensiune cosmică* aceasta fiindcă ea se adresează Creatorului cosmosului. Despre acest lucru a vorbit în special Sfântul Maxim Mărturisitorul în Mistagogia sa.¹⁴⁹

Este evident că în această carte nu ne-am propus să intrăm prea mult în amănunte cu privire la rânduiala liturgică a liturghiei ortodoxe ci ceea ce am voim să adresăm este că ea este o

- manifestare,
- desfășurare
- și experiență

a harului și sfințeniei fiindcă a fost întemeiată de Hristos după cum am spus la Cina cea de Taină.

La fel de bine și Sfântul Dumitru Stăniloae a vorbit despre o liturghie cosmică:

“- Universul, în armonia lui divină, nu săvârșește oare și el o Liturghie cosmică întru lauda Creatorului?

- Sfântul Maxim Mărturisitorul a văzut în cosmos o biserică în care locuiește și prin care se străvede Dumnezeu (Mistagogia). Și precum locașul bisericesc ține într-o unitate pe credincioșii mireni aflați în naos și pe preoții aflați în altar, și toți împreună înaintează spre Dumnezeu, și prin aceasta spre o tot mai accentuată unire și între ei, tot așa și creația cosmică ține într-o unitate mulțimea lucrurilor, a ființelor văzute și nevăzute care înaintează tot mai mult spre Dumnezeu și prin aceasta și între ele.

Sfântul Maxim înțelege, se pare, prin cosmosul ca locaș al lui Dumnezeu în mod deosebit omenirea, și lumea neînsuflețită ține de acest locaș numai întrucât omenirea nu poate exista și lucra fără ea. Preoții nevăzuți, socotiți ca stând în altarul locașului cosmic al lui Dumnezeu, sunt îngerii care stau în planul nevăzut ca într-un altar.

Teologul ortodox Al. Schmemmann vede ca locaș cosmic al lui Dumnezeu universul fizic, iar pe om îl vede ca preot al lui. El spune: “Omul a fost creat ca preot al lumii, pe care o oferă ca jertfă a iubirii și a laudei lui Dumnezeu și cheamă prin această veșnică euharistie iubirea lui Dumnezeu asupra lumii...Hristos este singurul preot adevărat pentru că este unicul bărbat desăvârșit...În Hristos Cel adevărat este esența preoției ca iubire. Și de aceea preoția este esența vieții. Căci în El a fost omorâtă moartea și s-a ivit viața.”¹⁵⁰

¹⁴⁷ A se vedea Karl Christian Felmy, *De la Cina cea de Taină la dumnezeiasa liturghie a Bisericii Ortodoxe. Un comentariu istoric* (Sibiu, 2004).

¹⁴⁸ Preot Ioan Valentin Istrati <https://doxologia.ro/euharistia-lacrimilor> (accesat pe 28.09.2025).

¹⁴⁹ A se vedea Hans Urs von Balthasar, *Liturghia cosmică. Lumea în gândirea Sfântului Maxim Mărturisitorul* (Iași, 2018).

¹⁵⁰ Arhim. Ioanichie Bălan, *Ne vorbește Părintele Dumitru Stăniloae*, vol. I, Editura Episcopiei Romanului, 1993, pp. 104-105 apud <https://doxologia.ro/se-poate-vorbi-de-o-liturghie-cosmica-tuturor-creaturilor-lui-dumnezeu> (accesat pe 06.03.2026).

Este evident că în ortodoxie tot ceea ce se leagă de Dumnezeu este într-un anume sens *cosmic* fiindcă noi avem un Dumnezeu care a creat cosmosul. Nu trebuie să uităm acest lucru în zilele noastre când sunt mulți care cred că pot să se raporteze la Dumnezeu într-un mod neortodox și nefiresc. Aceasta fiindcă este bine să știm că lumea este variată și imprevizibilă și cu privire la Hristos. Liturgia creștin ortodoxă ne pune în față cadrele unui raportări tradiționale la Hristos și la Dumnezeu și trebuie să acceptăm acest lucru fiindcă au existat mulți ani de experiență în spatele liturghiei.¹⁵¹

Doi misionari creștini discutau în regiunea amazoniană.

- Știi ce?
- Ce?
- Cum crezi că îi vom aduce noi la Hristos pe indigenii din junglă?
- Simplu.
- Cum?
- Știi ce spunea Iisus?
- Ce?
- În lume necazuri ve-ți avea dar îndrăzăniți Eu am biruit lumea.
- Se poate așa ceva?
- Este ceea ce a spus Iisus.
- Nu neg.
- Și atunci?
- Nu mai am vlagă.
- De ce?
- Parcă mi se pare imposibil să îi aduc pe cei din triburile de aici la Hristos.
- Nu este imposibil.
- Cum să nu?
- De ce?
- Nu vezi că nu ne ascultă?
- Trebuie să avem răbdare.
- Și crezi că ajută răbdarea?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă Hristos ne va ajuta.
- Într-un fel sau altul?
- Da.
- Chiar crezi?
- Da.
- Nu știu ce să spun.
- Să ai încredere în Iisus.
- Simt că mă întărești.
- Este bine.
- Și mai este ceva.
- Ce?
- Hristos a spus acum 2000 de ani că Evanghelia trebuie să fie propovăduită în toată lumea.
- Știu.
- Noi facem ceea ce ne-a spus Hristos.
- Dar cum să mă pogor eu la mintea unor primitivi.
- Să te gândești la un lucru.
- Care?
- Că și lor tot Dumnezeu le-a dat viață.
- Așa este.

¹⁵¹A se vedea Jean - Claude Larchet, *Viața liturgică* (Iași, 2018).

- Vezi?
- Aș vrea să te întreb ceva.
- Ce?
- Cine este Atahualpa?
- Atahualpa?
- Da.
- Atahualpa, Atahuallpa, Atabalipa sau Atawallpa a fost ultimul împărat al imperiului incaș. El a fost omorât la ordinul conchistadorului Francisco Pizarro, marcându-se astfel începutul dominației spaniole. A devenit împărat în 1532 după moartea fratelui său vitreg Huáscar.¹⁵²
- Și ce se știe despre el.
- Un lucru cumva interesant.
- Care?
- Atahualpa a primit de la misionarii creștini o Biblie.
- Și?
- I-a întrebat ce misionari ce este?
- Aceștia i-au spus că este cartea mântuirii.
- Și?
- Atahualpa a luat-o și a pus-o la ureche.
- Pentru a auzii ce zice?
- Da.
- Și evident că nu s-a auzit nimic.
- Just.
- Atunci a luat Biblia și a aruncat-o la pământ.
- De ce?
- Dacă nu Biblia nu îmi vorbește nu este bună de nimic a spus el.
- Hahaha.
- Da, gândire de primitiv.¹⁵³
- Așa este.
- Dar știi ce?
- Ce?
- Cam așa sunt și protestanții.
- De ce?
- Ei vor ca numai Biblia să le vorbească.
- Știu de doctrina Sola Scriptura.
- Așa este.
- Ori Biblia are un cadru de desfășurare.
- Așa este.
- Acest cadru este Biserica Ortodoxă.
- Sunt de acord.
- Deci eu spus că totuși vom reuși să convertim câțiva indigeni.
- Mă bucură optimismul tău.
- Indigenii amazonieni sunt și ei oameni creați de Dumnezeu.
- Și?
- De ce nu ar vrea să știe de Creatorul lor?
- Ei cred în spirite și zei.
- Dar sunt minciuni.
- Așa este.
- Ai încredere.

¹⁵² După wikipedia.

¹⁵³ Din Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

Iată ce spunea despre pregătirea pentru liturghie părintele Ioan Valentin Istrati: „Ortodoxia se pregătește plângând pentru hrănirea cu Dumnezeu. Postim, ne spovedim, facem rugăciuni, gândind ca sfinții care le-au scris, ajunăm în acea zi, nu sărutăm, nu scuipăm după Împărtășanie. Euharistia este Cerul vieții noastre, lacrima lui Dumnezeu care ne curge din ochi, puterea de a învinge moartea din noi. Nimic magic, instituționalizat nu poate încăpea în Liturghia în care Protos este Împăratul răstignit. Orice solemnitate este găunoasă, orice conștiință a propriei valori piere în fața Înțelepciunii lui Dumnezeu, afectarea dominantă lipsește, structurile de putere se desființează, tupeul este condamnat la moarte. (Observați, n-am zis nimic despre cum e Liturghia la ei).”

„Și apoi l-am întrebat: voi unde țineți azimele (pâinile nedospite) pentru Euharistie? Mi-a spus oarecum stânjenit: în sacristie avem câțiva saci, au termen de garanție de un an de zile. La noi – am spus eu, prescurile sunt făcute cu o zi înainte de o femeie văduvă, fără bărbat, care cu rugăciune și cu post le coace stropindu-le cu lacrimi, căci sunt icoana Maicii Domnului, din trupul și sângele căreia s-a născut Trupul și Sângele lui Dumnezeu.

Profesorul a făcut ochii mari, și-a înghițit mărul lui Adam (și la figurat), a dat din cap trist și a spus: Mai e mult până departe...”¹⁵⁴

CONCLUZII

Această carte nu este o carte de tâlcuire a sfintei liturghii creștin ortodoxe ci mai mult o carte care își propune să aducă în discuție modul cum liturghia ortodoxă ar trebui să fie percepută de omul contemporan. Aceasta fiindcă este bine să știm că vremurile s-au schimbat și omul postmodern are și el exigențe lui. Ceea ce am voit să prezentăm în această carte este faptul ce nu poate să fie constatat: liturghia a fost întemeiată de Domnul nostru Iisus Hristos la Cina cea de Taină mai înainte de patima Sa. Ea a ajuns să schimbe mai ales jertfele de animale și de mâncare păgâne. Se știe de exemplu că atunci când Sfântul apostol Andrei a venit și a predicat în Dacia ei bine preoții păgâni ai lui Zamolxe jertfeau în numele zeilor lor. Sfântul Andrei le-a spus că tot ceea ce trebuie să facă este să jertfească în numele Domnului Iisus Hristos.¹⁵⁵

Iată ce spunea în acest sens părintele Florin Botezan despre liturghia ortodoxă: „Sfânta Liturghie este slujba esențială în care Biserica se înalță în Împărăția lui Dumnezeu prefăcând viața noastră în comuniune, din iubire, cu Sfânta Treime și între noi. Euharistia este punctul culminant și rațiunea de a fi a Sfintei Liturghii. Nicolae Cabasila își începe tâlcuirea Sfintei Liturghii cu afirmația că săvârșirea acesteia are ca obiect prefacerea darurilor în dumnezeiescul Trup și sânge al Domnului în scopul sfințirii credincioșilor prin împărtășirea cu acestea. Întreaga rânduială a Liturghiei este o pregătire și un urcuș continuu spre unirea euharistică cu Hristos.

În Liturghie Hristos este prezent în mod real nu numai în jertfa euharistică ci, după cum remarca Părintele Stăniloae, în multe moduri: în cuvintele Sfintei Scripturi citite în Biserică, în cuvântul de propovăduire al preotului, în rugăciunile rostite de preot, în cântările credincioșilor. Sfânta Liturghie este un ansamblu unitar în care fiecare lucrare ne face părtași, într-o anumită măsură, lui Hristos și ne pregătește pentru unirea deplină cu El prin împărtășirea cu Trupul și Sângele Lui.”¹⁵⁶

Ceea ce am prezentat în această carte este că din cele mai vechi vremuri omul a fost unul care a simțit nevoia de a jertfi în fața supranaturalului care pentru el a primit mai multe nume:

- spirite,
- zei,
- totemuri,
- fete etc.

După cum arăta părintele Constantin Galeriu nevoia de jertfă este universală în istoria religiilor. Doar că jertfele aduse de religiile necreștine nu își ating destinația. De ce? Fiindcă ele fiind bazate pe minciună și jertfele lor sunt minciuni.

¹⁵⁴ Preot Ioan Valentin Istrati <https://doxologia.ro/euharistia-lacrimilor> (accesat pe 28.09.2025).

¹⁵⁵ A se vedea Dumitru Manolache, *Sfântul apostol Andrei la Dunărea de Jos* (Editura Episcopiei Dunării de Jos, 2001).

¹⁵⁶ Preot Florin Botezan <https://www.dervent.ro/rugaciuni/euharistia-punctul-culminant-si-ratiunea-de-a-fi-a-liturghiei> (accesat pe 28.09.2025).

Această carte și-a propus să analizeze liturghia creștin ortodoxă din prisma nevoii de sacru deci de sfințenie. De ce? Fiindcă omul prin natura lui caută sacru. Iisus a fost conștient de acest lucru când a întemeiat liturghia ca o modalitate de jertfă nesângeroasă pe care o aducem lui Dumnezeu.

Tot părintele Florin Botezan spunea în acest sens: „Sfânta Liturghie împlinește pregătirea personală a fiecăruia și pregătirea comunității pentru Euharistie fiind ultima și cea mai importantă etapă a acestei pregătiri, o împreună înaintare a Bisericii, călăuzită de Hristos, spre recunoașterea și primirea Marelui. Fiecare Liturghie este astfel o actualizare a drumului spre Emaus (Lc. 24, 13-35): Hristos vine în mijlocul nostru și ni se dăruiește mai întâi prin cuvintele Sale făcând să „ardă inimile în noi” (Lc. 24, 32) și să se nască în noi credința care să ne ajute să-L recunoaștem și să-L primim în Euharistie. Înaintarea în Liturghie spre momentul suprem al cuminecării cu Trupul și Sângele Domnului presupune o schimbare lăuntrică treptată prin primirea hranei teologice, mâncarea și băutura Cuvântului. „De la metanoia (căința) personală a fiecărui credincios și dobândirea „minții lui Hristos” (I Cor. 2, 16) înaintăm la homonoia (aceiași gând al) tuturor și la metamorfoza (transfigurarea) a toate (a trupului și a sufletului, a persoanei și a comunității) și la manifestarea în fiecare și în toți a tainei Cuvântului întrupat.”¹⁵⁷

Am arătat în rândurile acestei cărți că au existat mai multe vedenii cu privire la liturghie și aceste vedenii au fost unele care au arătat că

- Hristos,
- Maica Domului,
- Sfinții îngeri
- Sau alți sfinți

și-au făcut simțită prezența la liturghie.

Se poate spune că această carte este una de liturgică dar la fel de bine scopul ei este mult mai vast și mai larg.¹⁵⁸ Teologia liturgică este și ea în cele din urmă o nevoie de sacru.

Ceea ce am arătat aici este că liturghia creștin ortodoxă este sacru din mijlocul unei lumi profane. Lumea poate să meargă spre sacru dacă participă la liturghia creștin ortodoxă.

La fel de bine în această carte se poate spune că am respins idea și teoria – păgână la origini – ai lui Mircea Eliade că sacru se camuflează și se ascunde pe sine în profan. Aceasta fiindcă un lucru profan este în cele din urmă un lucru

- negativ,
- desacralizat
- și fără sfințenie în el.

Hieratismul și arhaismul liturghiei este pentru mai multă lume un lucru care face la liturghia creștin ortodoxă să fie evitată și trecută cu vedere în zilele noastre. Totuși în ea se manifestă sacru deci sfințenia.

Tot părintele Florin Botezan spunea în acest sens: „în afara Proskomidiei, care este o parte introductivă, Liturghia propriu-zisă este formată din două părți indisolubil legate și cu o structură paralelă: Liturghia Cuvântului (catehumenilor) și Liturghia Euharistică (credincioșilor). Prima are în centru hrana teologică, împărtășirea cu Dumnezeu Cuvântul prin cuvintele Sale pe care le auzim în lecturile scripturistice și în predică. A doua are în centru împărtășirea cu Dumnezeu Cuvântul întrupat adică cu însuși Trupul și Sângele Lui. Rugăciunile rostite de preot sau credincioși în ambele părți ale Liturghiei sunt mijloace prin care intrăm în legătură cu Hristos și ne pregătim pentru împărtășirea cu El. Liturghia Cuvântului pregătește și se împlinește în Liturghia Euharistică și amândouă, în unitatea lor, realizează întâlnirea și unirea cu Hristos.”¹⁵⁹

Imaginea pe care ne-am propus să o facem în această carte a liturghiei creștin ortodoxe este cea a unui *sacru în mijlocul unei lumi profane*. Am spus că Hristos este prezent haric în împărtășanie și se cunosc mai multe descoperiri în acest sens în tradiția creștin ortodoxă.

Am accentuat în această carte caracterul material la liturghiei creștin ortodoxă prin idea că sacru se manifestă și în materie. Nu trebuie să uităm acest lucru în zilele de azi când omul este foarte materialist și tot ceea ce vede este materia și plăcerile pe care le aduce ea. Dacă rugăciunea privată se poate spune că este o experiență imaterială fiindcă rugăciunea nu ține de materie ei bine liturghia creștin ortodoxă este una care se bazează pe materie.

¹⁵⁷ Idem.

¹⁵⁸ A se vedea Lev Gillet, *Jertfa liturgică* (Editura de Suflet, 2021).

¹⁵⁹ Preot Florin Botezan <https://www.dervent.ro/rugaciuni/euharistia-punctul-culminant-si-ratiunea-de-a-fi-a-liturghiei> (accesat pe 28.09.2025).

Tot părintele Florin Bozetan tâlcuia liturghia: „Liturghia Cuvântului se deschide cu binecuvântarea mare care proclamă scopul Sfintei Liturghii ca fiind intrarea în Împărăția Treimică a dragostei. Această intrare se poate împlini numai prin împărtășirea cu Fiul lui Dumnezeu întrupat care a biruit moartea prin cruce.

Ectenia Mare este o rugăciune atotcuprinzătoare care îmbrățișează întreaga lume chemându-ne să lăsăm toată grija personală și să ne identificăm cu rugăciunea Bisericii, învățând ierarhia creștină a valorilor.

Antifoanele ne pregătesc pentru intrarea în împărăție arătându-ne starea în care trebuie să ne apropiem de Dumnezeu (antifonul I: „Binecuvintează suflete al meu pe Domnul”) mărturisind credința în Fiul lui Dumnezeu care ne-a deschis calea spre împărăție și ne dăruiește puterea de a intra în ea (antifonul II: „Unule Născut”). Antifonul III, Fericirile, ne pune în față condițiile intrării în împărăție.

Intrarea Mică constând în purtarea Evangheliei, icoana Cuvântului lui Dumnezeu, prin mijlocul credincioșilor și intrarea prin ușile împărătești, care simbolizează ușile cerului, în altar, imagine a Împărăției lui Dumnezeu, amintește întreaga lucrare a Fiului. Dumnezeu Cuvântul S-a întrupat și a venit în lume „ca să lumineze pe tot omul care vine în lume” (In. 1,9) și a trecut prin mijlocul oamenilor pentru a se face cunoscut și pentru a-L face cunoscut pe Tatăl („Dacă M-ați fi cunoscut pe Mine și pe Tatăl Meu L-ați fi cunoscut” In. 14,7) și a-i conduce astfel, cu Sine, în împărăție.”¹⁶⁰

Se poate spune că această carte nu este numai o actualizare a liturghiei pentru omul contemporan ci la fel de bine și subliniere a liturghiei ca nevoie de sacru în lumea noastră. De ce? Fiindcă este bine să știm că omul are nevoie de un spațiu sacru în care să se poată

- ruga,
- reculege
- și să își revină în sine.¹⁶¹

Prin urmare ceea ce am voit să facem în această carte a fost să punem în legătură două noțiuni care evident că se leagă una de alta

- sacral (sfînțenia)
- și materia (pâinea și vinul euharistic).

Aceasta fiindcă este bine să știm că pâinea și vinul euharistic sunt două realități care ajung să fie sfințite și fiindcă au fost consacrate lui Hristos pot să îi sfințească pe cei care le consumă.

Despre liturghia cuvântului tot părintele Florin Botezan spunea: „Cântarea trisaghionului, după cum o arată rugăciunea corespunzătoare, unește îngerii și oamenii în slăvirea lui Dumnezeu descoperindu-ne sfînțenia lui Dumnezeu și pregătindu-ne pentru primirea Cuvântului Lui. Lecturile scripturistice plasate în contextul doxologic al trisaghionului arată „modul în care Cuvântul lui Dumnezeu ajunge în biserică venind nu pur și simplu din trecut, ca o carte sau un canon fixat ci, mai ales, din realitatea eshatologică a împărăției”. Părinții Bisericii (Clement Alexandrinul, Origen, Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Grigore Teologul) subliniază că, în Liturghie, Cuvântul este consumat euharistic, ne împărtășim de Dumnezeu prin cuvintele Sale. De aceea rugăciunea care precede Evanghelia este o adevărată epicleză pentru ca Duhul Sfânt să facă prezent Cuvântul lui Dumnezeu în mijlocul Bisericii Sale.”

Locul firesc al predicii este în continuarea Evangheliei reprezentând primirea Evangheliei în unitatea Bisericii peste care odihnește Duhul Sfânt, o parte esențială a Liturghiei Cuvântului.”¹⁶²

Am arătat în această carte că încă din antichitate începând cu păgânismul ei bine omul a voit să jertfească supranaturalului. Numai că de mai multe ori jertfele aduse de om au fost unele

- false,
- degradate
- și decăzute.

Aceasta fiindcă trebuie să știm că după cum am arătat în această carte jertfele aduse de păgâni nu erau aduse lui Dumnezeu ci demonilor. Am vorbit mai pe larg de ce Sfântul apostol Pavel le scria corintenilor să nu mănânce din jertfele aduse zeilor fiindcă ele fiind unele spurcate prin zei, destinatarii lor puteau să îi întineze și pe creștini. Această problemă a fost una mare și cu ea s-au confruntat primii creștini.

¹⁶⁰ Preot Florin Botezan <https://www.dervent.ro/rugaciuni/euharistia-punctul-culminant-si-ratiunea-de-a-fi-a-liturghiei> (accesat pe 28.09.2025).

¹⁶¹ A se vedea Viorel Sava, *În biserica slavei Tale. Studii de teologie și spiritualitate liturgică* (Iași, 2022).

¹⁶² Preot Florin Botezan <https://www.dervent.ro/rugaciuni/euharistia-punctul-culminant-si-ratiunea-de-a-fi-a-liturghiei> (accesat pe 28.09.2025).

Tot părintele Florin Botezan spunea despre liturghia euharistică: „liturghia Euharistică este o actualizare a Cinei celei de Taină și, implicit, a celor patru lucrări săvârșite atunci de Hristos: „a luat” (pâinea), „a mulțumit și a binecuvântat”, „a frânt” și „a dat” (ucenicilor). Acestor patru lucrări le corespund patru părți ale Liturghiei: Intrarea Mare, anafora, frângerea, împărtășirea.

„A luat” - Intrarea mare este centrul ritualurilor preanaforale care au ca scop pregătirea materială a altarului și a darurilor și pregătirea duhovnicească a slujitorilor și a credincioșilor pentru aducerea jertfei duhovnicești și împărtășire. Imnul heruvic scoate foarte bine în evidență acest lucru. El nu se referă strict la procesiune așa cum în mod greșit a fost înțeles uneori prin analogie cu Liturghia darurilor mai înainte sfințite. Heruvicul este o introducere la întreaga acțiune liturgică de la anafora la împărtășanie. Îi învață pe credincioși că ei, care vor cânta cântarea întreit sfântă a heruvimilor (Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot ..., din timpul anaforalei) trebuie să lase toată grija lumescă (Sus să avem inimile) ca să-L primească (upodexomai) pe Hristos în împărtășanie.”¹⁶³

Doi teologi liturgiști discutau într-o zi.

- Știi ce?
- Ce?
- Nevoia omului de a jertfi în fața supranaturalului este prezentă în mai toate religiile lumii.
- Așa este.
- De ce?
- Fiindcă omul se simte responsabil în fața lui Dumnezeu.
- Sau a zeilor.
- Dacă vorbim de păgâni.
- Așa este.
- Am auzit că de fapt păgânii nu jertfeau zeilor.
- Ci demonilor?
- Da.
- Cum de știm acest lucru?
- Mai ales din viețile primilor creștini.
- Adică?
- Îți voi da un caz.
- Te ascult.
- Este din viața Sfintei Tatiana romana.
- Ce este cu ea?
- Sfânta Tatiana a declarat că este creștină.
- Și?
- Că nu vrea nici să jertfească și nici să se închine zeilor.
- Înțeleg.
- Păgânii din Roma au dus-o într-un templu al zeului Apolo.
- Și?
- Fiind arestată, a fost forțată să aducă jertfă idolilor.
- A acceptat?
- Ea a refuzat, mărturisind credința în Iisus Hristos.
- Cred.
- A început să se roage.
- Și?
- În timpul rugăciunii sale, a avut loc un cutremur, idolul lui Apolo s-a sfărâmat, iar o parte din templu s-a prăbușit, distrugând totodată și zeii falși.
- Ce frumos.
- Tradiția consemnează că, în momentul în care idolul a căzut, demonul care locuia în el a fugit cu strigăte, fiind auzit de toți cei prezenți.¹⁶⁴

¹⁶³ Idem.

¹⁶⁴ Din Sinaxar din Viața Sfintei Tatiana pe 12 ianuarie.

- Este foarte important ce îmi spui tu.
- De ce?
- Fiindcă jertfele idolești erau de fapt jertfe drăcești.
- Da.
- Sunt mai mulți oameni care sunt răi.
- Adică?
- Am citit zilele acestea Neguțătorul din Veneția de William Shakespeare.
- Care este tema?
- Pe vremea lui Carol cel Mare trăia un neguțător scăpătat cu numele Antoniu.
- Și?
- Acesta căută împrumuturi în stânga și în dreapta și nu găsi.
- Înțeleg.
- În fine află la un evreu care îi puse la dispoziție banii ceruți cu o singură condiție: în caz de neplătire a sumei la termenul fixat, Antoniu se permitea evreului să taie din trupul neguțătorului un kilogram de carne.
- Vai de mine.
- Cu condiția aceasta Antoniu obținuse banii.
- Și?
- El intră într-o afacere mare, care după un timp scurt îi produse o sumă însemnată.
- Frumos.
- La timpul fixat, se duse la evreu pentru ai restitui banii. Evreul era în călătorie.
- Și?
- Până să se reîntoarcă termenul trecuse.
- Înțeleg.
- Neguțătorul îi oferise sumă îndoită, dar era zadarnic, pentru că evreul îi puse contractul sub nas.
- Aiurea.
- Chestiunea ajunsese înaintea tronului.
- Și?
- Înțeleptul rege dădu următoarea sentință.
- Care?
- Evreul are dreptate, să se aducă un cuțit și un cântar, iar neguțătorul să se dezbrace.
- Nu se poate.
- Întorcându-se apoi spre evreu îi porunci, taie kilogramul de carne.
- Urât.
- Dar i-a regele i-a spus:
- Dar bagă de seamă, să nu verși sânge, căci despre aceasta nu se face amintire în contract.
- Hahaha.
- Taie, dar iarăși bagă de seamă, să fie nici mai mult nici mai puțin decât chiar un kilogram. Tai mai mult sau mai puțin, vei plăti-o aceasta cu capul tău.¹⁶⁵
- Și a renunțat evreul?
- Da.
- Frumos.
- Deci vezi sunt oameni care au mari probleme.
- Așa cum aveau și păgânii în antichitate?
- Da.
- Când au făcut din demoni zei.
- Cumplit.
- Așa este.
- Cred că întâlnirea noastră de azi a fost edificatoare.
- Așa este.

¹⁶⁵ Din Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

Liturghia nu este numai o incantație religioasă ci ea este o întâlnire dintre creștinii ortodocși care trebuie să fie făcut în duhul iubirii și al înțelegerii. Aceasta într-o lume în care există destul de multă

- dezbinare,
- contradicție,
- neînțelegere
- și ură.

Iată ce spunea în acest sens tot părintele Florin Botezan: „Sfântul Ignatie al Antiohiei arată că în Biserică trebuie să fie unire în credință și dragoste. De aceea, înainte de înălțarea jertfei euharistice, această unitate se trăiește prin două acte liturgice: sărutarea păcii și rostirea Crezului. Credem că așa cum, în multe biserici, s-a revenit la practica rostirii în comun a Crezului, ar fi de dorit o revenire și la practica sărutării păcii și între credincioși (bărbați cu bărbați și femei cu femei) deoarece „sărutarea aceasta unește sufletele unele cu altele și îndepărtează din suflete orice vrăjmășie”.

„A mulțumit și a binecuvântat” - Anafora este o lungă rugăciune de mulțumire adresată lui Dumnezeu Tatăl prin care se aduce jertfa euharistică. În vechime protosul adunării euharistice o rostea cu voce tare, în auzul credincioșilor care se asociau numai la ecfonisul final prin răspunsul „Amin”. Termenul de anafora înseamnă ridicare, înălțare, ofrandă, jertfă.”¹⁶⁶

În acest sens este bine să știm că tradiția creștin ortodoxă diferă foarte mult de cea catolică în care știm că preotul poate să facă până la 7 liturghii pe zi. În tradiția creștin ortodoxă se poate face numai o liturghie pe zi. De fapt este bine să știm că numai catolicii sunt cei care au mai păstrat liturghia deși într-o formă ciontită fiindcă

- protestanții
- și neo-protestanții

nu mai fac nici un fel de liturghie.

Am arătat în această carte că rugăciunile de la liturghie de aici pot să schimbe starea sufletelor celor adormiți în Domnul. Am dar în acest sens câteva exemple că liturghia poate să depășească granițele acestei lumi și să intre în lumea de dincolo.¹⁶⁷

Ceea ce am voit să prezentăm în această carte este că au fost mai multe vedenii și mai multe descoperiri care au avut loc cu liturghia creștin ortodoxă a unor realități de dincolo de această lume. În lunga istoria creștin ortodoxă trebuie să știm că ele au fost mult prea multe pentru a le menționa în această carte pe toate.

Despre structura liturghiei creștin ortodoxe părintele Florin Botezan spunea: „anafora își are izvorul în rugăciunea de mulțumire și binecuvântare rostită de Mântuitorul în seara Cinei celei de Taină. În Biserica primară ierarhii aveau dreptul să improvizeze textul anaforalei dându-i o redactare personală, respectând însă o anumită schemă comună tuturor liturghisitorilor în ceea ce privește ideile exprimate. Cu timpul s-au impus anumite anaforale redactate de diferite personalități ale Bisericii. În Biserica Ortodoxă s-au păstrat în uz anaforele Sfinților Ioan Gură de Aur și Vasile cel Mare.

Având structura unei cuvântări, a unei istorisiri publice despre slava lui Dumnezeu și opera Lui, anafora este, mai ales în cazul Sfântului Vasile cel Mare, o adevărată sinteză a teologiei ortodoxe exprimată în formă doxologică. Ea are o structură trinitară, în cinstea Sfintei Treimi, putând identifica în cadrul ei trei părți în care se face referire specială la lucrarea fiecărei Persoane treimice urmate de rugăciunea de mijlocire generală a Bisericii.”¹⁶⁸

Ceea ce certifică istoria Bisericii Creștin Ortodoxe este că liturghia creștin ortodoxă ne ajută în drumul spre mântuire. Nu trebuie să ratăm această șansă pe care Iisus ne-a făcut-o posibil acum 2000 de ani la Cina cea de Taină. Este adevărat că a trecut mult timp de atunci dar în cele din urmă liturghia ne poate ajuta și azi.

Dacă această carte a reușit să îl facă pe cititor să își dea seama că liturghia se poate ajuta în drumul spre mântuire ea și-a atins scopul. Ideea de bază a cărții este că liturghia este o manifestare a sacralului, a sfințeniei în materie, adică în pâine și vinul euharistic.

¹⁶⁶ Preot Florin Botezan <https://www.dervent.ro/rugaciuni/euharistia-punctul-culminant-si-ratiunea-de-a-fi-a-liturghiei> (accesat pe 28.09.2025).

¹⁶⁷A se vedea Dionisie Dumitru Constantin, *Frumusețea Liturghiei Ortodoxe - Icoană a frumuseții cerești. Istoria, arta confecționării și semnificațiile teologice-simbolice ale obiectelor de cult* (București, 2021).

¹⁶⁸ Preot Florin Botezan <https://www.dervent.ro/rugaciuni/euharistia-punctul-culminant-si-ratiunea-de-a-fi-a-liturghiei> (accesat pe 28.09.2025).